

הישיבה המאתיים-ושלוש של הכנסת האחת-עשרה

יום שלישי, י"א כשבט התשמ"ז (10 בפברואר 1987)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

המדינה — הצעת חוק מבקר המדינה (הוראת שעה),
התשמ"ז — 1987.

לקריאה ראשונה, מטעם חברי הכנסת — הצעת חוק
הרשויות המקומיות (שימוש ארעי במגרשים ריקים),
התשמ"ז — 1987, מאת חברי הכנסת ד' בן-מאיר, מ'
ירושובסקי וע' עלי.

הצעת חוק מס שבח מקרקעין (תיקון) — מכירת דירה
לדייר מוגן, התשמ"ז — 1987, מאת חבר הכנסת מיכאל רייסר,
שהונחה על שולחן הכנסת אתמול, בטלה. תודה.

היו"ר א' שוסטק:

אני מתכבד בזה לפתוח את ישיבת הכנסת.

הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות היושב-ראש, הנני להודיע כי הונחו היום על
שולחן הכנסת:

לקריאה ראשונה, מטעם הוועדה לענייני ביקורת

ב. שאלות בעל-פה

על-ידינו ויבוא על פתרונו. ואכן הקמנו ועדה, כראשותו של
שמעון רביד, והיא כודקת את החומר. אני מעריך שתוך שבוע
תסיים הוועדה את הבדיקה ותגיש הצעות. כבדיקה הזאת
נכללת גם המושבה אילנייה (סג'רה) אך יש לנו בעיה קשה
מאוד, כי בינתיים החובות — —

היו"ר א' שוסטק:

אדוני השר, יש לך שלוש דקות. תהיה לך עוד הזדמנות
להתייחס. תצטרך להשיב על שאלות נוספות. זה מספיק
בינתיים.

אורה נמיר (המערך):

למה, למה? עדיין לא קיבלתי תשובה.

היו"ר א' שוסטק:

קיבלת תשובה שיש ועדה שבודקת, ושגם אילנייה תיכלל
בבדיקתה.

שר החקלאות א' נחמקין:

אני מציע שתאפשר לי לומר עוד משפט. אני יכול כמובן
להפסיק, כי אני הרי יודע את האינפורמציה.

היו"ר א' שוסטק:

טוב, בבקשה.

שר החקלאות א' נחמקין:

יש לנו בעיה. היישוב הידרדר עד כדי אי-יכולת להמשיך
לייצר, והחוב שלו הוא בסדר גודל שיקשה עלינו מאוד לסייע
לו בעתיד; ואכן, יש אפשרות שהוא יתפרק בימים הקרובים,
ואז לא נוכל לעזור אלא בהחלטת ממשלה על תקציב מיוחד
להצלתו.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני השר, מדוע אתה אומר שהיישוב הידרדר? ארגון
הקניות הידרדר, זו האמת.

היו"ר א' שוסטק:

רגע אחר, חבר הכנסת בני שליטא.

היו"ר א' שוסטק:

חברי הכנסת, אני מזמין את שר החקלאות להשיב על
שאלתא בעלי-פה מס' 259 מאת חברת הכנסת אורה נמיר
בנושא: מושב אילנייה (סג'רה). אבקש מחברת הכנסת אורה
נמיר לשאול את השאלתא שלה.

259. מושב אילנייה (סג'רה)

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אחכבד לשאול
את שר החקלאות:

לנוכח סכנת ההתמוטטות המידית המאיימת על אילנייה
(סג'רה), כשל החוב המצטבר ודרישות הכנסים המאיימים
בפירוקה, אבקש את תשובתך:

מה יש בדעתך לעשות כדי להציל את סג'רה
מהתמוטטות?

היו"ר א' שוסטק:

תודה. אבקש משר החקלאות להשיב על השאלתא.

שר החקלאות א' נחמקין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, המושבה אילנייה
נמצאת במצבם של מושבים לא מעטים אחרים, שהמערכת
הכספית והמערכת הארגונית שלהם התמוטטו בעקבות
התמוטטות ארגון הקניות והאיחוד החקלאי שאליהם היו
שייכים.

ארגון הקניות התמוטט, ומוכן שכל הנושים, לרבות בנקים
וספקים, רצו לגבות את החובות שבניגם התמוטט הארגון.
אנחנו לא יכולים לתת סיוע אלא באופן ישיר, בשיק. עד היום,
כשרצינו לסייע למושבים אלה באמצעות מוסד פיננסי כמו
בנק, שמו הנושים יד על הכסף, וכך לא היינו יכולים לתת כל
סיוע שהיה ברשותנו ולהקל עליהם את מצוקתם.

בהסכם שעשינו עם הבנקים לפני כשלושה חודשים הם
העמידו לרשותנו תקופה קצרה, שבה לא יתבעו באמצעות
בית-המשפט את החוב המגיע להם, בתנאי שהנושא יטופל

שר החקלאות א' נחמקין:

לו היית שומע את הדברים שאמרתי, לא היית מתפרץ כך.

היו"ר א' שופטק:

אדוני השר, אינך יכול להתייחס לכל שאלה אחרת. חבר הכנסת שליטא באמת ניצל זאת בצורה לא הוגנת, כי הוא יודע שבשאלות בעל-פה יכולים להתערב רק אלה שקיבלו רשות לכך.

בני שליטא (הליכוד):

מותר לקרוא קריאת ביניים.

היו"ר א' שופטק:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת אורה נמיר.

אורה נמיר (המערך):

אדוני שר החקלאות, השאלה הנוספת שלי מתחלקת לשתי שאלות. האחת, בנושא של ארגוני הקניית. אתה דיברת על מפולת, או על סכנה המרחפת על קבוצה גדולה של מושבים. מה עושה משרדך כדי לתקן, לעצור, או לשנות את השיטה, כדי שלא יקרה שוב דבר כזה?

השאלה השנייה חוזרת על השאלה הראשונה שלי. קשה לי להאמין, אלא אם אינני יודעת באיזה עולם אני חיה, שהממשלה תחליט עתה להעביר כספים גדולים לאילנייה. ועל כן, מה יקרה? האם סגירה תסגר, האם היא תימחק מהמפה, והאם מה שייקבע לגביה לא ישמש תקדים למושבים אחרים הנמצאים במצב דומה?

היו"ר א' שופטק:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת עדנה סולודר.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד שר החקלאות, נדמה לי שייחודה של סגירה, אילנייה בגלגולה הנוכחי, אינו רק גילה — היא הוקמה בשנת 1899, אלא היתה אחד היישובים הראשונים והמקומם שבו נוסדו ארגון הפועלים הראשון בארץ, "החורש", וארגון "השומר". יש לה הרבה זכויות. גם ראש הממשלה הראשון שלנו, דוד בן-גוריון, למד בה פרק בחקלאות ובעבודה עברית. ייחודה ניכר גם בכך שבין כל היישובים הצעירים ממנה, המתמוטטים כיום, היתה היא בכל זאת מושב ותיק ומבוסס: החוכ שלו קפץ מ-24,000 שקל בשנת 1979 ל-12 או 13 מיליון שקל היום, ויש בעניין זה אינפורמציות שונות.

בשבועות האחרונים שאלתי כמה פעמים שאלות בנושא, והתשובה שלך, אדוני השר, התייחסה כל הזמן לוועדת-רביד שתסיים את הבדיקות הכוללות שלה על כל המגזר, ואז תבוא המנוחה. אלא שעד שהדבר הזה ייעשה תצא אולי הנשמה. יש מקרים אקוטיים, שבהם די ברור מה קרה — האם אי-אפשר לתת מייד את הסיוע ליישוב שפבר גמרו לבדוק את מצבו?

היו"ר א' שופטק:

תודה. שאלה נוספת לחבר הכנסת דוד מגן.

דוד מגן (הליכוד):

כבוד השר, חוץ מהטיפול השגרתי של משרד החקלאות במושבים ובמושבות במצוקה, דומני שהשאלות, חברת הכנסת אורה נמיר, התכוונה, על כל פנים אני מתכוון, לשאול על המושבה אילנייה, שהיא סמל וערך בתולדות ההתיישבות היהודית בארץ-ישראל. מינוי כונס נכסים למושבה כמזה כמינוי כונס נכסים לציונות, על רקע הסמל, הסמליות והמעמד המיוחד שיש לאילנייה, מה יש בדעת משרדכם לעשות, ולא במסגרת כוללנית של כל שאר המושבים והמושבות שבמצוקה?

היו"ר א' שופטק:

תודה. בבקשה, אדוני שר החקלאות.

שר החקלאות א' נחמקין:

נשאלתי מה עושים לגבי הארגונים. אנחנו משנים את כל שיטת העבודה בארגונים, ונעשה הכול שההתחשבות והעבודה יהיו בין היישוב לבנק ולא באמצעות הארגון; הארגון יפסיק לשמש כמוסד בנקאי לווה ומלווה. שינוי זה ישנה את פני הדברים בעתיד. האחריות תהיה על המושב ועל הבנק, לא באמצעות הארגון.

חברות הכנסת נמיר וסולודר שאלו, אם יינתן לאילנייה ישירות סכום כסף, אני יכול לצרף לשאלתן את שאלתו של חבר הכנסת מגן. מה אנחנו יכולים לעשות? למשרד החקלאות אין שום אפשרות להורים כסף באופן ישיר, אלא באמצעות בנק. האוצר לא נתן את הסכמתו לכך, והזכויות אתו נמשך שנה וחצי, אם תחת תשובה למושבים שהבדיקה שלהם נסתיימה, או לחכות עד שתיעשה בדיקה של ההתיישבות על כל מרכיביה, יובאו מסקנות. והוועדה תציע דרך טיפול. על זה היו ויכוחים רבים. לא עלה בידי לשכנע את האוצר, שבינתיים עלולים יישובים ליפול.

עליכם לדעת שאילנייה, שהיא סמל, אינה יכולה ליפול בגלל חולשתה. היא כל כך חלשה, שהיא לא תיפול. יישובים אחרים, ברמת-הגולן, ייפלו אם לא נמהר לסייע. אמרתי זאת מעל הבמה הזאת לפחות עשר פעמים. אבל חוץ מהאמירה, אני יכול להביע את דעתי, לכתוב, להתרועע ולהעלות את הנושא בממשלה מדי פעם, אין בוחי לעשות יותר, אפילו אני אחראי למשרד. למשרד הזה יש כסף במסגרת סעיפים מוגדרים מתחילת השנה, והוא איננו יכול להעביר ישירות ולו שקל אחד משרירות לבו של השר. אני מקווה שוועדת-רביד, תפתור את הבעיה הזאת, אינני בטוח.

היו"ר א' שופטק:

תודה רבה.

ג. שאלות ותשובות

היו"ר א' שופטק:

קוינו באילת. ההצעה הועלתה במסגרת המלצות ועדת-פלומין להרחבת אזור הסחר החופשי באילת. הנושא עומד להגיע לעיוני של השר.

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. האם נכונה הדיעה כי מתקיים כאוצר דיון בנושא הנ"ל?

2. האם בדעת כבוד השר לפעול כדי שהתוכנית לא תצא לפועל? אם כן — כיצד?

אני שומע את סגן שר האוצר להשיב על שאלות, ותחילה על שאלת מס' 2421 של חבר הכנסת אברהם ורדיגר.

2421. ידיעה על תוכנית להקמת קוינו באילת

חבר הכנסת א' ורדיגר שאל את שר האוצר כיום ח' בחשוון התשמ"ז (10 בנובמבר 1986):

בעיתון "הארץ" מיום כ"ה בתשרי התשמ"ז, 28 באוקטובר 1986, התפרסמה ידיעה, כי באוצר דנים בהקמת

הי"ר א' שוסטק:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (המערך):

אדוני סגן השר, האם תוכל למסור לי אינפורמציה בנושא של המפרק: האם אתם אכן עוסקים בשאלה זו? האם הפועלים יודעים על כך? האם אין זה מעמיד בסיכון את קיומו של המפעל?

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

מה שאני יודע כעניין זה הוא, שמר גיורא גזית פועל כבודק וכמתאם בשמנו. רק אתמול ראיתי אותו במשרד האוצר, כשהוא עוסק בנושא הזה בדרג הגבוה ביותר. לפיכך, העניין בטיפול.

2579. ידיעה על העלאת עמלות הבנקים

חבר הכנסת ד' ליבאי שאל את שר האוצר ביום ט' בכסליו התשמ"ז (11 בדצמבר 1986):

בידיעה שנחפרסמה ב"מעריב" ביום 21 בנובמבר 1986 נאמר, כי הבנקים המסחריים מתכוונים להעלות את שיעור העמלות שהם גובים בכ-8%.

אודה לכבוד השר אם ישיב על השאלות הבאות:

1. האם ראוי להעלות את העמלות בבנקים בשיעור כזה?
2. האם קיים או ניתן לצפות קשר בין ייקור העמלות לבין שיפור טיבם של השירותים לציבור הלקוחות?

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

כפי שמקובל, הריני מביא את תשובת הפיקוח על הבנקים:

1. עמלות הבנקים הועלו בתורש נובמבר 1986, לראשונה מאז חודש יולי 1985. ההעלאה הממוצעת היתה של 8% בלבד, וזאת בתקופה שמדד המחירים לצרכן עלה בכ-90% ומדד תשומות הבנקים עלה בכ-50%, וכשעיקר העלייה היתה כבר בחודשים הראשונים של תקופה זו. למרות ההעלאה האחרונה חלה אפוא, מאז אוגוסט 1985, שחיקה משמעותית בעמלות הבנקים. הפיקוח על הבנקים מבקש להדגיש בהקשר זה, שוועדה ציבורית שבראשה עמד ד"ר מאיר חת הגיעה למסקנה, ברוח שפורסם בתחילת 1984, שעמלות הבנקים אינן משקפות את עלות השירות, ולפיכך המליצה על העלאה ריאלית בשיעוריהן. כאמור, בפועל לא חלה כלל עלייה ריאלית, אלא להיפך, העמלות נשחקו משמעותית.

2. למרות השחיקה בעמלות הבנקים, השתפרו כשנתיים האחרונות השירותים הניתנים לציבור הלקוחות. הדבר מוצא את ביטוי, בין השאר, בשכלול מערכות המידע העומדות לרשות הלקוחות וכן בפיתוח אפיקי השקעה חדשים ושיפור הקיים, וזאת על-ידי פעילות ישירה באמצעות מסופים ועל-ידי מתן הוראות לחידושים אוטומטיים, נוסף על כך, נערכו הבנקים בשנה האחרונה ליישום כללי הבנקאות (שירות ללקוח). שהוציא הנגיד בתחום של גילוי נאות ומסירת מסמכים וכן בתחום של ייעוץ להשקעות, שנועדו לשפר את השירות שניתן ללקוחות.

כללי גילוי נאות נמצאים בתוקף מאז אוגוסט 1986. כללי הייעוץ להשקעות הופעלו ברום בנובמבר 1986, והנותרים ייכנסו לתוקף כ"ו במרס 1987.

הי"ר א' שוסטק:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת דוד ליבאי.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

1. ועדת המעקב הציבורית לעניין אזור סחר חופשי אילת בראשותו של רואה-החשבון יחזקאל פלומין אומנם המליצה על פתיחת קינו באילת.

ההמלצה הועברה לוועדת המנכ"לים הבין-משרדית בראשות הממונה על הכנסות המדינה, וכדין שהחוקים הודיע הממונה שהנושא אינו במסגרת הסמכויות של הוועדה ואינו קשור דווקא לעניין חוק אזור הסחר החופשי באילת.

על-פי ההצעה, אין מדובר על פתיחת קינו לישראלים אלא לבעלי דרכון זר בלבד, כרוגמת בתי-קינו ביוגוסלביה ובארצות אחרות.

2. לא מתקיים כל דיון באוצר בנושא.

הי"ר א' שוסטק:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת ורדיגר.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

אחרי התשובות של סגן שר האוצר אני ככל זאת מתקשה להכין, ואני שואל: האם יקום קינו באילת? אני פשוט לא מבין מה המצב.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

חבר הכנסת ורדיגר, הרי אני לא נביא ולא בן נביא. בשלב זה לא מתקיים כל דיון באוצר, ובלי האוצר, בלי אישורה של הרשות המוסמכת או של הממשלה עצמה, זה לא יכול להיות.

2533. עתיד מפעל "מנועי בית-שמש"

חבר הכנסת ש' וייס שאל את שר האוצר ביום כ"ט בחשוון התשמ"ז (1 בדצמבר 1986):
על רקע הדיונים בממשלה בדבר עתיד מפעל "מנועי בית-שמש" והתנגדות להעברת המפעל לכונס הנכסים בהסתדרות ובין שרי הממשלה, אבקש להשיב על השאלות האלה:

1. האם אין לשקול מחדש את החלטת ועדת השרים לכלכלה?
2. מה היא עמדתו העקרונית של השר בסוגיה של המעבר מבעלויות לכונסי נכסים במפעלים גדולים?

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

1. החלטת ועדת השרים באה לאחר ניסיונות למכירת המפעל, שנמשכו יותר משנה. צוות המשאומותן, שפעל מכוח החלטות קודמות של ועדת שרים לענייני כלכלה, הגיע למסקנה שהמפעל אינו בר-מכירה בנסיבות הקיימות. מודגש כי עמדה זו היתה מוסכמת על דעת כל חברי צוות המשאומותן ובאה לאחר נסיגת "כור" מטיטת הצעה שהוגשה לה.

2. עמדתנו העקרונית היא, כי חברות ממשלתיות צריכות להתנהל ולפעול על-פי דפוסי עבודה ושיקולים עסקיים. על אף האמור לעיל הממשלה כבעלים מפעלה מערכת שיקולים כוללת, ובמקרים מסוימים נחלצת לעזרת מפעלים, כדי למנוע מהם כניסה לתהליך של כינוס נכסים.

למפעל "מנועי בית-שמש" הורמו כספים רבים במסגרת חוכנית הבראה. בחוכנית הבראה האחרונה הורמה הממשלה 20 מיליון דולר. אף-על-פי-כן לא עלה המפעל על דרך המלך. במקרה הנדון הערכנו, שאין טעם להעמיד מקורות ממשלתיים נוספים למפעל. אנו בדעה כי הסיכוי היחיד, אם קיים, למפעל, הוא על-ידי ניצול המנגנון של העברת המפעל לידי מפרק, שכוחו לפעול להפעלה או למכירה של המפעל.

אומדן הכנסות מכס ומס קנייה מבוסס על ההכנסות בפועל בחודשי אפריל-נובמבר 1986, וזאת, כמובן, השלכה.

3. שאלה זו מתייחסת לתקציב הכבישים ב-1986 באלפי שקלים, אבל אני אתרגם את זה למיליונים: בנייה ושיקום כבישים — 12,930,000; בנייה ושיקום כבישים — 3.5 מיליוני ש"ח; מע"ץ — פיתוח — 24,727,000; אחזקה — 15,800,000. משרד הפנים: 21% מאגרות כלי הרכב במשרד לרשויות — 14,280,000; 21% מאגרות כלי הרכב בדרך משרד הפנים — שוב 14,280,000; מענק הבירה — 5,200,000; אחזקת כבישים עורקיים — 1,300,000; אחזקת כבישי גישה ליישובים ומועצות אזוריות — 1,260,000. משרד התחבורה: פיתוח — 15,322,000; רשות הנמלים — 23 מיליון. סך הכול, במגזר האזרחי — 134,169,000.

משרד הביטחון הוא מסווג מבחינה ביטחונית, ואני מבקש רשות שלא לקרוא את הנתונים מעל כימת הכנסת.

היו"ר א' שוסטק:
כן.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

4. התוספת ברוטו — רק קנייה ללא ניכוי הגרט — של כלי רכב בין החודשים אפריל עד דצמבר 1986 הייתה 49,216 כלי רכב, ועד סוף שנת התקציב היא אמורה להגיע לכ-64,000 כלי רכב.

לגבי תחזית הגידול הצפויה לכלי הרכב בכל אחת משנות התקציב הבאות עד 1 באפריל 1991 — זאת שאלה שיש להפנותה למשרד התחבורה. לנו אין נתונים על כך. הם עדיין לא הועברו אלינו.

5. ניתן לראות שחלק ניכר מהתקציבים מוצא באזור המרכז — כביש גהה, נתיבי-אילון, הכפר-הירוק וכו' — שבהם ניכרת בעיית התחבורה במיוחד עקב הגידול במספר כלי הרכב. תוספת תקציב שהייתה מאפשרת תוספת כיצוע, ייתכן שהייתה משפרת את המצב עוד יותר, אבל מרובים צורכי עמך ישראל.

יש לי כאן פירוט של 24 כבישים בכיצוע בשנים 1986 ו-1987, וזה, קרוב לוודאי, מעניין מאוד את חברי הכנסת. מאחר שזה ייתרון הרבה מאוד זמן לקרוא את הנתונים, אעביר אותם לפרוטוקול:

ביצוע כבישים 1986 — 1. כביש 40 קריית-גת — פלוגות: כביש מסוכן שנעשות בו בשנים האחרונות עבודות להרחבתו ולהפיכתו לכביש דרמסלולי. השנה יועד התקציב לביצוע צומת-מלאכי, השלמת גשר מעל מסילת הברזל על-יד קריית-גת וכן השלמת המבנה בקטע קריית-גת — אחוה. 2. כביש 4 אשדוד — אשקלון — כביש מסוכן הסלול בסטנדרטים נמוכים. גם כביש זה מורכב לכביש דרמסלולי. השנה התקציב מיועד להשלמת המבנה בקטע צומת-אשכולות — גשר עדי-הלום וכן להשלמת מבנה בקטע גשר עדי-הלום — צומת-אשדוד. 3. כביש 90 ראש-פינה — מטולה — כביש מסוכן שגורשו בו שיפורים על-מנת להעמידו בסטנדרטים של כביש ראשי. התקציב מיועד לביצוע 5 קילומטרים — לפי קצב קבלת אישורים סטטוטוריים. 4. עכו — נהריה — הכביש המקשר בין עכו לבין נהריה. תקציב השנה מיועד להשלמת עבודות לאורך הקטע לוחמי-הגטאות — עין-שרה. 5. כביש גהה — השלמת מחלף מסובים ופתיחתו לתנועה באפריל 1987. כמו כן, השלמת תשתית לסלילת נתיב שליש בקטע גנות — מסובים. 6. נתיבי-אילון — בשנה זו חוברה הכניסה

דוד ליבאי (המערך):

סגן השר, קראתי היום בעיתון, אם איני טועה, שנגיד בנק ישראל אישר העלאה נוספת בשיעור העמלות. האם זה נעשה בידיעתך? האם קצב זה של הגדלת העמלות הוא סביר?

סגן שר האוצר ע' אמורי:

העלאת הריבית היא באחריותו של נגיד בנק ישראל ולא של האוצר, והנוהג הוא שנגיד בנק ישראל מבקר את הממשלה. לא הממשלה את הנגיד. זהו תפקידם של חברי הכנסת לבקר את מעשיו, ולכן, כיושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה, יש כר פעולה נרחב, אם תרצה בכך ותמצא זאת לנכון.

26.44. הכנסות לקופת האוצר מייבוא כלי רכב

חבר הכנסת א' לין שאל את שר האוצר ביום ט"ו בכסליו התשמ"ז (17 בדצמבר 1986):

על-פי פרסומים בעיתונים, יובאו לישראל בנובמבר 1986 לא פחות מ-6,100 כלי רכב חדשים, ומקובל כי בשביל ייבוא כלי רכב משלמים מסים לקופת האוצר.

שאלותיו הן:

1. מה היה סך ההכנסות לאוצר המדינה מייבוא כלי רכב בחודש נובמבר 1986 בלבד, וכמה כלי רכב אכן שוחררו לייבוא על-ידי רשויות המכס?

2. לאיזה שיעור יגיע סך ההכנסות מבעלי הרכב בשנת התקציב הנוכחית, על-פי הנתונים המעודכנים שבידכם היום, בגין כל המסים החלים על רכישת רכב והשימוש בו (מסי יבוא, בלו על דלק, היטל רכוש, אגרות רישון נהיגה ורישיון כלי רכב, מסי קנייה על חלפים ואחרים)?

3. כמה כספים מתקציב המדינה מיועדים להשקעות ישירות בפיתוח ובהרחבת רשת הכבישים הבין-עירוניים והעירוניים בשנת התקציב הנוכחית?

4. מה הוא המספר הכולל של תוספת כלי הרכב הצפוי, על-פי הערכות האוצר, בשנת התקציב הנוכחית ובכל אחת משנות התקציב הבאות עד 1 באפריל 1991?

5. האם הסכומים המוקצבים על-ידכם בשנת התקציב הנוכחית ובשנת התקציב הבאה אכן מספיקים על-מנת לקלוט את ההיקף הכמותי של תוספת כלי הרכב בכבישי ישראל בלי ליצור בעיות תעבורה חדשות או להחמיר את בעיות התעבורה הקיימות היום?

סגן שר האוצר ע' אמורי:

אענה על השאלה של חבר הכנסת אוריאל לין, היא ארוכה מאוד ומפורטת מאוד, וכך תהיה גם התשובה.

1. בחודש נובמבר 1986 שוחררו מרשות המכס כ-7,300 כלי רכב, מתוכם 6,100 מכוניות נוסעים. להלן פירוט ההכנסות ממסים שהתקבלו משחרור רכב מנועי בחודש זה: מס ומכס כללי — הסכום הכללי באלפי שקלים חדשים — 19,800 — 19,800,000. רכב נוסעים — 13,815,000. מס קנייה — 71,100,000. מחוך זה רכב נוסעים — 57,530,000.

2. אומדן ההכנסות ממסים ואגרות בשנת 1986/87 מענף הרכב מגיע לכדי מיליארד ו-335 מיליוני שקלים חדשים, לפי הפירוט הזה: רכב מנועי, מכס ומס קנייה — 700 מיליון שקל חדש; חלקי חילוף, מכס ומס קנייה — 60 מיליון ש"ח; אגרות שנתיים והיטל רכב — 250 מיליון ש"ח; בלו על דלק — 325 מיליון ש"ח. כאמור, סך הכול, מיליארד ו-335 מיליוני שקלים חדשים.

2. מתוך כלל הנוסעים, מה היה מספרם של אלה שנסעו הנסיעות משולם בעבורם מהקופה הציבורית (כמו עובדי מדינה, רשויות מקומיות, חברות ממשלתיות ומוסדות מתוקצבים אחרים); מה היה מספרם של אלה שנסעו הנסיעות עסקים; מה היה מספרם של אלה אשר שילמו את מס הנסיעות מכיסם הפרטי?

3. אם אין נתונים מדויקים באשר לשאלה הקודמת, אבקש לציין את הערכות משרדך באשר למספר הנוסעים בכל אחת מהקבוצות הבאות: אלה שנסעו הנסיעות משולם בשכילם מקופת הציבור; אלה שנסעו הנסיעות מהווה אצלם הרצאה עסקית; אלה הפטורים מתשלום מס; אלה המשלמים את המס מכיסם הפרטי.

4. בתקופה האמורה, מה היתה ההכנסה נטו לקופת האוצר לאחר ניכוי המס ששולם בשלוש הקבוצות הראשונות?

5. האם אין משרדך רואה במס הנסיעות מס לא צודק, הפוגע דווקא בשכבות שהכנסתן נמוכה והן משלמות את המס מכיסן?

6. מה היא הסיבה לכך שמשרדך מציע להמשיך ולקיים מס זה?

סגן שר האוצר ע' אמורי:

1. בתקופה אפריל – נובמבר 1986 יצאו מהארץ 610,600 נוסעים. גביית היטל הנסיעות בתקופה זו הסתכמה ב־90 מיליון שקל חדש, לפי תשלום ממוצע של 147 שקל חדש לנוסע. סכום זה קרוב לשיעור המס בממוצע שחל בתקופה האמורה, וזאת כתוצאה ממספר מצומצם של נוסעים הזכאים לפטור מההיטל. ואלה הם הזכאים לפטור: הנוסעים למצרים, ילדים מחתח לגיל שנתיים וכני ישראלים השוהים בחוץ-לארץ והם למטה מגיל 18.

2. למינהל הכנסות המדינה אין נתונים לגבי ניכוי הוצאות נסיעה לחוץ-לארץ על-ידי נישומים, אולם ברור כי חלק ניכר מנסיעות אלה הוא חיוני לקיום מהלך העסקים, כמו נסיעות של יצואנים ושל יהלומנים. יש לזכור כי לפחות 40% מההיטל משולמים בכל מקרה, ובחברות מפסידות – אינם ניתנים לקיווה. לאור זאת אנו מעריכים כי גם מהקטור העסקי הנוסע לצורכי עסקי נגבה היטל נסיעות בסכום ניכר.

3. לפי נתוני ניכוח שירות המדינה, מספר הנוסעים בתפקיד לחוץ-לארץ הסתכם בשנת 1986 ב־462 נוסעים, בתקופה אפריל – נובמבר 1986 נסעו בתפקיד 418 עובדים. נתונים אלה אינם כוללים את עובדי משרד החוץ, משרד הביטחון ומשרד המשטרה. כמו כן, הם אינם כוללים את הנוסעים לצורכי השתלמות. האומדן – כמה מאות נוסעים נוספים לשנה.

4. להטלת מס נסיעות יש כמה נימוקים כבדי משקל: א. המס נועד לצמצם את מספר הנוסעים לחוץ-לארץ ועל-ידי כך להביא לחיסכון במטבע חוץ; ב. עד להטלת ההיטל היו נסיעות לחוץ-לארץ פטורות לחלוטין ממס. זאת ועוד, על מוצרי ייבוא עתירי מט"ח אחרים מוטל מיסוי כבד ביותר, המגיע ל־100% – 150% במוצרים בני-קיימא רבים. לדעתנו, אין כל הדדקה לפטור דווקא את הצורכים מוצר זה של נסיעות לחוץ-לארץ, ייבוא שירותים, שהוא עתיר מט"ח. ולא, לדידי, אם על כל היתר מוטל מס ורק נסיעות לחוץ-לארץ פטורות ממנו, הרי הן כאילו מסוכסדות.

הדרומית מכיוון ירושלים. בשלב זה פתוח הכביש לתנועה בשני הכיוונים בקטע גשר ההלכה – שלוחת ירושלים; 7. פרויקטים עירוניים בתל-אביב: כביש חולון – בתים, רחוב המסילה, רחוב אבן-גבירול – שדרות-רוקח, חיבור רחוב קרפמן לשדרות-ירושלים; 8. פרויקטים בירושלים: כביש 9 רמות – שועפט, המשך כביש גולומב, רחוב עליאש – שמואל-הנגיד, אגריפס – כי"ח; 9. פרויקטים בחיפה: שדרות-ההסתדרות, גשר-הגיבורים; 10. כביש מעלה-אפרים: שיפור ניכר בסטנדרד הכביש – מתקצב ברובו על-ידי משרד הביטחון; 11. כביש חוצה-שומרון – השלמה; 12. שיפור כביש מבוא-חמה – רמת-מנשימים.

תוכניות לשנת 1987: טרם אושרו תוכניות סופיות לשנת התקציב הבאה, אך קרוב לוודאי שהתוכניות יהיו אלה: 1. סיום עבודות בכביש 40; 2. סיום עבודות בכביש 4; 3. המשך עבודות בכביש ראש-פינה – מטולה; 4. התחלת עבודות במחלף אלון-שדה; 5. התחלת עבודות בצומת הכפר-הירוק; 6. נתיב נוסף בכביש גזה; 7. כביש עוקף עכו – בדיקת כדאיות; 8. בדיקת כדאיות התחלת סלילת כביש עוקף מורחיק; 9. המשך עבודות בנתיבי-אילון, פתיחת גשר-ההלכה; 10. הכנסת הרכבת לנתיבי-אילון; 11. המשך פרויקטים עירוניים – לא ידועה כרגע תוכנית מפורטת; 12. כביש 40 כית-לד – חדרה: תחילת עבודות בכביש מסוכן זה.

היו"ר א' שושטק:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אוריאל לין.

אוריאל לין (הליכוד):

אדוני סגן שר האוצר, מובן שהשאלתא הזאת נועדה לבחון אם היקף ההשקעות בפיתוח תשתית ותחזוקת תשתית הכבישים תואמת את היקף הגידול במספר כלי הרכב, וכפי שאתה אמרת – בשנה הנוכחית צפויים 64,000 כלי רכב נוספים וצפוי שיעור הכנסות של מיליארד ו־355 מיליון שקל חדש. השאלה המרכזית היא, ואני מבקש לקבל תשובה: האם היקף ההשקעות אכן עונה על הגידול במספר כלי הרכב שהיה בשנים האחרונות ועל זה הצפוי בשנים הבאות? אם לא כן, הרי ברור אילו בעיות צפויות בנושאי התעבורה והמשק בישראל.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

חבר הכנסת אוריאל לין, אני נמנה עם אלה שסבורים, שמדינת ישראל פעלה הרבה מאוד ב־15 השנים האחרונות בתחום תשלומי ההעברה, העלאת הכנסה והבטחת הכנסה, ופחות מדי בתחום התשתית. בתחום זה היא פיגרה מאוד, ובכלל זה גם תחום התחבורה. זאת ועוד: דעתי האישית היא – והיא אישית, אני רוצה לחייב בזה איש מלבדי – שגם פיזור ההשקעה בכבישים על-פני הארץ לא היה נכון, ומבחינות כלכליות לפחות היה צריך להשקיע יותר במרכז הארץ ופחות בפריפריה.

2673. ידיעה על כוונה להעלות את מס הנסיעות

חבר הכנסת א' לין שאל את שר האוצר ביום כ"ט בכסליו התשמ"ז (31 בדצמבר 1986):

לאחרונה התפרסם בעיתונות, כי משרד האוצר מציע להעלות את מס הנסיעות.

שאלות הן:

1. מה היה מספר הנוסעים אשר עזבו את ישראל מ־1 בינואר 1986 עד 31 בדצמבר 1986 ושילמו מס נסיעות?

"מצורפת כזה רשימה של שרים וחברי כנסת אשר הרצו לפני קהל של רוכשי אגרות מדינת ישראל ('בונדס') במשך כשנתיים וחצי, מאז סתיו 1984 ועד 31 בדצמבר 1986."

הרשימה ארוכה מאוד. אני אעביר אותה לפרוטוקול הכנסת והיא תעמוד לרשותך; את המשפט הזה אני הוספתי כמובן.

"אנחנו בחרנו בהם כמרצים על בסיס קריטריונים הקובעים עד כמה הם יסייעו לנו בקידום המכצעים והמכירות, כגון יכולת להתבטא היטב באירועים ציבוריים ובמפגשים אישיים, שליטה בשפה, יכולת להעביר מסר חיובי ותיאור מעודד על ישראל, הכרה קודמת, בקשות של קהילות בכל הארצות, המלצות של ישראלים אחרים, מנהיגים יהודים וסגל המפעל וכן המלצות מארגונים אחרים, ניסיון ומעורבות קודמת עם 'הבונדס', מפגשים של אנשים אלה עם משלחות שלנו כשהן מבקרות בישראל וכו'."

"ההחלטה להזמין שר או חבר כנסת נעשית עלי ידי ראש לשכת המרצים, והיא מבוססת על צורכי הפעילויות, זאת באישור סופי של נשיא ה'בונדס' וה-CEO של מפעל 'הבונדס'. אם מרצה מסוים הינו חדש ל'בונדס', הוא ייבחר לעתים רק לאחר שהתראיין."

"בדרך כלל, מכינים עובדי השטח דיווחים על השימוש היעיל והיכולת הכללית של חברי כנסת, ואלה נמסרים לראש לשכת המרצים."

רשימת המרצים: עדיאל אמוראי — ארצות-הברית; משה ארנס — ארצות-הברית; יורם ארידור — קנדה וארצות-הברית; מרדכי כראון — ארצות-הברית; בנימין בן-אליעזר — אמריקה הדרומית וארצות-הברית; אליהו בן-אלישר — אמריקה הדרומית וארצות-הברית; דב בן-מאיר — ארצות-הברית; יוסף בוגר — ארצות-הברית ואירופה; מיכאל חריש — ארצות-הברית; שמחה דיניץ — ארצות-הברית; אבא אבן — ארצות-הברית; גדעון גדות — ארצות-הברית; פנחס גולדשטיין — ארצות-הברית; מרדכי גור — אירופה, ארצות-הברית ואמריקה הדרומית; שלמה הלל — אירופה; חיים קופמן — ארצות-הברית; אליעזר קולס — ארצות-הברית; עוזי לנדאו — ארצות-הברית; דוד לוי — ארצות-הברית, קנדה ואירופה; יהושע מצא — אמריקה הדרומית; דן מרידור — ארצות-הברית; יצחק מודעי — ארצות-הברית, קנדה ואירופה; יצחק נבון — ארצות-הברית; משה נסים — ארצות-הברית ואמריקה הדרומית; אהוד אולמרט — ארצות-הברית; גדעון פת — אמריקה הדרומית, ארצות-הברית ואירופה; שמעון פרס — ארצות-הברית; יצחק רבין — ארצות-הברית; חיים רמון — ארצות-הברית; משה שחל — אירופה; יצחק שמיר — קנדה וארצות-הברית; אברהם שריר — ארצות-הברית; אריאל שרון — ארצות-הברית; מאיר שטרית — ארצות-הברית; דן תיכון — ארצות-הברית; יאיר צבן — ארצות-הברית; אריאל ויינשטיין — ארצות-הברית ואמריקה הדרומית; גד יעקבי — אירופה וארצות-הברית.

היו"ר א' שוסטק:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יצחק ארצי.

יצחק ארצי (המעריך):

אני הגשתי את השאלתא הזאת מפני שיש לי הרגשה, שהדברים האלה נקבעים לפי הטעם האישי של אלה היושבים בראש המפעל, ולא לפי קריטריונים אובייקטיביים. אין לי כאן

2675. הטלת מס רכוש על האדמות החקלאיות של הכפר עראבה

חבר הכנסת ת' טובי שאל את שר האוצר ביום כ"ט בכסליו התשמ"ז (31 בדצמבר 1986):

גודע לי מראש המועצה המקומית עראבה, שהאוצר מטיל מס רכוש על האדמות החקלאיות של הכפר. רוב תושבי עראבה מתפרנסים מעבודתם החקלאית, והמס הזה פוגע בפרנסתם.

הנני שואל את כבוד השר:

1. האם מוכן השר לבדוק את העניין הנ"ל?
2. מדוע לא מבטל השר את מס הרכוש על האדמות החקלאיות?

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

קרקע המוגדרת עלי-פי החוק "כקרקע חקלאית" אינה חייבת במס רכוש, ולפיכך לא מוטל מס רכוש על קרקע חקלאית.

היו"ר א' שוסטק:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת חופיק טובי.

חופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
ומה קורה אם בכל אופן מטילים מס על אדם בכפר עראבה? אני הרי ביקשתי שתבדוק זאת, אדוני סגן השר.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

היות שעל-פי החוק לא יכול להיות מס רכוש על קרקע חקלאית, יכול להיות שיש בעיית סיווג, וזהו מקרה פרטי שיש לבדוק אותו אצל הרשויות האחראיות. אולי זו קרקע עירונית. אחרי שזה יתברר, אם תהיה לך תלונה או ערעור, או אם הבירור בדרך הרגילה לא ישיבע את רצונך, הרי אף שאינני מופקר באוצר על המיסוי, אשמח לשמש לך לפה.

2743. שליחויות של חברי כנסת בחוץ-לארץ

חבר הכנסת י' ארצי שאל את שר האוצר ביום כ"ט בכסליו התשמ"ז (31 בדצמבר 1986):

לפי מיטב ידיעתי, מדי פעם בפעם יוצאים חברי כנסת כדי למלא שליחות הסברה וגיוס כספים מטעם מלווה העצמאות והפיתוח ("בונדס").

אודה לך אם תשיבני מעל במת הכנסת:

1. מי הם חברי הכנסת שיצאו לשליחויות אלו מאז ראשית כהונתה של הכנסת האחת-עשרה, ובאילו ארצות הם פעלו?
2. מה כללי הבחירה של השליחים למיניהם — כישורים מיוחדים, שליטה בשפות, התמצאות בכעיות כלכליות, השתייכות מפלגתית, קרבה אישית לקהילות אשר בתוכן הם פועלים?
3. מי הוא הגוף הקובע את השליחות — ועדה בארץ, בחוץ-לארץ, פקיד מוסמך?
4. האם קיים דיווח מסודר המעריך את יעילות ביקוריהם של חברי כנסת?

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

כתשובה על שאלתא של חבר הכנסת יצחק ארצי, אני מבקש את הסכמתך לקרוא את התשובה המפורטת שקיבלתי מהאחראי למרצים במפעל ה"בונדס", שאלי מתייחסת השאלתא. אני רק תרגמתי את התשובה מאנגלית לעברית, כי יש בוודאי מי שיקל עליו להבין אותה בצורה זו:

פרטי, והאוצר יכול היה להתחשב ברצונם של חברי כנסת רבים — אני אחד מהם — הרוצים לדעת את הנתונים האלה בצורה אובייקטיבית ואמינה. ולהכין זאת.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני סגן שר האוצר, זה חשוב מאוד, גם אני רוצה לשמוע את הנתונים האלה, כדי שיראו כמה מעט מקבלות ההתנחלויות.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

חבר הכנסת ארצי, הרשה לי לחזור על כמה דברים שאמרתי. לו היית קשוב, יכול להיות שהיית חוסך לך את השאלה הנוספת.

כידוע לך, התקציב בנוי על-פי חלוקה המבוססת על מקסימום סעיפי פעילות, ולא רק על שכר, או על חתך גיאוגרפי. וכך הוא הדבר בכל סעיף שהוא. למשל, בנייה לזוגות צעירים — קיים הנתון של חבל זה או חבל אחר, לא מעבר לזה.

כדי לעשות זאת, המקסימום שיש לאוצר בתקציב זו התקנה. הרי אתה יודע שיש תקציב, יש סעיף ראשי, יש סעיף משני ויש תקנה. בתוך התקנה הזאת אין לאוצר פירוט. כי האוצר לא בא במקום המשרדים הייעודיים והוא לא קובע את המדיניות המפורטת של כל שר בתחומו.

לכן, אין זה עניין של מחשב. את המחשב צריך להוין, משהו צריך למסור נתונים כאלה, מה הוא עשה כפועל בכל מקום ומקום בתקציב שהוא קיבל. אינני טוען שזה בלתי אפשרי. זה מורכב, זה מצריך עבודה, אך לא אמרתי שזה בלתי אפשרי. משהו צריך להחליט על כך. זו עבודה נוספת, והיא כרוכה ברצון הממונים על התקציבים. תוצאותיה יחשפו את כל פעילויותיהם, כי אתה תרד לכל פעילות ופעילות של השרים, ולא רק בנושא זה.

הכנסת יכולה לבקש ולדרוש דרגה כזאת של פירוט, ואם היא תדרוש זאת, בוודאי יעשה הדבר.

2777. עיקול כספי סיוע לקבלנים

חבר הכנסת ד' מגן שאל את שר האוצר ביום י"א בטבת התשמ"ז (12 בינואר 1987):

ביום 23 בנובמבר 1983 העבירה הממשלה 6 מיליוני שקלים לעשרות קבלנים, במסגרת ההחלטה לסייע לקבלנים אלו לצאת מהמשבר שבו הם שרויים — ובו ביום עיקלו רשויות מס ההכנסה את המענק שהגיע ל-53 מהמסתייעים.

שאלתי:

מה הועילה עזרת הממשלה?

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

בתשובה על השאלתך הנ"ל עלי לציין, כי בעקבות הקצאת כספי הסיוע, הטיל אגף מס הכנסה עיקולים כדין על חובות הקבלנים למס הכנסה בגין אי-העברת ניכויים ו/או חסלום המס בחיק החברה.

בעקבות הטלת העיקולים, הגיעה נציבות מס הכנסה להסדר עם מרכז הקבלנים, ולפיו הסכימה נציבות מס הכנסה לפריסת חובות על פני תקופה ארוכה, עד 15 חודש, וכספי הסיוע שותרו לכל הקבלנים שהצטרפו להסדר הזה.

אינני מוצא כל הצדקה להסרת העיקולים מהקבלנים שלא הגיעו להסדר, שכן לא ייתכן שהממשלה תעניק סיוע לחיסול חובות לנושים שונים פרטיים אחרים, ולא תעשה לביתה, שזה

הרשימה כדי להוכיח זאת. אני רוצה לשאול את סגן השר, האם אינך סבור שיש מקום לעריכת בדיקה באמצעות המבקר, כדי להיווכח שהשליחויות האלה הן אכן שליחויות ולא טיולים על חשבון המדינה?

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

בעיית הביקורת במפעל ה"כונדס" היא עדינה מאוד, כי אין זו חברה ישראלית, והמפעל קשור גם לרשות ניירות הערך האמריקנית, ואינני רוצה להיכנס עכשיו לפרטים. אין אפשרות להפעיל את המבקר.

ואולם, אני חושב כהחלט, שבאמצעות מוסד ממוסדות הכנסת אפשר לבקש ממסגרת ה"כונדס" בארץ, שתעמיד לרשות המתעניינים את המידע מה קרה עם המרצים שהצליחו, האם חזרו והזמינו אותם, והאם מרצים שלא הצליחו נופו. אני חושב שאם מוסד ממוסדות הכנסת יבקש מהם מידע כזה וישמור עליו כעל מידע חסוי, הם יספקו אותו ברצון.

2776. תקציבי ההתנחלויות

חבר הכנסת י' ארצי שאל את שר האוצר ביום י"א בטבת התשמ"ז (12 בינואר 1987):

תקציבי ההתנחלויות מתבצעים במסגרת סעיפי תקציב שונים, על-ידי משרדים ממשלתיים שונים, וכיוון שנמסר לי על-ידי אגף התקציבים שאין בידיהם נתון מרוכז בדבר גודל התקציב להתנחלות ושימוש, אבקשך להשיב לי מעל במת הכנסת:

1. מה הוא גודל התקציב להתנחלויות, על כל סעיפיו המפורטים בתקציבים של משרדים שונים?
2. מה הוא פירוט הסעיפים העיקריים של תקציב זה?
3. מה הם הסכומים שהוצאו השנה, ולאלו מטרת?
4. מה הוא גודלו של העודף התקציבי לשעה זו?

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

תקציב המדינה בנוי על-פי חתך משרדי פונקציונלי ולא על-פי חתך גיאוגרפי. לכן, אין בידינו נתונים זמינים על היקף ההשקעות בהתנחלויות ככלל וביחודה ובשומרון בפרט.

אפשר לנסות ולרכז נתונים כאלה, אם המשרדים הייעודיים יעבירו לנו, לאוצר, נתוני ביצוע של התקציב על-פי חתך גיאוגרפי, דבר שלא תמיד אפשר לעשות באופן טכני, אבל אני לא טוען שבלתי אפשרי לעשותו.

ככל מקרה, עבודה כזאת תארך זמן רב, ויש לעשותה בשיתוף עם החשב הכללי ועם חשבי המשרדים.

אילו דרשה זאת הכנסת, אני מניח שזה היה מתבצע.

היו"ר א' שושטק:

רשות לשאלה נוספת, לחבר הכנסת יצחק ארצי.

יצחק ארצי (המערך):

אני הגשתי את השאלתך הזאת לאחר שניסיתי לקבל תשובה על הסוד השמור ביותר במדינה: מהו תקציב ההתנחלויות. זהו נושא עדין, הוא נתון במחלוקת ועלול לגרום למשבר ממשלתי. אינני מבין מדוע אי-אפשר להכין חשבון כזה, באמצעות ניירות פנימיים, בייחוד שהוגשה גם בקשה פורמלית לחשב, והוא אמר שאינו יכול לעשות זאת. אני חשבת וקיוויתי לקבל תשובה באמצעות השאלתך, אבל אני חוזר ושומע שזה בלתי אפשרי. אני חושב שבעידן המחשב דבר זה הוא אפשרי ומציאותי. לי צריך לחכות ליוזמה של חק

משרד האוצר הציע לוועדה ליבא כשר כבש בתקופת הגיאנות, ובכך למנוע האמרת מחירים. על-פי הצעת האוצר, יוטל על בשר הכבש היטל ששווה את מחירו לבשר הישראלי, ובכך לא ייפגעו היצרנים. כינוסה של הוועדה פירושה עליית מחירים, וממנה יצא נשכר גם שר התעשייה והמסחר. העלייה מוערכת על-ידי אגף התקציבים כסכום של כ-1.5 ש"ח לכל ק"ג.

אודה לך אם תשיבני:

1. האם הדברים הנ"ל נכונים?

2. האם ידוע לשד מדוע לא כונסה ועדת הכשר?

3. מה מתכוון השר לעשות על מנת לכנס הוועדה ולמנוע האמרת מחירי הבשר?

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

1. בלי להתייחס לאינטרס של מגדל כבשים זה או זה, שאלתך נכונה.

2. לא.

3. על-מנת לקדם את הנושא, פנה הממונה על התקציבים, בעת ובעונה אחת, למנכ"לים של משרד החקלאות ומשרד התעשייה והמסחר, ולצער, נענה בשלילה. לפיכך, לא נראה כרגע זה אפשרי לייבא כבש כבש, כמוצע על-ידי האוצר.

היו"ר א' שוסטק:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת צוקר.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מאחר שסגן השר אישר את הדברים המופיעים בשאילתא, נניח שיש בארץ מגדל כלשהו המגדל 65 טונות בשר כבש לשנה — אם אכן יש מגדל כזה — האם כתוצאה מזה יגדל הרווח שלו כ-65,000 דולר, והאם הנתונים שמסרת הם נכונים?

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

איני יכול לענות כאן על מקרה פרטי של מגדל זה או זה.

חיים רמון (המערך):

זה אינו מקרה פרטי, זהו מקרה ציבורי, אדוני סגן השר.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

דומני שבחשוכה על שאילתא אישרתי את הנתונים, או את המידע שהבאת. שאלת אס הנתונים הם נכונים? ואמרת: כן. שאלת אס ידוע לשד — במקרה זה לסגן השר — מדוע לא כונסה ועדת הבשר? ואמרת: לא. שאלת מה אנחנו מתכוונים לעשות? בשמנו או בשם האוצר פעל ראש אגף התקציבים, אבל בממשלה יש לא רק — — —

חיים רמון (המערך):

הוא התכוון לשאול אם היו מעורבים גם שיקולים זרים.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

בממשלה יש שרים נוספים לכד משר האוצר, ואני עומד על הבמה הזאת כדי לציג את שר האוצר בלבד, איני מייצג את הממשלה.

היו"ר א' שוסטק:

תודה. האם רוצה שר החקלאות להשיב עכשיו על שאילתות של חברי הכנסת, או לדון תחילה בהצעה לסדר-היום?

שר החקלאות א' נתמקין:

אדוני היושב-ראש, אתה קובע את סדר-היום.

הציבור בכללותו, הנישומים האחרים, ולא תטפל בחובות המגיעים לה מאותם קבלנים.

היו"ר א' שוסטק:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת דוד מגן.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני סגן השר, אני שמח שבסופו של דבר הגיע אגף מס הכנסה להסדר בנושא זה. חבל רק שהוא לא הצליח לעשות זאת מראש, בלי לנקוט את הדרך של עיקול, שהיא דרך לא נעימה וודאי סותרת את כוונת הממשלה ואת כוונת ועדת הכספים של הכנסת.

אבל, נוכח מדיניות זו של מס הכנסה, שלא לשום — המדיניות שלו להיות הראשון הגובה מס והאחרון המחזיר כסף — מה מתכוון מס הכנסה לעשות כדי להחזיר את חובותיו לאותם אנשים שקיבלו פיצויי פיטורין בשנתיים האחרונות בלי שחישובי גביית מס הכנסה היו מדויקים, ומתברר, אליבא דנציב מס הכנסה, שצריך להחזיר להם חלק מהתשלומים?

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

חבר הכנסת דוד מגן, אתה חסכים אתי שזהו נושא אחר לגמרי.

דוד מגן (הליכוד):

זה שייך למדיניות.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

לא עניתי עכשיו על השאלה מהי המדיניות של אגף מס הכנסה ופעילותו. עניתי על שאלה קונקרטית הנוגעת לקשר בין סיוע לבין מס בענף הקבלני. אשמח לענות על שאלה אחרת שלך, בנושא הזה, אחרי שאתייצג עם האנשים הנוגעים בדבר ומטפלים בזה.

2778. אייקבלת שיקים מאזרחים ערבים

חבר הכנסת א' גרנות שאל את שר האוצר ביום י"א בטבת התשמ"ז (12 בינואר 1987):

בידיעה ב"על המשמר" מיום 23 בנובמבר 1986 נמסר, שמוסך "פיאט" המרכזי בירושלים סירב ב-27 באוקטובר 1986 לקבל שיק על סך 185 ש"ח מאדם בשם מוחמד נגאם בתואנה: "אנחנו לא מקבלים שיקים של ערבים".

שאלותי לשר הן:

1. באילו מקרים מותר שלא לקבל שיק מלקוח?

2. האם מותר לאפיין את מי שאין מקבלים ממנו שיק בהגדרה אחת?

3. מה מתכוון השר לעשות נגד מנהל מוסך "פיאט" בירושלים?

תשובת סגן שר האוצר ע' אמוראי:

(לא נקראה. נמסרה לפרוטוקול)

אין חוק המחייב לקבל תשלום בשיק, לכן הנושא אינו בתחום החקיקה הבנקאית או בתחום יחסי הבנק עם לקוחותיו.

2813. עיכוב כינוסה של הוועדה לענייני בשר

חבר הכנסת ד' צוקר שאל את שר האוצר ביום כ"א בטבת התשמ"ז (22 בינואר 1987):

זה שבועות מעכב משרד התעשייה והמסחר את כינוסה של ועדת המכ"לים לענייני בשר, למרות בקשות חוזרות ונשנות של הממונה על התקציבים.

ד. הצעה לסדר-היום

שמירה ביישובי עימות

היו"ר א' שוסטק:

אנו עובדים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעות לסדר-היום. וחלילה — הצעה לסדר-היום מס' 5063 של חבר הכנסת בני שליטא: שמירה ביישובי עימות. בבקשה, חבר הכנסת שליטא.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, רבותי השרים, אני שמח שיש תשומת-לב להצעות לסדר-היום ושרי ממשלה מתייחסים אליהן. הנה עובדה, הצעה זו, שדחיפותה הוכרה, כבר הועלתה לפני כחודש ימים, ורק מסיבות טכניות כאלה או כאלה היא מועלת רק היום. מכל מקום, שר המשטרה הודיעני כבר לפני שבועיים, שהעניין סודר וניתנה מטעמו הוראה למפקח הכללי להחזיר את כל התקנים, כלומר 39 תקנים, ליישובי העימות שבצפון. אני חושב שזוהי הוראה בעתה, הוראה חשובה מאוד, משום שאם לא היינו עושים כן היינו עלולים לשלם במחיר של מחור.

לשר המשטרה יש ודאי דילמה לגיטימית, האם על משרדו להיות אחראי לשמירה ביישובי ספר. אפשר להתווכח אם נושא זה שייך לצה"ל, או למשמר הגבול שהוא במסגרת המשטרה, אבל, בכל מקרה, ודאי שלא תיתכן החלטה חד-צדדית, ולא ייתכן שאנחנו נאפשר כמו ידנו יצירת תפר, כלומר צה"ל יסמוך על המשטרה, המשטרה תסמוך על צה"ל — ושומרים לא יהיו.

אני רוצה לומר, שמדובר כאן ביישובים כמו מרגליות, דובב, משגבעים ומטולה — יישובי ספר מהדרגה העליונה. יישובים כאלה הם, בדרך כלל, מפורזים מאוד, מעוטי אוכלוסייה, ואי-אפשר להטיל את כל מעמסת השמירה על האוכלוסייה, והאוכלוסייה כבר שומרת היום. מדובר בתוספת שמירה של משמר הגבול ביישובים האלה. אם השומרים האלה יצטרפו, חלילה, לעמוד כיום מבחן, אני יודע מה יקרה. ייתכן שלא כולם יעמדו במבחן ברגע המכריע, אבל אין פירושו של דבר שלא יהיו אנשים ערים ביישוב — והצורך בשמירה לא פתח, אויבנו הם עדיין רבים, ועדיין יש להם רצון, הוא לא נמחק במשך השנים, להיכנס ליישובים ולבצע פעולות רצח. לכן, מעשה הורדת התקנים הזכיר את סיפור הטילת והתפילין קודם כול, זורקים אותם מהאווירה הטובעת.

אדוני השר, בינתיים קיבלתי ידיעה, שעדיין נותרה בעיה של 146 תקנים ביישובים פחות קדומניים, כלומר לאו דווקא ביישובי ספר פרופר אלא ביישובים אחרים. אני חושב שגם בהם צריכה להתקיים שמירה מינימלית, אולי פחות מאשר ביישובי ספר, אבל צריכה להתקיים שמירה. מבחינתי, גם היישובים האלה הם הטילת והתפילין שעליהם דיברנו. אני צריך לקצץ, נקצץ תמיד במפקדות, בעורף. כשיהיה ויכוח על משרד המשטרה, ודאי אדבר על צי המכוניות העצום שאני רואה במטה הארצי ועל המכוניות המשטרתיות החסרות כשטח. לפעמים פונים לתחנות המשטרה: צריך צוות, צריך מכונית. אין מכונית. כך זה בכל מיני תחנות משטרה, בכל מיני מקומות. אבל כשבאים למטה הארצי רואים במגרש החנייה, בין השעות שמונה עד ארבע, הרבה מאוד מכוניות צמודות של קצינים בכירים — ואני אומר שלא צריכות לעמוד לרשותם מכוניות צמודות.

שבח וייס (המערך):

מה בעצם רצית לומר בזה?

בני שליטא (הליכוד):

רציתי לומר שיש להקצות, קודם כול, מכוניות לשטח, ורק אחר כך מכוניות צמודות.

שבח וייס (המערך):

כמה מכוניות צמודות יש במועצה המקומית מנחמייה?

בני שליטא (הליכוד):

חבר הכנסת שבח וייס, שאל שאלות לעניין ואני אענה לך כרצון.

אני רוצה לסיים את דברי ולקוות ששביבת נשי השוטרים תסתיים בקרוב. זה לא לכבוד לכנסת, יש לאפשר להן לחזור הביתה בכבוד ובראש מורם. מדינת ישראל צריכה לגולל את החרפה הזאת ולהכיר במשטרה, כשוטריה, באוכפי החוק, ככאנשים הראויים לא למתת חסד אלא אנשים המקבלים את משכורתם בגאון ובכבוד. את מה שקיבלו עכשיו אנשי צבא הקבע צריך להחיל אוטומטית על אנשי המשטרה.

אני משבח את שר המשטרה על כך שניתנה הודאה מטעמו, עוד לפני שההצעה הזאת הועלתה על סדר-היום, והעניין חוקן וסודר. עמדתי על כך שההצעה תוגש, כי אני רוצה שהשר ישיב עליה מעל במת הכנסת, ושדבריו יירשמו בפרוטוקול. תודה רבה.

היו"ר א' שוסטק:

רשות הדיבור לשר המשטרה להתייחס להצעה.

שר המשטרה ח' ברילב:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בפתח אמר חבר הכנסת בני שליטא, שעבר חודש מאז הוגשה ההצעה הרחופה לסדר-היום, והוא ייתם את הזמן שעבר מיום הגשת ההצעה ליחס השרים להצעות רחופות לסדר-היום.

בני שליטא (הליכוד):

לא, חס וחלילה. לא האשמתי את השרים.

שר המשטרה ח' ברילב:

אני רוצה שיירשם בפרוטוקול, שכאשר הוגשה ההצעה לפני חודש, אני הייתי נוכח באולם, ודווקא מגיש ההצעה הרחופה לא היה נוכח באולם, ולכן היא נדונה רק היום.

לגופו של עניין, אני מניח שחברי הכנסת ערים לכך, שבשנות העבודה 1986 ו-1987 צמצמה משטרת ישראל את כוח האדם שלה בלא פחות מ-750 שוטרים: 250 תקנים קיצוץ ו-500 תקנים הקפאה למשך שנת העבודה הבאה. מובן מאליו שהקיצוץ הזה לא יכול היה לפסות גם על 1,060 תקני משטרה שיש במגזר החקלאי. המגזר החקלאי נדרש לקצץ 100 שיאי כוח אדם.

בישיבה משותפת שהתקיימה ביולי 1986, של מפקדת משמר הגבול, האחראית למגזר החקלאי, ושל חמישה נציגים של ועדת הביטחון של המרכז החקלאי, סוכמו הקריטריונים כדלקמן: בכל יישוב בקו העימות יהיה רכ"ש — רכו ביטחון שוטף — בתקן מלא. על-ידי חשבון שיא כוח-אדם של משטרת ישראל. בכל יישוב עורפי יהיה תקן של 3/4 משרה בשביל רכ"ש, ובמסודות חינוך יהיה תקן של מחצית המשרה לצורך זה. זאת היתה הקביעה לגבי רכו ביטחון שוטף.

לגבי שומרים בכשר של שוטרים היתה הקביעה, שלפיה יישוב שיש בו מעל ל-35 בוגרים חייבי שמירה לפי חוק

בני שליטא (הליכוד):
מאחר שיש כביה של קיצוץ תקנים נוספים, אולי נעביר בכל זאת את הנושא לדיון בוועדה. אני מבקש מהשר שלא יתנגד לכך.

היו"ר א' שוסטק:
אם כן, אינך מסתפק בהודעת השר.

בני שליטא (הליכוד):
אני חושב שיש מקום לדון על זה בוועדה.

היו"ר א' שוסטק:
טוב.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתה יכול לבקש דיון. אינך יכול לבקש העברת הנושא לוועדה. מישהו אחר צריך להציע זאת.

שר המשטרה ח' בר-לב:
טוב, אני מבקש להעביר את הנושא לדיון בוועדה.

היו"ר א' שוסטק:
חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה. מי כעד העברת הנושא לוועדת הפנים ואיכות הסביבה? מי נגד?

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את
הנושא לוועדה — רוב
נגד — אין
ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הפנים
ואיכות הסביבה נתקבלה.

ה. שאלות ותשובות

תשובת שר החקלאות א' נחמקין:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)
1. מתנהל משא-ומתן בין נציבות המים לכין חברה פרטית על קידוח זה.

2. לצורכי יישובים כיהודה ובשומרון והעיר ירושלים.
3. אחת הסיבות לדיון ולמשא-ומתן היא, שהקידוח לא יוסיף מים לאזור ושאביבה תשפיע לרעה על קידוחים קיימים.
4. הכמות קטנה ביותר ואינה גורם בכמות המים הכללית.
5. המשרד לא עסק בנושא עם עיריית ירושלים, ולכן אין צורך בתגובה.

2712. חריגה ביישובי הגליל ממכסת הביצים המוקצבת
חבר הכנסת ד' דיגני שאל את שר החקלאות ביום כ"ט בכסליו
התשמ"ז (31 בדצמבר 1986):
מידעה בעיתון "דבר" מיום 12 בדצמבר 1986 עולה, כי
מושבי הגליל חרגו בשבעת החודשים הראשונים של שנת
התכנון הנוכחית ב-13%, שהם 42 מיליון ביצים. ממכסת
הביצים שאושרה להם על-ידי משרדך.

החוב הכולל של ארגון מושבי הגליל מסתכם בכ-70
מיליון דולר, וכדי להימנע ממגע עם נושיהם, משווקים
המושבים את הביצים הנותרות בשוק החופשי, וכך הם גם
משלשלים לכיסיהם כספים הפטורים ממסים וגם נמנעים
מלשלם את החובות של ארגוני הקניית.

השמירה, שם לא יינתן שומר בשכר, ואילו ביישוב קטן יותר,
שבו פחות מ-35 בוגרים מחויבי שמירה, שם יינתן גם שומר
בשכר.

הקריטריונים הללו סוכמו בין המשטרה ובין ועדת
הביטחון של המרכז החקלאי. לפי הסיכום הזה, נשארים
באזורי העימות. בכל יישוב, רכו שמירה בתקן מלא וביישובים
קטנים גם שומר. לפי הקריטריונים הללו — ביישובים גדולים
יותר לא נשאר שומר. באופן מעשי, פירושו של דבר הוא,
שביישובי קו העימות בוטלו 50 משרות של שומרים.

אני מדגיש שוב, שזה היה על דעת ועדת הביטחון של
המרכז החקלאי. משנודע הדבר למטה המשטרה ולי, אמרנו:
בבקשה לעצור. הקריטריונים בסדר, אבל ביישובי העימות
לאורך הגבול הצפוני והמזרחי, אף שיש שם גם יישובים
גדולים יחסית, יהיה בכל אחד מהם שומר כפי שהיה. הווי
אומר, לפי הסיכום הזה, המצב הוא שבכל יישוב בקו העימות
יש רכו בביטחון שוטף ושומר נוסף בשכר.

אבל, זה אינו משחרר את המגזר החקלאי כולו מהצורך
לקצץ משיאי כוח האדם, ואי-אפשר, כמובן, לאחוז את המקל
כשני קצותיו. ברגע זה יושבים הגורמים הללו ובודקים היכן
אפשר לקצץ את תקני 50 השומרים כדי שאלו לא יקוצצו
באזורי העימות אלא בחלקים אחרים של המגזר החקלאי.

אם כן, כפי שציין חבר הכנסת שליטא, הסיכום הזה
התקבל עוד לפני כחודש, ואני מודה לו על ההזדמנות שניתנה
לי להסביר את זה כאן.

אני מבקש מהכנסת להסתפק בהודעתי, מאחר שהעניין כא
על תיקונו. תודה.

היו"ר א' שוסטק:
האם חבר הכנסת שליטא מסתפק בהודעה?

היו"ר א' שוסטק:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום:
שאלות ותשובות. רשות הדיבור לשר החקלאות להשיב על
שאלות.

2479. קידוח מים באזור ההרודיון

חברת הכנסת ג' כהן שאלה את שר החקלאות ביום ט"ז בחשוון
התשמ"ז (18 בנובמבר 1986):

במוצאי שבת וביום ראשון, 11 — 12 באוקטובר 1986,
התפרסמה ידיעה בקשר לקידוח מים באזור ההרודיון, וכן
תגובתו של דובר עיריית ירושלים, שאין ירושלים מוכנה לקבל
מים מעבר ל"קו הירוק"; ותגובת חברת "מקורות" — שיש
צורך בקידוח זה.

אודה לך אם תשיב לי:

1. האם יבוצע קידוח מים באזור ההרודיון?
2. למי מיועדים המים מקידוח זה?
3. האם ישפיע הקידוח על מקורות מים אחרים באזור?
4. מה היא כמות המים המסופקת מתחומי "הקו הירוק"
לאזורים של יהודה ושומרון? איזה אחוז זה של כלל כמות
המים הנמצאת בשימוש בישראל?
5. האם משרדך מתשיב או אינו מחשיב את תגובתו של
דובר עיריית ירושלים באשר להתחלטת המשרד לקידוח במקום?

כשנה האחרונה. לכן אין היום אפשרות להוסיף לרשימה צרכנים חדשים.

2. אבדוק את התביעה ואשתדל להקל עליהם את מצוקתם.

היור"א' שוסטק:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת תופיק טובי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני השר, המצוקה הזאת של הכפרים שהוזכרו, סחינין ועראבה, קיימת כבר שנים רבות, ובשנים אלה הם חוזרים ופונים למשרדך כדי שתקצו להם מכסות מים לאדמותיהם, מהמוביל או ממקורות אחרים. הבקשה שלהם קיימת, מה היא התשובה שלך?

שר החקלאות א' נחמקין:

ראשית, באזור זה אין מקורות אחרים, יש שם רק מי המוביל. לכן יש כעיה באזור הזה. באזורים אחרים יש גם מקורות אחרים של מים, ואילו באזור הזה אין, והוא ידוע באזור שחון אף-על-פי שאינו מעוט גשמים. המים היחידים הניתנים להקצאה הם ממי הכינרת. כימים ההם לא הייתי שר, ושלושה חודשים לאחר היכנסי למשרד התברר, שאני צריך לקצץ קיצוץ דרסטי מאוד במכסות הקיימות, עשיתי זאת בליט ברירה, ולולא כן היינו נשארים ללא מי שתייה.

אמרתי שאבדוק את התביעה ואנסה לסייע, ואני מקווה שאכן יעלה הדבר בירי.

היור"א' שוסטק:

אבקש משר החקלאות להשיב על שאלתא של חבר הכנסת דוד דינין, שנכנס כרגע לאלום. מדובר בשאלתא מספר 2712.

שר החקלאות א' נחמקין:

(השר קורא את התשובה על שאלתא מס' 2712, ראה עמוד 1640).

2715. זרימת מים-שופכין מבסיס צה"ל בגולן

חבר הכנסת א' שלום שאל את שר החקלאות ביום כ"ט בכסליו התשמ"ז (31 בדצמבר 1986):

בידיעה שהתפרסמה בעיתון "דבר", בתאריך 19 בדצמבר 1986, נמסר כי מ"ביבוי של מרבית בסיסי צה"ל בגולן מזהמים שמורות טבע ונחלים ואת הכינרת בצורה העלולה לסכן את איכות המים.

שאלותי:

1. האם הידיעה נכונה?

2. מה נעשה על-מנת לפתור את הבעיה ולמנוע את הנזק?

תשובת שר החקלאות א' נחמקין:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הידיעה נכונה. יש לנו כעיה עם מים-שופכין הזורמים מבסיס צה"ל, אף-על-פי שנעשו פעולות חשוכות באגן ההיקוות של הכינרת, המונעות את הזרימה לים של חלק גדול ממים-השופכין.

2. הפעולות שנעשו על-ידינו אינן פותרות את הבעיה במלואה. אנו מחפשים תקציב של המשרד, או של משרד הביטחון, להמשך הפעולות. קיצוץ התקציב מקשה עלינו מאוד.

2845. אדמות שניות במחלוקת בכפר תמרה

חבר הכנסת ד' עשתי שאל את שר החקלאות ביום כ"א בטבת התשמ"ז (22 בינואר 1987):

במחצית הראשונה של שנת 1986 ביקרת בכפר תמרה והבטחת שנושא הנחים הבנויים על חלקות אדמה השנויות

המפסידים העיקריים מן החריגה במכסות הביצים הם אותם גופים שהמושבים חייבים להם כספים, כגון: מס הכנסה, מע"מ, "תנובה" וארגוני קניות למיניהם.

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. הנכונים הדברים דלעיל?

2. אילו צעדים ננקט משרדו נגד חריגה ממכסות שנקבעות מראש?

3. אילו צעדים ינקט משרדו נגד התופעה הנובעת מהמעשה האמור לעיל?

תשובת שר החקלאות א' נחמקין:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בשיווק המאורגן לא חרגו המושבים בגליל מהמכסה, אך רובם מוכרים כמות גדולה של ביצים מתוך למסגרת, וביצים אלה מונעות מהמושקים המוכרים והמורשים לשווק את תוצרתם.

2. אין בידינו די כלים לנקיטת כל הצעדים הדרושים, אך אנו פועלים במסגרת האפשר.

3. אין אנו משלמים סובסידיה למי שאינו נשמע להוראות המועצה ולא נאשר חידוש להקות למי שלא יקבל מרות המועצה.

בסך הכול, מצב השלוחה הוא כבי רע, וקשה לנו לשנות מציאות כואבת.

2713. מי השקיה לעראבה, סחינין ודיר-חנא

חבר הכנסת ת' טובי שאל את שר החקלאות ביום כ"ט בכסליו התשמ"ז (31 בדצמבר 1986):

במשך שנים, במיוחד מאז הנחת המוביל הארצי המעביר מים מהצפון לנגב, תובעים תושבי הכפרים סחינין, עראבה ודיר-חנא לקבל מכסות מי השקיה מרשות המים הארצית, אך אינם נענים בחיוב.

הפולחים של הכפר סחינין, המונה כ-15,000 נפש, מעבדים כ-14,000 דונם, וכעראבה, המונה כ-12,000 נפש, מעבדים כ-12,000 דונם, וכולם בבקעת בית-נטופה. כמוהם גם הפולחים של דיר-חנא, בעלי כ-5,000 דונם בשפלה, אינם מקבלים מכסות מים להשקיה.

כשהופקעו כ-3,000 דונמים של אדמה חקלאית בבקעת בית-נטופה מאדמות תושבי סחינין ועראבה להעברת מי המוביל הארצי, הובטח לתושבי הכפרים שהם יהיו הראשונים שיקבלו מי השקיה לאדמותיהם מהמוביל, והם לא קיבלו אף טיפה אחת.

אל-עוזרי, קיבוץ צפרי, יודפת ובית-דרימון, שהם בעלי אדמה דומה, מקבלים מכסות קבועות של מים.

הנני שואל את כבוד השר:

1. מדוע לא נענתה נציבות המים עד כה להקציב מים לתושבי הכפרים סחינין, עראבה ודיר-חנא?

2. האם מוכן כבוד השר לבדוק תביעה זו של תושבי הכפרים האלו ולהקצות להם מכסות מים, כדי להקל את מצוקתם הכלכלית?

שר החקלאות א' נחמקין:

1. אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, זה 20 שנה, מוקצית כמות המים המובלת מהכינרת, כולה, לדרום הארץ, ולמעט מי שחיה עירוניים אין בה חלוקה נוספת אלא קיצוץ של כ-20%

נמסר כי ניתן למצוא חקלאים דתיים הנהנים מתמיכת חקציב המדינה בקשר לשנת השמיטה.

נמסר לי, שיש אף חקלאים המוכרים, כביכול, אדמתם לנוכרים, ונהנים מן התמורה הכספית נוסף על התמורה מתקציב המדינה.

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. האם קיימות קרנות ממלכתיות, או ציבוריות, שנועדו לפצות חקלאים עקב קיום מצוות שנת שמיטה?

2. אם קיימות קרנות כאלה, בכמה כספים מדובר?

3. מה הם הקריטריונים לחלוקתם?

4. האם נהנים חקלאים שאינם מקיימים את מצוות שנת השמיטה מפיצוי כלשהו?

שר החקלאות א' נחמקין:

1. "היתר המכירה" של שנת השמיטה הוא אקט פורמלי, המאפשר לרוצים בכך לעבד את הקרקע בשנת שמיטה במסגרת היתר הלכתי. מובן שאין כאן כל הנאה כספית ל"מוכרים" ואין תמורה מתקציב המדינה.

2. אין קרנות לפיצוי חקלאים עקב קיום מצוות השמיטה.

3. היתה קרן להון חוזר בסך 3 מיליוני דולר, שנועדה לחקלאים שומרי שמיטה — שלא לפי היתר המכירה — לצורך הכנת מזון לבעלי-חיים מהשנה השישית לשביעית.

4. כספי הקרן חולקו לפי קריטריונים — על-פי מספר בעלי החיים שהמשק מחזיק.

במחלוקת יבוא על פתורנו עד סוף 1986. כידוע, בתים אלה קיימים על אותן אדמות זה עשרות שנים ובהם גרים חלק גדול מאוכלוסיית העיירה תמרה.

זכור לי מהעיתונות, שהבטחת גם תנאים מיוחדים לסיוע הנושא, כגון גביית 20% מערך כל מגרש בנייה שמוקם עליו בית. עד היום, הבטחותיו טרם מומשו.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. האם הדברים האלה ידועים לכבודך?

2. באיזה שלב נמצא הטיפול בסוגיה דנן?

3. מדוע התעכב הנושא וטרם מצא את פתורנו?

4. מה בדעת משרדך לעשות כדי לגמור את הטיפול?

5. האם יש טווח זמן שתוכל לבשר לנו שבו תממש את הבטחותיך?

תשובת שר החקלאות א' נחמקין:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. ידועים בהחלט.

2. נגמרו כל שלבי הדיון והוחלטה ההחלטה.

3. הנושא מצא את פתורנו.

4. לכן אין צורך שהמשרד יעשה דבר.

5. הנני לבשרך שההחלטה במלואה נתקבלה על-ידי מועצת מקרקעי ישראל.

2848. תמיכת תקציב המדינה בחקלאים בשנת שמיטה

חבר הכנסת ד' צוקר שאל את שר החקלאות ביום כ"א בטבת התשמ"ז (22 בינואר 1987):

ו. הצעה לסדר-היום

הפסקת זרם המים לעיר אוס-אל-פחם

אוס-אל-פחם, על רכבות תושביה, סובלת ממצוקתה הכספית הזועקת לשמים, שמקורה במדיניות האפליה של הממשלה כלפי הרשויות המקומיות הערביות בכלל, וכלפי אוס-אל-פחם בפרט, וכתוצאה מהמענקים הדלים שהיא נותנת להן, לעומת אלה שמקבלות רשויות מקומיות יהודיות, המקבלות בממוצע פי ארבעה ופי חמישה יותר לגולגולת.

בעיית המים משקפת ביסודה את מצוקתה הכספית של העירייה, ולכן המשיכים עליה צריכים להיות, מלבד שר החקלאות — שר הפנים ושר האוצר וכל הרשויות, שעשרות בשנים לא קיימו את חובותיהן האלמנטריות כלפי אוס-אל-פחם ופיתוח השירותים המוניציפליים שלה. יהיה זה מעורר אם יגלה השר המשיך הכנה לבעיות האלה.

חברי הכנסת, כבר שלושה חודשים סגור בית-הספר התיכון בעיר. המורים שוכתים, כי אינם מקבלים שכר. כאשר מגיעים תשלומי משרד החינוך בעבור בית-הספר לעירייה, הם מגיעים דרך בנק אוצר השלטון המקומי, ושם מקוזזים מהם כל מיני חובות, מסים, התחייבויות ועיקולים שהעירייה חייבת בהם, ולא נשאר כסף למורים וגם לא למים. גם עובדי העירייה לא קיבלו משכורת זה כמה חודשים, וגם הם שוכתים.

העירייה, עם כל מצוקותיה, נאבקת ומנסה לתת שירותים. היא מתמודדת היום עם הבעיה הקשה של התקנת רשת הביוב.

היו"ר א' שוסטק:

אנו חוזרים להצעות לסדר-היום. רשות הדיבור לחבר הכנסת תופיק טובי להצעה לסדר-היום מס' 5195 בנושא: הפסקת זרם המים לעיר אוס-אל-פחם. בבקשה, חבר הכנסת טובי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, העליתי את הנושא של ניתוק המים לתושבי העיר אוס-אל-פחם, כאשר היתה העיר מנותקת: במשך שישה ימים מה-23 בינואר. עיר של 25,000 תושבים היתה בלי מים. פניתי אז לשר החקלאות מר נחמקין ולמנהל "מקורות" בבקשה לחדש את זרימת המים. אחרי ניתוק של שישה ימים, חודשה אומנם זרימת המים, לאחר ש"מקורות" הגישה לעירייה צו עיקול על סך של 72,000 שקל מהכנסותיה הצפויות.

אני חושב ש"מקורות" מיהרה, בלא הצדקה, להשאיר 25,000 תושבים בלי מים לשבוע ימים בגלל חוב של 72,000 שקל. כאשר ההסדר שנעשה להחזרת הזרימה יכול היה להיעשות לפני הניתוק וכלי הניתוק, מוטב ש"מקורות" לא תנקוט סנקציות קשות כאלה.

אנחנו דנים בנושא אחרי שחזרו המים לעיר. בעצם הייתי מוותר על העלאת הנושא הספציפי הזה לדיון בכנסת אילולא היה קשור עם מצב קשה וחמור שהעירייה שרויה בו. העיר

ועם תכנונה וחיבורה לרשת הביוב הארצי. דבר זה דורש השקעות ומאמצים רבים, המכבידים מאוד על העירייה.

מיעוט המענקים הניתנים, לעומת הצרכים הקיימים, נותן את אותותיו במשך השנים. גם כאשר הממשלה מקציבה כספים מתוך הכרה בצרכי הרווחים של העירייה, או במקצת מצרכים אלה, נוכח המשבר החמור הפוקד אותה, גם כאשר הממשלה מקציבה כסום זעום של מיליון שקל כדי לעזור לעירייה לפתור כמה בעיות דחופות, ככלל זה תשלום ל"מקורות", תוך הבטחה להקצב כסום נוסף של מיליון שקל בעוד כמה זמן — העירייה עוכרת דרך ייסורים במשך חודשים כדי לקבל את ההקצבה, והיא טרם קיבלה אותה.

לפני שלושה שבועות עמד כאן ממלא-מקום שר הפנים, סגן השר רוני מילוא, והבטיח שיעשו הסידורים הדרושים כדי שהעירייה תוכל את ההקצבה. מנכ"ל משרד הפנים, מר דרעי, הודיע לי בשבוע שעבר, שנעשו הסידורים עם האוצר, לפני יותר משבוע ימים, כדי שההקצבה תגיע לעירייה, ושוכ, העירייה מקבלת הבטחות, האוצר בודק את הצרכים, והמצוקה הולכת וגדלה, כאשר כל משרד מעביר את האחריות למשרד האחר.

הממשלה כגוף אחד אחראית לכל משרדיה, והיא אחראית למצוקה הקשה שבה שרויה אוס-אל-פחם, מצוקה המתבטאת בהפסקת הלימודים זה שלושה חודשים, בשביית עובדי העירייה זה שלושה חודשים, בהפסקת אספקת המים לעיר, ועוד כהנה וכהנה בעיות קשות.

אין לפתור את בעיית המצוקה הקשה של העיר על-ידי הפסקת אספקת המים או על-ידי איומים בפניור העירייה.

כאן עומדת עיר שלמה במצור, במצור של מדיניות ממשלתית מפלה ומקפחת, מדיניות המפנה עורף לצרכיה הגדלים של עיר שלמה שבה 25,000 תושבים, שענייניהם החיוניים ביותר הונחו על-ידי השלטונות במשך עשרות בשנים, שאשמתם היחידה היא שהם ערכים החיים במדינת ישראל.

יש מי שדואג בוועדת הכספים להתנחלויות בשטחים הכבושים, שהן עול ואסון למדינה, וכן לישיבות הרחיות, והוא יקצה להן 100 מיליון שקל נוספים וידשן אותן בכסף רב. אבל עיר כמו אוס-אל-פחם שבה 25,000 תושבים יכולה לזעוק עד לב השמים כדי שתושביה לא יהיו צמאים למים, כדי לקיים בית-ספר תיכון, כדי שעובדים לא ירעבו — וכל זה לא אכפת לאיש בממשלה, לא לאלה המחזיקים בכיס המדינה.

המים חזרו אומנם לאוס-אל-פחם, אך מצוקתה של עיר שלמה הולכת ומחמירה. אני פונה לכנסת מבקש לדון במצוקתה הגדולה של עיריית אוס-אל-פחם, שהממשלה במדיניותה מתעללת בה, אורבת לה. אני מבקש לדון במצוקתם הגדולה של תושבי אוס-אל-פחם כמטרה להבטיח את האמצעים הצנועים הדרושים לפתרון בעיותיהם — בעיות החינוך, הבריאות, הביוב, המים, הבינוי והשיכון.

אלפי פועלי אוס-אל-פחם הנמצאים בכל רחבי הארץ ונוטלים חלק חשוב בבנייה ובציריה וכאים לתנאי חיים אנושיים מינימליים בעירם. וכדי לקדם מטרה זו אני מציע לקיים דיון בכנסת.

היו"ר א' שוסטק:
תודה רבה. רשות הדיבור לשר החקלאות להשיב על ההצעה.

שר החקלאות א' נחמקין:
כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, ייתכן שהכפר אוס-אל-פחם קופח.

עדנה סולודר (המערך):
העיר אוס-אל-פחם.

שר החקלאות א' נחמקין:
היישוב עדיין נושא אופי כפרי. ייתכן שהעיר אוס-אל-פחם קופחה על-ידי המשרדים השונים. אבל לא לכך נדרשתי, אלא לנושא המים.

כמה שנוגע להזרמת מים, אוס-אל-פחם אינה מקופחת. יש לנו בעיה עם חברה שתפקידה הוא לספק מים לשתייה ומים לחקלאות. היא אינה יכולה לספק מים, ש-60% מעלות הפקתם הם הוצאה לחשמל, ללא תמורה. אם הרשויות השונות, אם החקלאים לא ישלמו בעד המים שהם צורכים, הרי בתוך תקופה קצרה לא תוכל "מקורות" לספק את המים גם לאלה שישלמו לה תמורתם. כי ההוצאות השוטפות הן גדולות מאוד. כפי שלא יעלה על הדעת שתושב כלשהו מחיפה, מעכו, מאוס-אל-פחם או מנצרת, יקבל מצרכים בחנות המכולת, בשוק, ולא ישלם בעד, כך לא מתקבל על הדעת שתושבים לא ישלמו בעד המים שהם מקבלים מהחברה המשווקת אותם.

אף-על-פי-כן, ההוראות שלי ל"מקורות" — שלישי ממנה הוא בבעלות ממשלתית — הן לנהוג בזיהירות יתר בכל הנוגע למניעת מי שתייה על-ידי סגירת הכרזים, וזאת אף שהחוק מאפשר לחברה לסגור את המים. ייתכן שחולשתה של "מקורות" בחביעתה לתשלום היא הגורמת לכך שלעתים לא משלמים לה בעד צריכת המים. נחתי הוראה לספק את המים, אבל חשוב שחברי הכנסת ידעו, שבמשך שבועות רבים לא היה בעיריית אוס-אל-פחם מי שיענה על התביעה לתשלום. ייתכן שלא היתה תשובה בגלל השכיחה, ייתכן שלא היו להם אמצעים לתשלום והם חשבו שתשובה שלילית בטלפון או בכתב לא תספק את חברת "מקורות".

לידיעתכם, חברי הכנסת, יש לנו שורה של יישובים שבהם הפסיקו את אספקת המים. יש לנו 30 יישובים כאלה בקו העימות בגליל. יש לנו 26 יישובים כאלה באזור ירושלים.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אתה מדבר על מי שתייה?

שר החקלאות א' נחמקין:
כן.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
יש החלטה של ועדת הפנים מלפני שש שנים, המגנה את התופעה הזו ומבקשת שהיא לא תישנה, כי יש בכך עונש קיבוצי.

שר החקלאות א' נחמקין:
זהו רעיון יוצא מן הכלל, אבל כלתי אפשרי למכור מים כאשר אין משלמים תמורתם.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
כמה אשמים האזרחים?

שר החקלאות א' נחמקין:
האזרחים פשוט לא שילמו תמורת המים.
מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
העירייה אינה משלמת. האזרחים משלמים.

שר החקלאות א' נחמקין:
אם העירייה תחליט שהיא מספקת את המים וגובה תמורתם בנפרד לפי מדי מים, לא יהיה עונש קיבוצי. גם כך זה

חוקה יותר — רק עם הסקטור היהודי. כך קרה, לכן אין אפליה, וחשוב שיהיה רשום בפרוטוקול שאין אפליה.

אני רוצה לומר עוד שני משפטים, הואיל ולא היה מלבדי נציג נוסף של הממשלה בדיון בנושא הקיפוח. אני מכיר את אוס-אל-פחם הכפר-העיר. אני הייתי בכפרים ערביים רבים. צר לי על כך שיש פער גדול מאוד בין הבתים היפים, המרווחים, הבנויים לחפצת מכל בחינה — גם מבחינה ארכיטקטונית וגם מבחינת חוֹזקם, גדולם ויופיים — לבין השירותים שניתנים למתיישבים כאותם כפרים. צר לי על כך, כי אני חושב שבכפרים האלה נעשה משגה חמור.

השתתפתי פעם אחת ככנס בשפרעם, יחד עם חבר הכנסת תופיק טובי. נשאלתי מדוע אין שם אולמות ספורט ובית-קולנוע. אמרתי להם שאני חי ביישוב שלא העלה על דעתו לתבוע ממישהו שיבנה לו אולם ספורט ובית-תוכות, הוא גבה מחבריו מס גבוה מאוד, הרבה מאוד כסף, ובנה כעצמו אולם ספורט ובית-תוכות. מסיו עולים לפחות פי עשרה פריגולגולת על אלו שמשלמים בשפרעם. זהו עניינו של היישוב. לכן הביוב בו מסודר, התוכות בו מתנהלת כסדרה והחינוך שם, פריילד, עולה הרבה מאוד.

טוב מאוד לראות היום, לפחות בסביבה שבה אני גר, את הבניינים שצצים מדי יום וברשות, את יופיים, את גדולם, את רוחבם. אני לא רואה שיש סיבה כלשהי מדוע מתיישבים — מהימים שאני הכרתי אותם כאשר הם גרו באוהלים — שיש להם אפשרות להשקיע היום כל כך הרבה בדיוק, לא ישלמו תשלום גבוה יותר, במסגרת המוניציפלית שבה הם חיים, כדי לדאוג לשיפור השירותים בה.

אין לזה קשר למידת קיפוחם, אם היא קיימת, על-ידי המשרדים השונים אשר מקצים מכספם לנושאים השונים. לכן חשוב מאוד שאנחנו נדע שאין שום קיפוח של העיר אוס-אל-פחם. אנחנו צריכים לנהוג ביד קשה עם מי שאינו משלם בעד מים. אני מקווה שהעניין סודר לטווח ארוך. לא רק לטווח קצר. לכן, איני רואה שום צורך שנקיים על כך דיון במליאה.

אני מבקש להסיר את ההצעה מעל סדר-היום.

היור"א שוסטק:

מי בעד דיון במליאה בהצעת חבר הכנסת תופיק טובי?

שבח וייס (המעריך):

אולי הוא מסתפק בהורעת השר?

היור"א שוסטק:

אנחנו מצביעים. מי בעד הסרת ההצעה מסדר-היום, לפי הצעת השר?

ה צ ב ע

בעד ההצעה לכלול את הנושא

בסדר-היום של הכנסת — רוב

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום של הכנסת — מיעוט

ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של

הכנסת נתקבלה.

היור"א שוסטק:

הרוב בעד דיון. הוחלט שיהיה דיון בכנסת.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

זה לא אסון.

היור"א שוסטק:

זה לא אסון.

לא עונש קיבוצי. יש גובה אחד של תשלומים בעד צריכת מים — העירייה, לפי ההסכם בינה לבין "מקורות". "מקורות" אינה מוכרת את המים לתושבים אלא לעירייה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אני שואל אותך, אדוני השר, האם צריך אורח שמשלם לעירייה בזמן בעד המים שהוא צורך לסבול מכך שהעירייה אינה משלמת בעד המים?

שר החקלאות א' נחמקין:

אני משיב לך בשאלה. האם יכולה "מקורות" לדעת מי מן החושבים שילם בעד המים ומי לא שילם? איך היא יכולה לדעת זאת? הקונה הוא העירייה, ולא התושב.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

— — —

שר החקלאות א' נחמקין:

זה נכון. אני מכבד מאוד את ועדת הפנים, אבל היא צריכה להציע פתרון.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

היא הציעה הרבה פתרונות.

שר החקלאות א' נחמקין:

אני שואל: מי ישלם תמורת המים?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אפשר לבצע עיקולים וכדומה, אבל לא למנוע מהאזרח מי שתייה.

שר החקלאות א' נחמקין:

גם עכשיו איננו מפסיקים לחלוטין את אספקת המים, אלא בכל זאת מזרימים מים במשך שעה או שעתיים ביום, ורק לאחר מכן סוגרים את המים, זאת כדי להפעיל לחץ.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

לא מפסיקים באופן טוטלי את אספקת המים?

שר החקלאות א' נחמקין:

לא יהיה אפשר לפתור את הבעיה אם בעירייה ידעו שלפי בקשת ועדת הפנים של הכנסת לא יכולים לסגור את המים. במקרה כזה לא ישלמו בעד המים. יש לנו מאות מקרים של מתיישבים שבאמת קשה להם לשלם בעד המים, ואני מדבר על מתיישבים ביישוב חקלאי שאצלם מיועדים המים לא רק לשתייה אלא גם לעיבוד השדות. את תוצרתם מעקלים, ובעד המים הם אינם יכולים לשלם.

הבעיה היא סבוכה, ואי-אפשר למצוא לה פתרון כאשר ועדת הפנים מחליטה לפנות לחברה כלכלית שמספקת מים — כפי שלא יעלה על הדעת שוועדת הפנים תפנה ותבקש שיתנו להם במכולת למי שאין לו יכולת לשלם. כי מים ולחם הולכים יחד.

באמת לא מתקבל על הדעת שאדם שאין לו כמה לשלם בעד לחם לא יוכל לקבל כיכר לחם ליום, אולם יש מצב חירום. לצערי הרב. יש שורה ארוכה של ערים, כמו צפת ועכו, שסגרו להן את המים. לכן, אני נוהר מאוד שלא תהיה בנושא זה אפליה כלשהי לרעה של סקטור זה לעומת סקטור זה.

מתוך היכרותי נושאים נוספים אני אומר לחברי הכנסת מתוך אחריות מלאה, בנושאים אלה של אי-תשלום, של פלישה, של בנייה לא-חוקית — המופלה לרעה על-ידי הוא הסקטור היהודי ולא הסקטור הערבי. נא לבדוק איפה הרסו בתים בחודש האחרון, איפה הורידו פולשים, עם מי נהגו ביד

ז. הצעת חוק ביטול הצנזורה על מחזות וסרטים, התשמ"ה — 1984

(הצעת חבר הכנסת מ' וירשובסקי)

ובסעיף 6 של החוק נאמר כך: "כל חבר מועצה" — הכוונה לחבר מועצת הביקורת — "וכל קצין משטרה עליון, קצין מחוז או פקיד של מחלקת החינוך המורשה מטעם המנהל, רשאים להיכנס בכל עת למקום שעשוע ציבורי שמציגים בו מחזה או קרקס". זהו מבחיר מסוים של הלשון והתוכן של החוק שאנחנו באים לבטל.

מדובר פה על "כל קצין משטרה עליון", זאת אומרת, שהחוק הוא מן הימים שעוד היו קציני משטרה עליונים במדינת ישראל. מתקופה זאת וברור התקופה הזאת אנחנו נושאים על גבינו את החוק המגוחך הזה, על סעיפיו ועל המועצות והוועדות שהוא מקים. השאלה היא, אם אנחנו יכולים להמשיך לחיות במדינה מתקדמת, או המתיימרת להיות מתקדמת, מדינה הרואה את עצמה מדינת תרבות, עם חוק שהוא פיקוח על המחשבה, פיקוח על דעות ופיקוח על השקפות עולם.

אדוני היושב ראש, חברי כנסת מכל חלקי הבית, אני צריך לציין, שלמעשה כל כמה חודשים אנחנו נתקלים בדבר מעניין, שמחזה כלשהו, שבדרך כלל אינו משובח מבחינה אמנותית, יוצר סיטואציה שכולם מתקוממים נגדה וכולם יוצאים למלחמה כדי לאפשר את הצגתו וכדי להגן עליו. וכך זוכה המחזה להגנה מרכזית של מרבית חלקי הציבור, המחזה מועלה והצנזורה רק יוצרת משקע רע בלבבות האנשים. מתעוררת השאלה: האם אנחנו צריכים להמשיך בפארסה הזאת, שאינה מוליכה אלא ללול שלטון החוק ובחופש הבטת הדעה במדינת ישראל?

אני רוצה להגן על מחזה גרוע, ואני רוצה לציין שהצנזורה פסלה דווקא מחזות טובים, או שנטפלה רק למחזות רעים. עצם הצנזורה הבאה לקבוע מה טוב ומה רע, מה מותר ומה אסור לראות — אין לה מקום בחברה כשלנו. רק לפני ימים מספר קבע בית המשפט העליון פעם נוספת, בהחלטה פה אחד, את עמדתו החד-משמעית נגד הצנזורה על מחזות. בכך רמז למחוקק, רמז לנו, שהגיעה העת להיות אמיצים ולבטל אחת ולתמיד את הדבר המיותר הזה בספר החוקים שלנו, ולהשאיר לשיקול דעתו ולמחשבותיו של כל אדם את ההחלטה אם הוא צריך לראות מחזה מסוים או אינו צריך לראות אותו, אם כדאי לו לראות מחזה אחר או לא כדאי לו לראות אותו, ואם זה משפיע עליו לטובה או לרעה.

ללא כל ספק, יש להשאיר בעינו את הסעיף נגד פרסומי תועבה, אבל הסעיף הזה לא יהיה מופעל מראש, לא על-ידי אנשים שיקבעו מראש אם ההצגה היא דבר תועבה אם לא, אלא על-ידי בית-משפט מוסמך, שיקבע זאת אחרי שההצגה עלתה. אני חושב שכדרך הזאת נוכל גם להגן על הציבור בצורה נאותה מפני כל מיני דברים שהציבור צריך להיות מוגן מפניהם.

אני רוצה לסיים את דברי בציטטות מפסק-הדין שניתן בשבוע שעבר על-ידי בית-המשפט העליון, והוא ניתן, כאמור, פה אחד. פסק-הדין מתייחס למחזה שמשווה נער יהודי שהכריח תכשיטים תחת הכיבוש הנאצי לנער ערבי המכריח תכשיטים תחת הממשל הצבאי. השופט אהרן ברק אמר: "אני עצמי, ילד הייתי בשואה, וחציית גדרות וגבולות הנשברים על-ידי הצבא הגרמני כאשר על גופי דברים שהעברתם אסורה.

היו"ר א' שושטק:

אנחנו עוברים להצעת חוק נכ, של חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי: הצעת חוק צנזורה על מחזות וסרטים, התשמ"ה — 1984. בבקשה, חבר הכנסת וירשובסקי.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, אין זו הפעם הראשונה שאני מגיש הצעה לביטול הצנזורה במדינת ישראל. עשיתי זאת לפני שנים מספר, וההצעה הועברה או לוועדה משותפת של ועדת החינוך וועדת הפנים.

מחמד ותד (מפ"ם):

מי השר שיענה?

היו"ר א' שושטק:

למה אתה צריך לחזות עתה את העתיד?

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

נעביר את הנושא לוועדה ושם נדון.

היו"ר א' שושטק:

תנו לו לדבר.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

חברי הכנסת, אני יכול תיכף לבשר לכם גם משהו שמטריד את חבר הכנסת ותד. אני רוצה רק להגיד, קודם כול, לפרוטוקול, שהצעת החוק הזאת מתייחסת, למרות הכותרת, אך ורק לביטול הצנזורה על מחזות, ולא על סרטים. ההצעה המקורית שאני הגשתי לפני למעלה משנה וחצי היא שונה.

האותיות בכותרת הצעת החוק הזאת הן נכ, בה בשעה שהצעות החוק המוגשות היום כבר נושאות ציון של למעלה משלוש אותיות. אולי נב — בזה נזכרתי בסוף. כדי שלא תהיה שום א-יבהנה, הרי הצעת החוק אומרת: פקודת ההצגות הציבוריות (ביקורת) מ'1927, בטלה. אין הוראות חוק זה גורעות מהוראות סעיף 214 לחוק העונשין בדבר פרסום חומר תועבה. זהו כל החוק. כל יתר הסעיפים בנייר הכתול בטלים. מדובר בביטול הצנזורה על מחזות.

מכיוון שכולנו כבר התווכחנו הרבה פעמים בנושא הזה, ואני חושב שאני יכול לתרום תרומה של ממש לרעיונות, או לציין שמות תואר לחוק הישן שצריך להתבטל, או למצב האבסורדי שבו אנחנו נמצאים — שיש עוד ביקורת על מחזות במדינת ישראל — אני אשחלל להתייחס לדברים שאני חושב שעדיין לא נאמרו, או לא צוטטו מעל דוכן זה בקשר לריונים האלה.

קודם כול, עלינו להבין שאנחנו מבטלים פקודה משנת 1927. זו פקודה שקבעה, בזמן המנדט, את ההוראות בדבר פיקוח על מחזות. באותה שנה גם הוצא חוק המדבר על צנזורה על סרטים שהוקרנו במה שנקרא אז ראיונע, כי הקולנוע עדיין לא המצא.

אני רוצה רק לקרוא לכם סעיף אחד מתוך החוק שאני מבקש לבטל אותו, משום שהוא מראה מה הייתה האווירה, או מה הייתה רוח הימים ההם, שבהם הוחק החוק. שלפיו אנחנו מתנהגים עד עצם היום הזה, ובתוכנו יש גם כאלה הרוצים להמשיך את קיומו של הדבר המגוחך הזה בספר החוקים שלנו.

אני רוצה לציין, שסגן השר, הממלא את מקום שר הפנים, הבטיח להשיב על הצעת החוק הזאת ולהביע את דעתו החיובית על העברת הצעת החוק הזאת לוועדה. הסכמתי שההצבעה תהיה בשבוע הבא ולא היום, אך הבנתי שיש הסכמה שהחוק יעבור סוף סוף לוועדה. כדי שפעם אחת נוכל להוציא מתוכנו, להרחיק מתוכנו ומספר החוקים שלנו את הדבר שבה למנוע תועבה והוא עצמו תועבה גדולה יותר ממה שהוא בא למנוע.

אני קורא לכל חברי הכנסת, גם לאלה הרוצים כביכול להגן על הציבור מפני דברים גוראים, מפני השחתת המידות, לתת יד לביטול הצנזורה לפחות על מחזות, כי בסופו של דבר היא איננה אפקטיבית, היא יוצרת מחת, היא תינתן רע והיא לא תביא לחיקוק מידות אלא רק תיתן בידי השלטון את הסמכות לקבוע לאזרח מה טוב לחשוב ומה רע לחשוב, ושלטון הקובע דברים אלה רוצה בסופו של דבר להגביל את אזרחיו. אני חושב שהגנוע לכך שהשלטון רוצה לעשות את הדבר הזה. הבה נהיה אמיצים, ו־40 שנה לאחר קום המדינה, או כמעט 70 שנה מאז כינוי החוק הנורא הזה — נבטל אותו ונחיה קצת יותר כבני תרבות במדינה הזאת.

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה. תשובה והצבעה יהיו בישיבה אחרת.

ח. הצעות לסדר-היום

עמדתה המוסמכת של ישראל בדבר כינונה של הוועידה הבין-לאומית לשלום

לנו: מה אתם מדברים? הרי מדובר בסכנה איומה, סכנת נפשות ממש. פח יקוש. חס וחלילה, ועידה בין-לאומית. אם תתקיים ועידה בין-לאומית, אנה אנו באים? אמרו לנו את הדברים האלה במשך 10, 12 ו־14 שנים. עד שלאשרנו הרב, ואנחנו ודאי נגלה מידה של קורת רוח, המערך לפחות — ואין זה דבר קל ערך — ובאופן סכמטי אפשר לומר, ש־50% מן הממסד הפוליטי ומהציבוריות הישראלית מורים היום, עם כל ההסתייגויות, עם כל המגבלות ועם כל התנאים, שאין שלום במזרח התיכון בלי ועידה בין-לאומית. ואין ועידה בין-לאומית בלי השתתפות כוללת של כל הנהיגים הנוגעים בדבר. סוף סוף, אחרי 10, 12 ו־15 שנים, כשם שזה קורה אצלכם תמיד.

לא טרחתי להביא את כל הציטטות ולהלאת אתכם ואת עצמי — ובעיקר את עצמי ולא כל כך אתכם — כדי להראות מה אמר דיניץ ומה אמר פרס ומה אמר רבין, שלא להזכיר אנשים שהלכו לעולמם, אפשר היה להביא ערמות של איומים ובלהות שהילכו עליו על מה שיקרה כאשר תתכנס ועידה בין-לאומית. לא רציתי להלאת ולכן לא הבאתי את הציטטות, אבל הדברים ודאי זכורים לכם ועדיין מהדהדים באוזניים.

אם כן, זוהי עכשיו הלכה שלהם. אבל זוהי הלכה שאין מורים כן, זוהי עמדה שאין נאבקים עליה. שוב מדובר בעמדה שהיא מן השפה ולחוץ. קראתי לה, ואני חוזר וקורא, מדיניות של תפאורה, של קרטון. אתה מסתכל מאחורי התפאורה, והנה אין כלום. אמירה. מדובר לא במדינאות, אלא בפסבדו-מדינאות. ומי שעוסק בפסבדו-מדינאות אינו אלא פסבדו-מדינאי.

עכשיו אני רוצה לומר מה קרה כאן היום. ואני אומר זאת לא משום שהרכילות מעניינת אותי, כי היא רחוקה ממני, אלא משום שזה מאוד סימפטומטי ומלמד על המצב שכולנו נתונים בו. על ההצעה הזאת צריך היה להשיב ממלא-מקום ראש הממשלה ושר החוץ, הלא הוא מיועדנו המכובד שמעון פרס.

ההקבלה בין חייל גרמני העוצר ילד זה לבין חייל ישראלי העוצר נער ערבי צורבת את לבי. עם זאת — וזאת הנקודה, דווקא מפני שהוא נצרב — "אנו חיים במדינה דמוקרטית, אשר בה צריכת לב זו היא לב לבה של הדמוקרטיה. כוחה של זו אינה ההכרה בזכותי לשמוע דברי נועם הערבים לאוזני. כוחה של זו כהכרה בזכותי של הזולת להשמיע דברים הצורמים את אוזני והצובטים את לבי".

גם השופט מלץ, אשר ימים אחדים אחרי כן נבחר על-ידינו להיות מבקר המדינה במדינת ישראל, אומר דבר שצריך להביא גם את אלה החושבים שצנזורה באופן תיאורטי היא דבר חיובי — למחשבה שנייה. הוא אומר: "המבכתיים הנוקשים עושים את כל עניין הצנזורה על מחזות וסרטים לחוכא ואטלולא. זוהי צנזורה שכפועל קיימת על הנייר בלבד. בתנאים כאלה ובהצבת מבכתיים כאלה טוב לה לצנזורה שתבוטל כליל".

לכן, למה אנחנו צריכים לענות את עצמנו ולשחק את המשחק המכוער הזה: הצגה עולה, הצנזורה מתערבת, רצים לבית-המשפט, בית-המשפט אומר את דברו ואז אנחנו מרגישים הרגשת מועקה? חלק מאתנו רוצה להגן על הציבור, וחלק אחר אומר: רצוי לכפות את הביקורת של אנשים מסוימים על אחרים ולהגביל את חופש המחשבה — ובסופו של דבר, המחזה מוצג. מדוע אנחנו צריכים להגיע לדבר הזה?

היו"ר א' שוסטק:

אנחנו עוברים להצעות לסדר-היום מס' 5149 ו־5197, של חברי הכנסת יוסי שריר ומחמד יחד: עמדתה המוסמכת של ישראל בדבר כינונה של הוועידה הבין-לאומית לשלום. חבר הכנסת יוסי שריר, בבקשה.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, קודם כול אני רוצה לפתוח בהבעת עמדתנו העקרונית בעניין הוועידה הבין-לאומית. אנחנו בעד ועידה בין-לאומית, מאז ומתמיד היינו בעד ועידה בין-לאומית. אנחנו בעד ועידה בין-לאומית בהשתתפות ברית-המועצות ובהשתתפות הנוציג המוסמך והלגיטימי של העם הערבי הפלשתיני. אנחנו בעד ועידה בין-לאומית משום שאיננו מאמינים שכדרך אחרת יושג שלום במזרח התיכון.

אנחנו בעד השתתפותה של ברית-המועצות בוועידה לא משום שאנחנו אוהבים את ברית-המועצות, ולא משום שיש לנו סימפתיה לברית-המועצות. ככלל, היינו מאושרים אילו היו שתי המעצמות גם יחד מסלקות את יריהן, הגסות לא אחת, מהמזרח התיכון ומאפשרות לכל המדינות הנוגעות בדבר להידיבר במישור בין לבין עצמן ולהגיע לשלום בלי שיתערבו כאן אינטרסים זרים של מעצמות גדולות. אבל אנחנו יודעים את המציאות, ואנחנו יודעים שלברית-המועצות יש כאן קליינטים ולברית-המועצות יש כאן אינטרסים, וייתכן מאוד שמכמה וכמה בחינות האינטרסים של ברית-המועצות הם אפילו מובהקים יותר מן האינטרסים של המעצמה האחרת, ולו רק בגלל הקרבה הגיאוגרפית, ולכן מדובר כאן בהכרח.

אנחנו מדברים על כך במשך שנים, ומה אמרו לנו במשך כל השנים אלה? אמרו לנו מה שאומרים לנו, בדרך כלל, לגבי כל עניין קל או חמור — וזהו עניין חמור, זהו עניין כבד. אמרו

ואתה לא אוהב שאלות קשות. כי אתה לא אוהב להשיב עליהן. אתה גם לא אוהב לשאול. אתה גם לא אוהב לחקור, אתה לא אוהב לחקור כמופלא ממך. אתה אוהב שלווה. אל תכול גלים, אתה אוהב את התנומה המעולפת, שהכול יעמוד על מקומו. מים עומדים. אתה תעמוד על מקומך, איש לא יאיים עליך, לא יזעזע אותך. אתה גם לא מעוניין לדעת, שיהיה שקט. ולכן יצאת מכאן נרעש ונפחד. אבל, אדוני, זה שאינך אוהב להישאל, זה לא יעזור, כי יש הרבה שאלות שאתה צריך להישאל, ויותר מזה — שאלות שעליהן אתה צריך להשיב.

ואני אומר לך על מה אתה צריך להשיב, ואנא, כטובך, בלי השתמטות, כי יושבים כאן עשרות חברי כנסת והם לא רוצים לשמוע מפיו נאום מוכן ונוסחאות כלליות שאינן אומרות דבר. מדובר בעניין רציני מאין כמוהו, ואנחנו רוצים לדעת את הפרטים לאשורם. האם אתה מייצג את הממשלה לעניין הוועידה הבין-לאומית, או ממלא-מקום? האם נכון מה שאומרים עליך, שאתה היית בסוד כל עניין ונאשרת ורואית מראש. או לא נכון? ועתה אומר לך מה הן השאלות.

ממלא-מקום ראש הממשלה הופיע בלונדון: לונדון, עיר מעטירה. נרמה לי שרק שלום עליכם אמר על לונדון דבר רע. נרמה לי שבמוטל בן פייסי החזן הוא אמר. שלונדון, אין לה תקנה אלא כאש. אבל את זה אמר שלום עליכם. ובכן, ממלא-מקום ראש הממשלה אמר בלונדון, שסוכמו עשר נקודות לקראת כינוסה של ועידה בין-לאומית. זה היה קצת מבלבול, כי הוא הזכיר עוד איזו הלצה על הדברים הגדולים והדברים הקטנים, אבל לא חשוב. הוא אמר שסוכמו עשר נקודות. אם סוכמו עשר נקודות, זו ממש פריצת דרך. וממלא-מקום ראש הממשלה אמר על פריצות דרך. מפריצה לפריצה הולכת הדרך נסתתמה. אבל רק שתיים או שלוש נקודות עדיין טעונות הסכמה. אם אתה אומר עשר מצד אחד ושתיים מצד אחר — עשינו כבר ררך הגונה. שתי הנקודות הן: הייצוג הפלשתיני, שעדיין לא כל כך הסכמו עליו. והשתתפותה של ברית-המועצות. חרץ מזה הכול בסדר.

אבל נניח להבלים האלה ונדבר על הרברים ברצינות. אני שואל: האם זה נכון או לא נכון שסוכמו עשר נקודות — סוכמו קרי: מצרים, ירדן, ישראל הולכות לקראת כינוסה של ועידה בין-לאומית? יש הסתייגויות, דרך אגב, אני מקבל חלק מהן. כשני אמרתי שיש ללכת לוועידה בין-לאומית. לא חשבתי שיש ללכת בעיניים עצומות. יש תנאים, צריך להכשיר את הקרקע, כהחלט. האם זה נכון או לא נכון? ועל זה אנחנו רוצים תשובה.

השאלה השנייה: אם וכאשר יוסכם בין הנוגעים בדבר על הייצוג הפלשתיני ועל השתתפותה של ברית-המועצות, האם אין עוד מניעה מבחינתה של מדינת ישראל לוועידה בין-לאומית? מה אתם באמת חושבים, שכל הזמן אתם חתעתעו בכל העולם ותאחזו עיניים? האם אתם כל כך חסכים? אם אתם מאחזי עיניים בפרשה אחרת, וגם היא עוד תמיט עלינו אסון, זה עוזר לכם? האם האמת אינה מבצבצת ועולה?

השאלה השלישית, ונכיר לך טובה ונודה לך אם חסכים להשיב לנו עליה בבירור, היא: האם שר החוץ וממלא-מקום ראש הממשלה מוסמך להמשיך ולקדם את העניין של הוועידה הבין-לאומית? האם יש לו מנדט? האם יש לו ייפוי-כוח? כאשר עכשיו הוא נוסע למקום זה או אתה, מדבר עם גדולים, עם נשיאים — נשיאים ורוח, הדבה רוח — האם הוא מוסמך או לא מוסמך מטעם הממשלה לדבר אתם על ועידה בין-לאומית?

שבח וייס (המעורר):

הוא נמצא בחיפה בכנס — — —

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אל תגיד לי היכן הוא. אני יודע היכן הוא. שמע, זה מעניין. האמן לי שזה מעניין לשמוע.

שר החוץ צריך היה להשיב על ההצעה הזאת, אם היום ואם מחר. הוא קיבל אתמול הודעה מלשכת ראש הממשלה: לא אתה, אדוני, תשיב על ההצעה הזאת, אלא אנחנו נשיב על ההצעה הזאת. וזה בסדר לכאורה, כי מדובר בפרווגטיבה של ראש הממשלה, וזכותו לומר: אתה תשיב, לא אתה תשיב. סוף סוף יש ראש ממשלה בישראל, הוא אומר מה לעשות. אבל, כנראה ראש הממשלה שלנו הגויס מעט, ואמר לממלא-מקומו שלא הוא ישיב על ההצעה, אלא כעצם ישיב עליה רוני מילוא. על כך התקומם מאוד ממלא-המקום, וממלא-המקום כוחו עמד לו שלא רוני מילוא ישיב אלא ראש הממשלה בכבודו ובעצמו.

עד לרגע זה ביקשו והפצירו שההצעה הזאת לא תעלה כלל, משום שראש הממשלה עומד לצאת לארצות-הברית בקרוב, ואני אומר: הרי היפוכו של דבר הוא הנכון, דווקא משום שראש הממשלה נוסע לארצות-הברית, אדרבה, נדע פעם אחת ולתמיד מהי העמדה המוסמכת שלכם. הרי לא ייתכן שנמשיך במצב של ממשלה — אחת, ומדיניות — שתיים. כמה זמן עוד אפשר להוליך שולל את כל העולם ואת כל העם? איפה נשמע כדבר הזה? הרי בכל זאת, אמרו שממשלת ליכוד לאומי היא המצאה ישראלית, אך האומנם המצאה ייחודית עד כדי כך שבעניין כל כך מכריע, ואולי אפילו גורלי, ראש הממשלה אומר דבר וממלא-מקומו אומר את היפוכו? ועל מה רוצים להפיל ממשלה, ריבוננו של עולם, האם על הנושא המכריע והגורלי הזה או — עם כל הכבוד, ואני מחשיב את הנושא הזה — על התק"ס? על מלחמה ושלום — לא.

ממלא-מקום ראש הממשלה מוכן שיעמידו אותו כתלמיד נוזף בפניה לא מחמת כבודו, אלא מחמת העניין. מוכנים להפיל ממשלה על נושא התק"ס, אך על עניינים כל כך גורליים של מלחמה ושלום לא מוכנים לעשות זאת. ותמיד זה חזר על עצמו, ותמיד זה אותו דבר. לעולם לא יעלה העניין המרכזי במלוא כובדו, לעולם לא תתייחסו אליו במלוא האחריות, ולעולם לא יהיה הוא זה שמאיים על שלמות הממשלה.

לפני כמה ימים הוציא ראש הממשלה את דיבת הכנסת רעה, כאשר הוא תיאר את רמת הדיבור בה בתיאור כל כך דרמטי, עד שאני כמעט ריחמתי עליו. הוא סיפר, האיש הטוב הזה, ראש ממשלתנו, שהוא ממש נס על נפשו מהכנסת. ממש נס על נפשו. האיש העדין הזה, עדין הנפש, ואגב, הוא לא התנסה בחזיונות כאלה... למשל, בוועידת חירות היה המצב טוב הרבה יותר... האיש שלא ידע חיזיון כזה מעודו, נס על נפשו פגוע עד עומק נפשו, לא יודע את נפשו.

עוזי לנדאו (הליכוד):

האלימות המילולית שלכם כאן היא גרועה יותר מהאלימות הפיסית בוועידת חירות.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הוא אומר, שהוא שמע בכנסת גידופים והשמצות וראה בעיניים שנאת אחים. אני רוצה לומר לך, אדוני ראש הממשלה, הוצאת את דיבת הכנסת רעה על לא עוול בכפה. לא היו גידופים ולא השמצות, אלא היה דבר אחר, דבר שאינך אוהב אותו, אגב, אבל זהו עניין אחר לגמרי, זה לא גידוף ולא השמצה. מה היה כאן? שאלו אותך שאלות קשות ונוקבות.

קריאה:

הסכמה על עשר נקודות בין ישראל, מצרים וירדן, בכל הקשור לוועידה בין-לאומית. כעיתון "הארץ" התפרסמו עשר הנקודות ב-3 בפברואר, ב"על המשמר" התפרסמו רק היום.

וראו מה קורה פה. מדיניות ישראל מתנהלת על פלנטה אחרת לגמרי. בשבוע שבו מתכנסת הוועידה האסלאמית בכוויית, בהשתתפות ירדן ומצרים, ומקבלת שורה של החלטות הסותרות את עיקרי עשר הנקודות שפרסם משרד החוץ — אומרים לנו שיש הסכמה. הרי לכם שתי דוגמאות.

על-פי הפרסום של כתב "על המשמר" בכנסת היום — דברים שנאמרו כאילו בוועדה חשובה מאוד — נאמר על-ידי שר החוץ: הבסיס למשאומתן יהיה החלטות מועצת הביטחון 242 ו-338. ועידת הפסקה בכוויית, בהשתתפות הפעילה של ירדן ובהשתתפות הפעילה של מצרים, החליטה מפורשות ש-242 אינה בסיס מספיק למשאומתן עם ישראל. איך ייתכן הדבר? מי כאן משקר? האם משרד החוץ שלנו? האם ירדן? האם מצרים? הן תבעו להוסיף כפיוש הכרה בזכות ההגדרה העצמית של העם הערבי-הפלשתיני. אנחנו שמענו את שר החוץ מודה מעל הדוכן הזה, שיש עם ערבי-פלשתיני, אבל הוא אינו מוכן להכיר בזכותו להגדרה עצמית.

הסתירה בולטת גם בעניין סעיף 8. לפי הפרסום ב"הארץ": בממשלת הידרנית-הפלשתינית ייוצג העם הפלשתיני באמצעות נציגים אותנטיים שאינם חברים בארגוני הטרור. כבר נאמר שכאשר אומרים "נציגים אותנטיים", מתכוונים לנציגים אימפוטנטיים. אבל נניח לסוגיה הזאת.

בסיורו של שר החוץ באירופה שמענו על נציגים שאינם אוהדים אותם, אבל הם יתקבלו על הצד השני. ובאותה תקופה ראש הממשלה הואשם, במרכאות, על-ידי חבריו שהוא עומד להסכים לווייתורים טריטוריאליים. מה עמדתך, אדוני ראש הממשלה? האם אתה מסכים לווייתורים טריטוריאליים בגדה המערבית וברצועת-עזה למען קידום השלום? האם אתה מסכים לעשר הנקודות שפרסם מר פרס, בעקיפין או במישרין, שכאילו הן מוסכמות עם הצד הערבי, לפחות עם ירדן ומצרים, או שמה יש כאן חלוקת תפקידים, משחק של בעד ונגד, כן ולא? תחוסו על העם הזה, תחוסו על הציבור הזה.

מפלגתי גורסת שוועידה בין-לאומית — אומנם לא "על בליינד", בתנאים סבירים לישראל — בהשתתפות חמש המדינות הקבועות באומות המאוחדות ונציגים של העם הפלשתיני, אשר יבטאו את זכותו להגדרה עצמית, עשויה בהחלט לקדם את השלום. איי אפשר להתעלם מזה, ואתם מגמגמים, והגדה המערבית רותחת. רק אתמול שילמנו בתשעה פצועים, לפני שבועיים היו פצועים והרוגים בחאן-יונס, ולפני חודש היו פצועים במקומות אחרים, משום שהציבור הערבי נואש מן הקיפאון הפוליטי שאתם אחראים לו.

ייתכן מאוד, אנו מקווים ומאמינים, שוועידה בין-לאומית הוגנת, על יסוד ההכרה בזכויות הלגיטימיות של העם הערבי-הפלשתיני וההכרה בזכות קיומה וביטחונה של מדינת ישראל, עשויה כן לקדם את השלום. האם תפעלו למען כך, או שמה חלווה אתכם הסתירה עד סופה של הממשלה הזאת, שעלולה להמיט אסון נורא על העמים באזור כולו?

הי"ר ד' תיכון:

חודה. ישיב ראש הממשלה. בבקשה.

ראש הממשלה י' שמיר:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אין זה קשה כלל וכלל לגלות חילוקי דעות בתוך ממשלת האחדות הלאומית. טיבה

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
"הרכב רוח" לא מצד הנשיאים.

והשאלה הרביעית: מאחר שאתה עומד לצאת לארצות-הכרית בשבוע הבא, נשוב ונכיר לך טובה אם תספר לנו מה העמדה הרשמית — כי אתה ראש ממשלת ישראל — אשר תוצג בארצות-הכרית, כאשר נישאל מה עמדתנו לעניין הוועידה הבין-לאומית.

ולסיים אני רוצה לומר עוד משפט אחד. יש לי גם שאלה אחת לשר החוץ וממלא-מקום ראש הממשלה. מן הסתם הוא איננו כאן, מן הסתם תעבור אליו השאלה גם כאשר הוא נמצא במרחקים. בחיפה או בנהריה. אני רוצה לשאול את שר החוץ: למה להיתפס לעניין כל כך דחוק ושרירותי בעניין ההחלטה שהיתה או לא היתה בכנסת בעניין הוועידה הבין-לאומית? למה? האם בתחבולות נעשה לנו מדיניות? בתחבולות קטנות נעשה לנו מדיניות? יום קטנות אולי הוא לאנשים קטנים. האם נעשה בתחבולות? נבלבל את האויב, כאשר במקרה זה האויב הוא הליכוד? הוא לא הרגיש ואישר את מה שלא רצה לאשר? ממה נפשך, ריבוננו יש עלום? אם יש רוב בממשלה למדיניות הזאת — יגיד הרוב את דברו; ואם אין רוב — לא יעזרו כל הטרקים. ולמה לממלא-מקום ראש הממשלה לעסוק בטרקים? מדוע לא יתייצב ויאבק בגלוי על עמדתו? ואם צריך ללכת לבחירות, לא צריך ללכת לבחירות לא על תקציבים, לא על תקציבי החק"ס ולא על תקציבים אחרים. אלא על החובה להעמיד במרכז הזו האזור הזה סוף סוף את שולחנו של המשאומתן לשלום, ולא את הפירורים הנושרים מהשולחן או את השירים המונחים עליו.

הי"ר ד' תיכון:

חודה. באותו נושא — הצעה לסדר-היום לחבר הכנסת מחמד ותד. בבקשה.

מחמד ותד (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, זה שבועות שומע הציבור הישראלי אינפורמציה סותרת על הוועידה הבין-לאומית ועל עמדתה המוסמכת של מדינת ישראל בסוגיה זו. מתקבל הרושם, שהממשלה סובלת מפיצול אישיות, ואני חושש שאם ימשך הקו הזה, יסבול גם הציבור מפיצול אישיות. לא רק ממשלה עם שני ראשים, עם שתי גישות סותרות, אלא בסופו של דבר גם נקבל ציבור מבוכלל שאינו יודע מה הוא רוצה. אסתפק בכמה דוגמאות קטנות מעצם הימים האלה.

לפני שבוע עמד כבוד ראש הממשלה על הדוכן הזה והצהיר, שהממשלה לא דנה ולא החליטה בנושא הוועידה הבין-לאומית: כלומר, העניין פתוח. כך הוא אמר מעל דוכן הכנסת. בחוץ, בהודמנויות שונות, הצהיר ראש הממשלה, שהוא מתנגד לוועידה בין-לאומית בשאלת המורה התיכון. בשאלת הסכסוך הישראלי-הערבי: כלומר, מבחינתו העניין סגור.

ואילו ממלא-מקום ראש הממשלה ושר החוץ מילא את העיתונות באירופה במידע האומר שממשלת ישראל כאילו מסכימה לוועידה בין-לאומית — פעם ועידה, פעם מטרייה פעם ליווי, מעולם לא היה נושא אחד. בדרך כלל היו שלושה נושאים, והרבה מאוד אינפורמציה שזרמה ממשרד החוץ, כתחילה על רמזים שיש כאילו הסכם עם ירדן ועם מצרים, ולבסוף — פרסום מוסמך בשני עיתונים מכובדים שיש כאילו

רק אחרי שתהיה ממשלה אחרת בישראל, שתחליט על השתתפות בוועידה בין-לאומית. זהו הצד הפורמלי, ואין כאן שום מקום להשתוממות, להפתעות או להתקפות.

חילוקי דעות בין חברי-ממשלה שונים, כל עוד אינם מחייבים את הממשלה, אינם דבר חדש וגם אינם דבר אסור. אין זה הדבר הסימפתי ביותר, אבל הוא קורה, הוא קורה בממשלות קואליציה.

יאיר צבן (מפ"ם):

— — —

מחמד ותד (מפ"ם):

— — —

גאולה כהן (התחיה):

— — —

היו"ר ד' תיכון:

חברת הכנסת גאולה כהן. חבר הכנסת מחמד ותד, אני קורא לך לסדר בפעם הראשונה.

מחמד ותד (מפ"ם):

אולי תגיד לנו את מי מייצג שר החוץ? בשם מי הוא מדבר?

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת ותד, אני קורא לך לסדר בפעם השנייה.

מחמד ותד (מפ"ם):

— — — אני שואל את ראש הממשלה — — —

ראש הממשלה י' שמיר:

אמרתי: את הממשלה מחייבים קווי היסוד של הממשלה. אין בהם שום דבר על ועידה בין-לאומית, ולכן אין הממשלה הולכת ולא תלך לוועידה בין-לאומית. שאתה רוצה בה. זוהי עמדת הממשלה. זהו הצד הפורמלי.

אשר לצד התוכן — נושא זה אינו חדש. זה שנים רבות נזרקת הססמה הזאת לחלל האוויר הבין-לאומי. פעם עלידי הסובייטים — אני חושב שזכות האכזות על הרעיון הזה היא של הסובייטים; פעם עלידי ערבים ממחנות שונים, ממדינות שונות. אבל בישראל לא היה הרעיון הזה מקובל מעולם. עד היום לא אימצה שום מפלגה ציונית את הרעיון הזה, ואם היא דנה עליו, הרי שעשתה כן רק לשם גינויו.

חיים רמון (המערך):

— — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

ראש הממשלה י' שמיר:

מדוע? מי ישתתף בוועידה הבין-לאומית הזאת שאתם מציעים?

חיים רמון (המערך):

— — — ממשלת בגין הסכימה לוועידה בין-לאומית ב — — —

אלעזר גרנות (מפ"ם):

— — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

ראש הממשלה י' שמיר:

אין לזה שום קשר. אני אספר לך על בגין.

והרכבה הם התשובה לכל אלה שמחפשים ומגלים חילוקי דעות. כאשר הוקמה הממשלה הזאת, היה ברור שיש חילוקי דעות בין מרכיביה על עניינים חשובים למדי, ובכל זאת הקימו אותה. כיצד? ישבנו, התייעצנו, חיפשנו דרך להגיע למצב מדיני משותף, להגיע לקווי יסוד משותפים, שיחייבו את כולנו, בלי שיהיו נוגדים את השקפותיו של כל מרכיב. לשם כך התעמקנו, התאמצנו, עבדנו הרבה, והוסכם על קווי יסוד מדיניים, כלכליים וחברתיים, וקווי היסוד האלה הם המתייבים את הממשלה הזאת, ממשלת האחדות הלאומית, מיום הקמתה ועד היום, ואנחנו נוהגים לפיהם בלי לסטות מהם, מפני שסטייה תהיה הפרה של המוסכם, תהיה ערעור היסוד שעליו בנויה הממשלה הזאת.

על כן, איני מתרגש כלל וכלל מאותה מהומה שמקימים על כך שהנה גילו פתאום שבעניין הוועידה הבין-לאומית לשלום במזרח התיכון יש הבדלי השקפות בין המרכיבים השונים של הממשלה, או נאמר בפירוש: בין הליכוד לבין המערך.

בקווי היסוד אין אף לא מלה אחת, אף לא רמז, על ועידה בין-לאומית. איש לא העלה נושא זה. אילו היינו מעלים את הנושא בזמן הדיונים על קווי היסוד, היה עלינו להגיע לנוסחה כלשהי מקובלת! אבל איש לא העלה זאת. לא העלו את הנושא מהסיבה הפשוטה, והיא, שבמים ההם — ואלה לא ימים רחוקים, שנתיים וחצי — גם הליכוד וגם המערך היו נגד כינוסה של ועידת שלום בין-לאומית למען המזרח התיכון באותה מתכונת סובייטי-ערבית, כפי שמציעים אותה כיום.

מה קרה כאן? בינתיים, חל כנראה שינוי כלשהו בהשקפות חברים בממשלה הזאת, אבל השינוי הזה אינו מחייב את כל חברי הממשלה, אינו מחייב את הממשלה. כדי ששינוי העמדה לגבי ועידה בין-לאומית יחייב את הממשלה, דרושה החלטת ממשלה מפורשת על כך, והחלטה כזאת אינה קיימת. מעולם לא הוצעה גם הצעת החלטה. יש סיבות לכך, אני אסביר אותן, אבל כל עוד אין החלטת ממשלה על כך, הרי אין זו עמדת הממשלה ואין זו השקפת הממשלה. ישראל צריכה לתמוך בכינוסה של ועידה בין-לאומית לפי אותה מתכונת שהזכרתי.

אין החלטת ממשלה ואין הצעה בממשלה להחליט על כך, בגלל הסיבה הפשוטה, והיא, שעדיין אין, גם בקהיליה הבין-לאומית, הצעה כלשהי שמישהו מחברי הממשלה מוכן להסכים לה. אין דבר כזה.

יש דיבורים, יש ויכוחים, יש פה ושם סימניונים או סימפוזיונים במקום כלשהו בעולם על הנושא הזה של ועידה בין-לאומית: גם זה יש מעט מאוד. אבל, אין הצעה מגובשת כלשהי שתאפשר לחבר ממשלה לכזו היום לממשל ולומר: הנה, יש לי הצעה על ועידה בין-לאומית מוסכמת על המשתתפים המשווערים בה, או על חלק מהם, הבה נצביע בעד או נגד. אין דבר כזה. אין על מה להצביע, אין על מה להחליט, והכול מסתכם בדיבורים תיאורטיים בלבד.

על כן, בינתיים אני רואה בנושא הזה כולו מהומה על לא מאומה. אין שום החלטה של שום גוף שיכולה להחליף את החלטת ממשלה. ואם אין החלטת ממשלה על ועידה בין-לאומית, לא יכולה ועידה זאת להתכנס, מפני שאין טעם להתכנסותה בלי ישראל, וודאי שנציגיה של ישראל אינם יכולים להשתתף בוועידה כזאת.

ועידה בין-לאומית כזאת, לא נראה לי שחתקיים ותתכנס בזמן מן הזמנים. ועידה בין-לאומית, אם תתכנס, תוכל להתכנס

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת שריד, אני קורא לך לסדר בפעם הראשונה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

ראש הממשלה י' שמיר:

אם אתם רוצים, אני אביא לכם ציטטות מדברי ראש הממשלה לפני שנה, לפני שנתיים, והן משקפות אותה דעה שאני מחזיק בה כיום.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

ראש הממשלה י' שמיר:

מי ישתתף בוועידה הבין-לאומית? — חמש החברות של מועצת הביטחון: ברית-המועצות, סין, בריטניה, צרפת וארצות-הברית. ישתתפו בה, לפי הסגנון והניסוח המקובל, כל הצדדים המעוניינים — ארצות ערב.

מה תהיה התנועה, מה תהייה החלטות הוועידה הזאת? אין ספק שישארל תעמוד בפני ועידה כזאת כאילו היא עומדת בפני טריבונל בין-לאומי, אף אחת מן המדינות האלה, בהכדלי טון מסוימים, לא תקבל את עמדת ישראל, גם לא את הניסוח של חברי המערך, ואינני יודע אם היא תשביע גם את רצונה של מפ"ם.

לכן התנגדו ראשי הממשלה בישראל כל השנים לוועידה בין-לאומית, למה לנו להיכנס למלכודת? למה לנו לשים את עצמנו מטרה להתקפות שאין לנו צורך בהן. שהן מיותרות לחלוטין?

עם זה, תמיד דרשנו משאומתן ישיר עם שכנינו, ולא פסלנו ולו אחד מהם לבוא למשאומתן כזה. ידענו מראש, וכל בר-דעת יודע, כי כל ההכנסות של גורמים שעמדתם ידועה מראש, יכולה להמיט עלינו אסון, יכולה להעמיד אותנו במצב שכל העולם יתקוף אותנו, ללא כל צורך. יש דבר אחד, קטן, שביכולתנו לעשות כדי למנוע זאת — לסרב לבוא לוועידה כזאת.

בלעדיו לא תקום ועידה. את הדברים האלה אמר לי לפני כמה שנים מי שהיה שר החוץ של ברית-המועצות, גרומיין. הוא אמר לי: בלעדיכם לא תהיה ועידה. כאשר אמרתי לו שגם ארצות-הברית מתנגדת לוועידה כזאת, וזוהי האמת, הוא השיב: השתדלו לשכנע אותה, השתדלו לשכנע את ידידיכם הגדולים.

לכן, אין כל צורך, אין עומדת בפנינו שום דילמה: כן ועידה — לא ועידה. אין אנו מסכנים שום דבר אם אנו מסרבים ללכת לוועידה כזאת. שום דבר אינו מחייב אותנו ללכת לוועידה כזאת. שום דבר אינו מחייב אותנו לזנוח את הקו הפשוט ביותר, ההגיוני והמקובל על כל העולם המערבי: משאומתן ישיר.

ההישג הגדול במסגרת מה שקרוי תהליך השלום במזרח התיכון, הסכמי קמפ-דייוויד, האם הוא הושג בוועידה בין-לאומית? לא, הוא הושג במשאומתן ישיר.

אמר כאן חבר הכנסת יוסי שריד: בלי הסובייטים אי-אפשר. האם הם השתתפו בתהליך הסכמי קמפ-דייוויד? הרי לא היה שום קשר אחם בימים ההם.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
ואתה השתתפת?

ראש הממשלה י' שמיר:

כלעדי זה יכול להיות, זה יכול להיות בלי הסובייטים ובלעדי.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אתה והסובייטים הייתם באותה דעה.

ראש הממשלה י' שמיר:

זה קורה לפעמים. אבל אותה תיוה, שלפיה הסובייטים מוכרחים להשתתף, ולא, לא יהיה שלום —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת יוסי שריד, אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה.

ראש הממשלה י' שמיר:

— וזוהי תיוה חסרת יסוד. עובדה: חוזה השלום היחיד שנחתם במזרח התיכון נחתם בלי השתתפות הסובייטים, נגד הסובייטים. ועל כן, מה הטלת האימה הזאת?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
בלעדיך ובלעדי הסובייטים.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה לא היה שלום כלל — — —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
למה אינכם נותנים לדבר?

היו"ר ד' תיכון:

רכותי, חבר הכנסת טובי.

ראש הממשלה י' שמיר:
אתה לא מפחיע אותי כלל.

קריאה:

"טובי אור גוט טובי".

ראש הממשלה י' שמיר:

אבל, מפחיעים אותי אלה שמגלים פתאום שכלי הסובייטים אי-אפשר להגיע לשלום במזרח התיכון. אנחנו ידענו ויודעים תמיד מהי עמדת ברית-המועצות לגבי עמדותיה של ישראל. כולנו יודעים מה הם רוצים היום. הם רוצים נסיגה מוחלטת וטוטלית של ישראל לקווי 1967, הם רוצים מדינה פלשתינית, ואינני יודע מה עוד. מי שדורש היום ועידה בין-לאומית בהשתתפות הסובייטים, פירושו של דבר שהוא רוצה כזה. אם כן, יגיד זאת, יגיד שהוא רוצה נסיגה לקווי 1967, שהוא רוצה במדינה פלשתינית. זהו הצינור שיוביל להשגת המטרה הזאת, ואיני יודע אם יש היום בישראל מיעוט מכובד בעד זה, מיעוט שיסכים לנסיגה מוחלטת לקווי 1967, שיסכים להקמת מדינה פלשתינית בהנהגת ערפאת, בהנהגת אש"ף. אין משמעות אחרת להשתתפות בוועידה כזאת, להשתתפות כיוזמה כזאת. זאת דעתי. אינני אומר שממשלת ישראל קיימה דיון על הנושא הזה והחליטה על כך. הסברתי למה אין הצעת החלטה כזאת, ואני בטוח שהצעת החלטה כזאת, אם היא תוצע, תידחה, או שהממשלה תתפרק — אחת מן השתיים.

מה שהיה בזמן מנחם בגין — ואני חייב תשובה על כך — היה לפני המשאומתן על הסכמי קמפ-דייוויד, לפני בואו

של סאדאת לירושלים. כלחצה של ארצות-הברית, של הנשיא קרטר כאותו זמן, הוחלט אז לעשות את הניסיון הזה, תוך קביעה מראש מה תהיה התוכנית, מה יהיה ההרכב וכיוצא באלה. בינתיים קרה משהו.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

איזה אסון קרה?

ראש הממשלה י' שמיר:

סאדאת הגיע לירושלים, וזה חיסל את כל העניין והוריד אותו מעל סדר-היום.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אז יהיה משא-ומתן ישיר וזה יחסל את הוועידה הבין-לאומית. פרנזיה — —

ראש הממשלה י' שמיר:

פרנזיה יש לכם, לכל אלה שפותחים משא-ומתן ישיר. כל אלה התומכים היום בוועידה בין-לאומית מדחיקים את האפשרות של משא-ומתן ישיר. מפני שמדינות ערב מעדיפות ועידה בין-לאומית שפוטרת אותן ממשא-ומתן ישיר עם ישראל, פוטרת אותן כלל מהכרה בישראל. תמיד ראינו בזה אמתלה, אמתלה להתחמקות, ועל כן אנחנו אומרים: משא-ומתן ישיר. עדיין אין שום הסכמה בין הקונצפציה הזאת בכללה, המחייבת ועידה בין-לאומית, קונצפציה שיכולה להיות מקובלת — היא עדיין לא מקובלת — גם על אנשי מפלגת העבודה, לבין מה שהערכים רוצים, לבין מה שהסוכייטים רוצים. הם רוצים ועידה לא כתפאורה. הם רוצים ועידה שתחליט, תקבע, כפי שתכר הכנסת יוסי שריד רוצה, ומי רוצה בזה בישראל?

ועל כן אני אומר, כי במצב זה יש הצדקה מלאה לכך שממשלת ישראל לא תחליטה על כינוסה של ועידה בין-לאומית, משום שאין הצעה כזאת לא מצד מישור מחבריה ולא מצד גורמי חוץ. אם אתם רוצים — אף אחד בעולם אינו מאמין היום בוועידה כזאת.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אם כן, ממלא-מקום ראש הממשלה מייצג את הממשלה, או אינו מייצג אותה? שר החוץ של מדינת ישראל מייצג אותה, או אינו מייצג אותה?

ראש הממשלה י' שמיר:

כאשר היה דיון על כך בממשלה — והיה דיון באקראי, לא מפני שזה היה על סדר-היום, אני חייב לומר זאת לחברי הכנסת — כאשר ממלא-מקום ראש הממשלה ושר-החוץ דיווח על מסעו באירופה ועל פגישותיו עם שרי חוץ ועם ראשי ממשלות, הוא סיפר שהוא דיבר אתם גם על ועידה בין-לאומית, והוא דיבר על עמדתו המעודדת בקיום ועידה בין-לאומית, ואז היו חייבים — —

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כשר החוץ?

ראש הממשלה י' שמיר:

חכי רגע. ואז היו אנשי הליכוד בממשלה חייבים לקום ולומר, שזה אינו מחייב את הממשלה, וגם אני אמרתי: שר חוץ רשאי לבדוק את העמדה של נציגים לגבי נושא זה או זה, —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

סליחה, אני רוצה להבין, שר החוץ זקוק לסיוע?

ראש הממשלה י' שמיר:

— — הוא יכול לגשש.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

מה הפגיעה בפרס?

יאיר צבן (מפ"ם):

— — —

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת צבן, חבר הכנסת גולדשטיין, אל תעזור לנו. תודה רבה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

הם מגינים כל הזמן על שר החוץ.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

ראש הממשלה י' שמיר:

אבל שר החוץ צריך לומר לבני שיחו: זו אינה עמדתה של ממשלת ישראל, מפני שממשלת ישראל לא תחליטה על כך.

יאיר צבן (מפ"ם):

— — —

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת צבן, ראש הממשלה מדבר.

חיים רמון (המערך):

אדוני, למה לא תביא את זה לממשלה?

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת רמון, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה.

ראש הממשלה י' שמיר:

זוהי עמדת הממשלה בדגש זה. איני אוסר, ואיש אינו אוסר על חבר ממשלה לגשש, לבדוק עמדות שונות, אבל אין לו מנדט להביע את עמדתה של ממשלת ישראל כל עוד אין החלטה בנושא הזה, ועל ועידה בין-לאומית אין החלטה. ועידה בין-לאומית לא מוזכרת לא בהסכמי קמפ-דייוויד ולא בקווי היסוד של הממשלה.

היום, לפני נסיעתי לארצות-הברית, זה צריך להיות ברור. גם כאן וגם בארצות-הברית אנסה, אשתדל לחזק את ידיה של ממשלת ארצות-הברית בהתנגדותה לוועידה בין-לאומית מהסוג הזה ובנקיטתה עמדה למען משא-ומתן ישיר בלא תנאים מוקדמים.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

מה יגיד שר החוץ במצרים?

מחמד וחד (מפ"ם):

תפקידו של שר החוץ לקיים שיחות — — —

ראש הממשלה י' שמיר:

גם זה. זוהי עמדת הממשלה. אני חייב לומר, שזו היתה הפתעה גדולה לי ולחברי כאשר גילינו פתאום שבממשלת ישראל יש עמדה חיובית כלפי ועידה כזאת, שטמונה בה סכנה חמורה מאוד לעמדותיה של ישראל ולמעמדה בעולם. עם זאת, לפי דעתי, על אף הברלי הרעות האלה, ממשלת האחדות הלאומית יכולה להמשיך ולהתקיים, אם היא תמשיך ותעמור על הבסיס של קווי היסוד המקובלים על כולנו.

עם זה, אינני מתנגד לשום דיון. אם תהיה הצעה, נדון עליה. על כן, גם בכנסת אני אומר: אינני מתנגד לדיון על נושא

גאולה כהן (התחיה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מצטערת מאוד על החלטתו של ראש הממשלה להעביר את הנושא לוועדה. אבל, אם הוא מציע להעבירה לוועדה, אם הוא מסכים להצעה כל כך כושלת, ולדעתי גם מגוחכת, מוטב שנעשה את הגיוון מושלם. הצעה שעדיין לא נדונה כלל בממשלה חידון תחילה בוועדה, ולא חשוב באיזו ועדה, אבל אם ועדה, אני מציעה את הוועדה לענייני ביקורת המדינה. מדוע? מפני ששר החוץ כבר מוציא לכל השגרירויות שלנו בעולם — —

הי"ר ד' תיכון:

חברי הכנסת אדרי וקופמן, אתם רוצים להתייעץ? — אנא צאו אל מחוץ לאולם.

גאולה כהן (התחיה):

בימים אלה יוצאות הוראות בכתב ממשרד החוץ לשגרירויות שלנו בעולם לתמוך בוועידה בין-לאומית. לכן, מה חשיבות יש אם יידון הנושא בוועדת החוץ והביטחון או לא יידון בה? תרון הוועדה לענייני ביקורת המדינה בשאלה אם יכולה מדינה כך להתנהל.

נכון הוא שיש היום ממשלת אחדות לאומית. נושא זה אינו מסוכס בקווי היסוד של הממשלה, ואם הוא אינו מסוכס בקווי היסוד של הממשלה, הרי עצם הדיבורים עליו, אדוני ראש הממשלה, כבר מבאים נזק. אי-אפשר להגיד היום למר פרס: לך ודבר, קיים שיחות נפש. כל מלה שהוא אומר היום אינה מלה, זאת עשייה. הוא ייסוג מכל עשר הנקודות המגוחכות שלו. כבר היום הן מגוחכות — בזו אחר זו.

מה אומרות הנקודות? לוועידה לא תהיה כל סמכות לכפות כל פתרון. פרס מחליט שלוועידה לא תהיה כל סמכות לכפות פתרון. אני רוצה לדאות אדם רציני אחד שיסכים להשתתף בוועידה בין-לאומית כזאת. לוועידה לא תהיה סמכות לבטל הסכם שהושג בין שני הצדדים. לוועידה תהיה הסכמה בין הצדדים? האם הוא ילך לבחירות על נושא הביטוי הזה, "מהות המשתתפים"? הווי אומר, זהו שוב משחק — מה בדיוק יעשה שם אש"ף.

אדוני ראש הממשלה, הממשלה מפירה כאן את קווי היסוד. לך לבחירות חדשות. מה אתה חושש? האם יצא המערך ללכת היום לבחירות על נושא זה? האם הוא ילך לבחירות על נושא הוועידה בין-לאומית? האם הוא ילך לבחירות על נושא ההתנחלויות ביהודה ובשומרון? לא יהיה לו פתחון-פה, לא בפני האנשים שלו ולא בפני העם.

ועידה בין-לאומית זו פשרה ונסיגה מיהודה, משומרון ומירושלים. אתה יודע זאת, ולכן אתה מתנגד לכן, ובצדק. אבל תתנגד לזה עד הסוף, ואז ישחקו הנערים לפנינו.

חבר הכנסת שריר, שאלת אם שר החוץ הוא סוכן נוסע. כן, הוא סוכן נוסע ליחסי ציבור. אבל אנחנו לא יכולים להרשות לעצמנו היום משחקים כאלה. מדינת ישראל אינה רולטה שאפשר לשחק בה.

אם אכן יש כאן הפרה של קווי היסוד, צריך ללכת לבחירות חדשות, ודווקא היום. גם בנושא התקציב זאת הבעיה הפוליטית האמיתית וגם בנושא של הוועידה הבין-לאומית. ועידה בין-לאומית היא מלת-קוד לנסיגה מיהודה ומשומרון. כפי שהגדרה עצמית היא מלת-קוד למדינה פלשתינית.

המערך מוכן לדבר על פשרה בנושא הסיוע להתנחלויות רק אחרי שאתה תחזור מארצות-הברית. מפני שהוא אינו רוצה שהכטחתו של פרס בעניין ההקפאה תיפגע. לכן, בשום פנים

זה, אם כי דעתי ברורה, והממשלה לא קיבלה שום החלטה על כך. אם חברי הכנסת שהציעו את הנושא הזה רוצים לקיים דיון, רוצים לנסות לשכנע, אני מציע להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון — —

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
למליאה. למה לוועדת החוץ והביטחון?

ראש הממשלה י' שמיר:

מטעמים מובנים. שם אפשר להעלות נימוקים נוספים בעד ונגד, שאינם מועילים במליאה.

לכן, אדוני היושב-ראש, אני מציע להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון.

הי"ר ד' תיכון:

תודה. רשות להצעה אחרת לחבר הכנסת שמחה דיניץ.

שמחה דיניץ (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת שריר מעל סדר-היום, ואני רוצה לנקם את דברי.

קווי היסוד קבעו, שהיעד המרכזי של ישראל הוא השלום, שהדרך להשגתו היא משא-ומתן ישיר. קווי היסוד לא קבעו, ובצדק, מה הם האמצעים שיש לנקוט כדי לנסות להביא לפתיחת משא-ומתן ישיר. קווי יסוד קובעים, בכל נושא, מטרת ודרך ולא אמצעים. הוא הדין בנושא הכלכלי. קווי היסוד קבעו את היעד של הבראה כלכלית, הם לא ציינו אם צריך או לא צריך פיתוח, הם לא ציינו אם צריך או לא צריך להטיל אגרות חינוך, אלא את המטרה.

אנחנו עומדים בפני מצב, שבו נוצר אולי סיכוי מסוים לקדם את השלום באמצעות משא-ומתן ישיר, באמצעות חסות אולייוי בין-לאומי בתנאים מוגדרים. ירדן הבהירה, כי היא מתקשה להיכנס למשא-ומתן ישיר ללא ליווי או מטרייה בין-לאומית. לאחרונה נבדק הנושא באופן יסודי תוך הידיברות ישירה עם ארצות-הברית והידיברות עקיפה עם ירדן.

הוועידה הבין-לאומית איננה ולא תהיה מעולם מטרה בפני עצמה, איננה דגל של ישראל. היא מכשיר לפתיחת משא-ומתן ישיר רק בתנאים מוגדרים ומוסכמים מראש, שלפיהם תשמש אישורה פתיחה למשא-ומתן ישיר ולא שתבוא במקומו; שהוועידה לא תוכל לכפות הסדר על הצדדים או לבטל הסכם ביניהם; שהשתתפות בריית-המועצות מותנית בחידוש היחסים הדיפלומטיים עם ישראל ובשינוי מדיניותה כלפי היהודים ועלייתם לישראל.

הנושא הובא כפירט בפני הכנסת על-ידי מי שהיה אז ראש הממשלה והיום הוא ממלא-מקום ראש הממשלה ושר החוץ. הכנסת אישרה מהלך זה. דבר זה אפשר ומאפשר המשך הבירורים כדי להביא למשא-ומתן ישיר.

אדוני ראש הממשלה, נכון הוא שעדיין אין הסכמה להצעה מגובשת, אך בגיל זה יש צורך להמשיך בבירורים הבין-לאומיים, כדי להגיע להצעה כזאת. כרגע שיתברר שקיים סיכוי לעלות על דרך המשא-ומתן באמצעות ועידה בין-לאומית, ודאי תוגש הצעה מגובשת לאישור הממשלה והכנסת. בשלב זה אני מציע להוריד את הנושא מעל סדר-היום, דבר שיאפשר להמשיך בבירורים.

הי"ר ד' תיכון:

תודה. הצעה נוספת להסיר את הנושא מעל סדר-היום לחברת הכנסת גאולה כהן. אני מבין שאת מחייחסת להצעתו של חבר הכנסת מחמד ותד.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הודעה לנמנעים.

היו"ר ד' תיכון:
לא שמעתי שמישהו רצה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
חבר הכנסת וילנר ביקש:

היו"ר ד' תיכון:
רבותי, לפני שאנחנו עוברים להצעה לסדר-היום —
הודעה לנמנעים, לחבר הכנסת מאיר וילנר, חבר הכנסת טובי,
אני רוצה לומר לך, כשלא באים ולא פונים, אנחנו לא יודעים.
בבקשה, חבר הכנסת וילנר.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, גם אם ראש הממשלה
שמיר ישב מאה שנים עם אש"ף, לא יצא מזה שום דבר. מי
שמתנגד לוועידה בין-לאומית מתנגד לא בגלל השתתפות זאת
או אחרת. מי שמתנגד לוועידה בין-לאומית מתנגד לשלום,
מתנגד לפתרון, הוא בעד סיפוח, הוא בעד הכנת מלחמה
חדשה. לכן, בחוגי הממשלה לא מדברים כל כך על שלום, ואף
לא אחד בממשלה לא הציג להחלטה את עניין הוועידה
הבין-לאומית, אלא מדברים על F-16 על F-16C, על "לביא",
על פירטיות בים ועל חטיפת ספינה ובה 50 אנשים ללא נשק,
ועל דיכוי רצחני בגדה, ברצועה ובדרום-לבנון.

גם הצעתו של מלאך-מקום ראש הממשלה ושר החוץ פרס
מפוקפקת מאוד. אם הוא מציע ועידה בין-לאומית, הוא
קודם-כול צריך להסכים להשתתפותו של הצד השני בוועידה
או בכל משא-ומתן, וזה אש"ף. מי שלא מכיר באש"ף לא רוצה
בשלום. כשם שמי שלא רוצה להכיר בישראל לא רוצה בשלום.
ואש"ף מוכן להשתתף עם מדינת ישראל בוועידה בין-לאומית.
זאת אומרת, על בסיס של הדדיות מוכן אש"ף להכיר במדינת
ישראל דה-פקטו כבר על-ידי השתתפות יחד עם מדינת ישראל
בוועידה הבין-לאומית.

עכשיו התקיימה הוועידה של המדינות המוסלמיות
בכוויית. אני רוצה שנדייק, חברי הכנסת. שם לא נדחתה
ההחלטה 242. שם נאמר ש-242 איננה בסיס מספיק לפתרון,
וזה נכון. החלטה 242 דורשת נסיגה מהשטחים שנכבשו מאז
1967, מפני שהיא אוסרת סיפוח שטחים בכוח, במלחמה.
הוועידה בכוויית היא גם בעד ועידה בין-לאומית עם ישראל
בחסות האו"ם. מי שנגד, ברור שהוא לא רוצה בפתרון אלא
רוצה בסיפוח.

צריך עכשיו לערוך בחירות כדי למנוע מלחמה, כדי למנוע
את הגזירות הכלכליות — צריך לקיים בחירות על נושא של
חיים ומוות, של שלום ומלחמה, והיסוד לכך היום זו ועידה
בין-לאומית. לכן אנחנו מציעים ללכת לבחירות, אבל על הדבר
המהותי ביותר, הקובע, בסופו של דבר, גם את הכלכלה וגם את
מצב החברה הישראלית.

היו"ר ד' תיכון:
תודה.

ואופן, לא לפני נסיעתך ולא אחריה, אסור להיכנס למלכודת
של הוועידה הבין-לאומית, גם לא למלכודת של המערך וגם
לא למלכודת של ממשלת האחדות הלאומית, שכבר ביטלה.
למעשה, את קורי היסוד.

לכן אני מבקשת לתקן את ההצעה להעברת הנושא
לוועדה. לדעתי, היא הצעה מוטעית ויכולה גם להיות מכשילה.
אני מציעה להעביר את הנושא או לוועדה לענייני ביקורת
המדינה ולראות מה קורה במדינה הזאת, או להסיר את הצעתו

היו"ר ד' תיכון:
לא, את רשאת להציע להסיר את ההצעה.

גאולה כהן (התחייה):
או להסיר — כלי או, רק להסיר את הצעתו של חבר
הכנסת ותר מסדר-היום.

היו"ר ד' תיכון:
תודה רבה לך. רבותי, נא להירגע, אנחנו עוברים להצבעה.
חבר הכנסת שריר, האם אתה מסכים להעביר את ההצעה
לוועדת החוץ והביטחון?

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מסכים.

היו"ר ד' תיכון:
אני חוזר, חבר הכנסת יוסי שריר, האם אתה מסכים
להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון?

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני מסכים.

היו"ר ד' תיכון:
תודה. חבר הכנסת ותר, האם אתה מסכים?

מחמד ותר (מפ"ם):
אני מסכים.

היו"ר ד' תיכון:
אני קובע שני מונים: חברת הכנסת סולודר וחבר הכנסת
גדות, בבקשה.

אני מאחד את ההצבעה על שתי ההצעות. רבותי, מי בעד
העברת הנושא לדיון בוועדת החוץ והביטחון — ירים את
היד? מי נגד?

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לדיון בוועדה

— רוב

— מיעוט

נגד

נמנעים

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת
החוץ והביטחון נחקבלה.

היו"ר ד' תיכון:
רבותי, אנחנו עוברים לנושא הבא: החזרת תושביהם של
תושבי אקריה וכירעם לכפרם.

ט. הצעות לסדר-היום

החזרתם של תושבי אקריט ובירעם לכפריהם

למרות הכטחות רבות לבדוק את התביעות הצודקות של תושבי שני הכפרים, ולמרות הוודאותן של רוב המפלגות בארץ עם תביעתם לחזור לכפריהם, התעקשו השלטונות וחסמו את כל הדרכים בפני חזרתם.

כשפג תוקפן של תקנות שעת-חירום (אזורי ביטחון) משנת 1949, שלפיהן הוכרזו אזורי שני הכפרים כאזורי ביטחון, ב־31 בדצמבר 1972, והן לא חודשו עוד, באה הממשלה, ובעזרת תקנות ההגנה המנדטוריות משנת 1945 הכריזה, ב־1 בינואר 1973, על אזורי שני הכפרים כאזורי סגורים, לפי סעיף 125 של התקנות, ובכך נאסר על תושבי שני הכפרים להיכנס לשטח הכפרים.

אך תושבי שני הכפרים האלה לא אמרו נואש מעולם. במשך השנים האלה הם ניהלו מאבקים משפטיים רצופים ודבים כדי לשוב לכפריהם, ידועות ומפורסמות הפגנותיהם ותהלוכותיהם בארץ כולה ומול הכנסת ומשרדי הממשלה. לפני כחודשיים התקיימה הפגנתם האחרונה מול משרד ראש הממשלה, כאשר הם התייצבו על זקניהם וילדיהם עם סמאות כמו "אם אשכחך כבר בירעם, אם אשכחך אקריט — תשכח ימינו".

מפורסמת שביתת הרעב של הארכיבישוף ראה מול הכנסת בחודש יולי 1973. מפורסמת הפגנת האלפים בירושלים כאות הזדהות עם תושבי אקריט ובירעם.

תושבי שני הכפרים, הם וצאצאיהם, מקיימים תהלוכות שנתיים וביקורים קבועים לכפריהם, במיוחד בימי חגים ומועדים. את מתייהם הם קוברים בבתי-הקברות של הכפרים. את טקסי הנישואין הם עורכים בכנסיות שלהם בכפרים.

תביעתם הצודקת מהשלטונות לקיים את ההבטחה לאפשר להם לשוב אל כפריהם וכתה תמיד לאהדה רחבה בציבור הישראלי. רוב המפלגות בארץ הודיעו במשך שנים על תמיכתן בתושבי בירעם ואקריט לשוב לכפריהם. ידועה במיוחד במשך שנים רבות העמדה של תנועת החרות וראשה, ואף ראש הממשלה לשעבר מנחם בגין הכריז לא אחת על תמיכתו בחזרתם לכפריהם. גם לא מעט שרים ממפלגת העבודה הביעו את תמיכתם. במיוחד כשהיו באופוזיציה, כתביעה הצודקת.

בחודש מרס 1978 מינה ראש הממשלה דאז מנחם בגין ועדה לבדיקת הנושא: תביעתם של תושבי שני הכפרים לחזור לבתייהם. הוועדה, משום מה, לא סיכמה ולא קבעה דבר.

גם ערכאות משפטיות התבטאו באהדה. בית-המשפט העליון לא נעזר לבג"ץ של תושבי אקריט שהוגש ב־16 במרס 1981. אבל הוא בכל זאת מצא לנכון לומר את הדברים האלה: "עניין תושבי אקריט ללא ספק מעורר אהדה. ואין אנו מעלימים עובדת הזדהותנו עם תביעתם".

תושבי הכפרים בירעם ואקריט טענו כל הזמן, ובצדק, שנימוקי הביטחון שהעלו השלטונות נגד התביעה לשוב לכפריהם הם נימוקי סרק, וגם כל הדיבורים על נימוקי ביטחון שבגללם, כביכול, הם גורשו אינם אלא דיבורי סרק. הם גורשו כאשר שכנו הקרבות והגבול היה שקט. עובדה היא שנשארו כמה כפרים בקרבת הגבול, כמו ערב אל-עראמשה, פסוטה, גוש-חלב, ולא שמענו על הסכנה הנשקפת מהם לביטחון.

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, אנחנו עוברים להצעות לסדר-היום מס' 4573 ר-5233. בנושא: החזרתם של תושבי אקריט ובירעם לכפריהם. רשות הדיבור לראשון המציעים, חבר הכנסת תופיק טובי, בבקשה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, גם אם עברו 38 שנים מאז גירושם של תושבי הכפרים בירעם ואקריט, הנמצאים בקרבת הגבול עם לבנון, תביעתם ותביעת ילדיהם ונכדיהם לחזור לכפריהם, קריאתם לשלטונות שיכבדו את הבטחתם לאפשר להם לחזור היא תקיפה, חיה וקיימת ובלתי נלאית, אולי אף יותר מכפי שהיתה בשנת גירושם.

חברי הכנסת, עובדה היסטורית ידועה היא, שכוחות הצבא הישראליים נכנסו לאקריט ולבירעם בסוף אוקטובר 1948, כשתושבי שני הכפרים נשארו בכפריהם בהאמינם להבטחת הצבא, שלא יאונה להם רע. ב־5 בנובמבר 1948, לפי פקודה צבאית, פונו תושבי אקריט מכפרם. ב־13 בנובמבר 1948 פונו תושבי כפר בירעם, תוך הבטחה שישוכו אל כפריהם אחרי זמן קצר. לתושבי אקריט, כ־800 במספר, נאמר: קחו אתכם רק חפצים קלים הנחוצים לכם לשבועיים, עד שתחזרו. והצבא ישמור על בתיכם וכפרכם. השבועיים הפכו ל־38 שנה. כך היה גם עם תושבי כפר בירעם. תושבי אקריט פונו לראמי, ותושבי כפר בירעם, למעלה מ־1,000 במספר, פונו לג'יש, וחלק מהם לרומיז שמעבר לגבול, ואחרים הגיעו לנצרת. לחיפה, לעכו ולמקומות אחרים, והם עדיין מחכים לקיום ההבטחה להחזירם לכפריהם.

ב־31 ביולי 1951 פנו תושבי אקריט לבג"ץ וביקשו לחזור לכפרם. הם קיבלו צו על תנאי נגד שר הביטחון, שתשוכחו לבית-המשפט היתה הוצאת צו ב־10 בספטמבר 1951 לתושבי אקריט, על-פי חוק אזורי ביטחון, המצווה עליהם לצאת בתוך 14 יום מכפרם, אקריט, שכבר הוכרז כאזור ביטחון, כשהם כמעט שנתיים יושבים בראמי.

אף-על-פי-כן אישר בית-המשפט העליון אחרי כן את צו הביניים ואת זכות תושבי אקריט להימצא בכפרם. באמצע הליכי בדיקת הערעור של התושבים על צו הוצאתם מכפרם, באמצע ההליך המשפטי בבית-הדין העליון, שקבע את תאריך המשפט ל־6 בפברואר 1952 ואישר אחר-כך את צו הביניים, קיבלו תושבי אקריט את הידיעה המעזיזה, שב־25 בדצמבר 1951, בליל חג המולד הנוצרי, פוצץ הצבא לפי פקודה את הכפר והרס את כל הבתים; הכנסייה בלבד קיבלה רשיון להמשיך לעמוד על תלה.

את מעשה פיצוץ הכפר על-ידי הצבא אישר בן-גוריון ב־6 בינואר בכנסת, אך טען שזה לא נעשה בפקודתו והוא יקיים על כך בירור. ציני הדבר, אך שגרתי עד היום הזה.

תולדות הגירוש של תושבי כפר בירעם דומות.

מאז, המשיכו תושבי שני הכפרים להיות פליטים במולדתם עד היום הזה, למרות ההבטחות הרשמיות שניתנו אז, שהוצאתם היא זמנית בלבד.

אך תושבי שני הכפרים לא השלימו עם התחבולות ועם עובדת הרחקתם ונישולם מכפריהם ומאדמותיהם.

עבד-אלוהב דראושה (המערך):

אדוני היושביראש, כנסת נכבדה, צה"ל נכנס לכפרים אקריט וכירעם ביום 31 באוקטובר 1948. שבוע ימים לאחר מכן נדרשו התושבים לפנות את כפריהם לחקופה מוגבלת של 15 ימים בלבד. הצבא נימק את בקשתו בסיבות צבאיות-ביטחוניות ששררו באותה תקופה. הם נענו לבקשת הצבא והתפנו מכפריהם. הם אף לא נטלו עמם אלא אספקה הדרושה לחקופה קצרה זו. לאחר תום השבועיים הם לא הורשו לחזור מיידית לכפריהם, ונתבקשו להתאזר בסבלנות.

שר המשטרה דאז, בכור שטרית, כתב להם בחודש יוני 1949, שהוא הפנה את בקשתם למקור חיובי, וביקשם להתאזר בסבלנות.

במכתבו של מר יהושע פלמון מלשכת ראש הממשלה, מיום 13 ביוני 1949, הוא ציין: אין בכונת הממשלה לנשל את תושבי הכפרים מקרקענותיהם ומאמצעי מחייתם. אפילו הוצע להם לקבל פיצויים על החקופה שבה אין ביכולתם ליהנות מיכול אדמותיהם.

המושל הצבאי של האזור, במכתבו מינואר 1950, הודיע לתושבים, שהוא מרשה להם לרעות את עדריהם בשטח הכפרים, שהוא רכוש הפרט. המושל גם התיר לחלק מהתושבים להישאר בכפרים כדי לשמור על כפריהם. הוא גם התיר לכוומר של העדה, יוסף אספאהן שמו, לעדור. עם חמישה מלווים, את שטח היתים של הכנסייה בכפר בירעם.

שר הביטחון הכריז בחודש ספטמבר 1949, שהאזור הכולל את שני הכפרים הוא אזור ביטחון.

משלא הורשו התושבים לחזור לכפריהם, הם פנו, בחודש מאי 1951, לבג"ץ וביקשו להתיר את שובם לבתייהם. בג"ץ ישב בהרכב של שלושה שופטים: חשן, אסף הוסמן, התושבים הגישו תביעה נגד שר הביטחון, המושל הצבאי בגליל, המפקח על נכסי נפקדים ושר החקלאות. בג"ץ דן בהרחבה בסוגיה זו ופסק, שאין לראות בתושבי הכפרים מי שעזבו מרצון את כפריהם, ושהם לא עזבו את שטח המדינה. כאשר הם מסרו את כפריהם לצה"ל הם ישבו בהם ישיבת קבע.

בג"ץ קבע, שאחרי 27 באפריל 1949, לא היתה עוד הרשות בידי הצבא לאסור את הכניסה למקום בתוך השטח המוגן, אלא אם כן ניתן צו עלי-יד שר הביטחון, המכריז על אותו מקום כעל אזור ביטחון. הכרזה כזאת באה רק כ-26 בספטמבר 1949.

המסקנה היא אפוא, כי אחרי התאריך 27 באפריל 1949, שבו הותקנו התקנות לראשונה, לא היתה כל מניעה חוקית להחזרת המבקשים לכפריהם, כפי שנקבע בבג"ץ.

אחרי הפינוי לא פסקו המבקשים מלפנות אל השלטונות על-ימנת שירשו להם לחזור לבתייהם. הם דחו כל הצעה לשיקום במקום אחר. בג"ץ נענה לבקשת התושבים ופסק לטובתם, ואפילו חייב את המדינה לשלם למבקשים את הוצאותיהם.

התושבים לא הספיקו לחזור לכפריהם אחרי קבלת הצו של בג"ץ המזכה אותם לחזור, כיוון שהצבא לא התיר את שובם והודיע לתושבים, על-פי צווים אישיים, שיעזבו את היישובים.

הכפרים הופצצו על-ידי הצבא חמישה חודשים אחרי צו הבג"ץ, הדבר נעשה בלא סמכות, בלי אישור המטכ"ל או הממשלה. שר הביטחון דאז, דוד בן-גוריון, הודיע בתשובה על שאלתא מעל במת הכנסת בנושא זה: אני רוצה להודיע

לפי הסכם וידוע עם ירדן, סופחו לישראל כ-30 כפרים ערביים כמשולש לאורך קו הגבול עם ירדן, ולא שמענו, כמשך עשרות שנים לפני שנת 1967, שהם היו מטרה ביטחונית.

תושבי אקריט וכפר בירעם גורשו כפי שגורשו תושביהם של עשרות כפרים ערביים שאינם בקרבת הגבול אלא הם בלב הגליל. הם גורשו אחרי שעבר זמן מאז כניסת הצבא לשטחם, כשהמטרה האחת והיחידה היתה לנשל אותם מאדמותיהם.

ההיסטוריה יודעת את השמות של כפר-ענין, פרדיה, ג'אכסיה, שעב, דמון, כרווה, קוויקאת, עמקה ואחרים. המצויים בלב הגליל, שתושביהם גורשו מהם אחרי כניסת הצבא. תושביהם עדיין יושבים כפליטים במולדתם, כשכל נימוקי הביטחון היו לא יותר מאשר ססת למכצע האכזרי של נישולם מאדמתם וגירושם ממולדתם.

לפי המצב היום, איזו סכנה ביטחונית יכולה להיות עם שובם אל כפרם של 1,800 נפשות של תושבי בירעם הנמצאים בישראל כיום? איזו סכנה אורבת מחזרתם אל כפרם של 1,200 נפשות של תושבי אקריט הנמצאים בישראל?

תושבי שני הכפרים ערים גם לבעיה שרוב אדמותיהם החקלאיות נמסרו למושבים ולקיבוצים שקמו מאז 1948. תושבי הכפרים בירעם ואקריט הודיעו לכן, שהם מסתפקים בהחזרתם לכפריהם והם ישקמו אותם בכוחות עצמם. לתושבי כפר בירעם היו 12,500 דונם, מזה נמסרו 7,500 דונם לקיבוצים ולמושבים, אך נשארו כ-5,000 דונם בלתי מעובדים ואין מי שיעבד אותם. במקום שהאדמה תצמיח קוף ודרדר, הם מוכנים להפריח אותה. מ-13,000 הדונם השייכים לאקריט נשארו כ-7,000 דונם ללא עיבוד, והם מבקשים להתיר את חזרתם אל האדמה הזאת ואל כפרם.

אלה האומרים, שאם נחזיר את תושבי הכפרים בירעם ואקריט לכפריהם, ניצור חקדים שיביא תושבי כפרים אחרים שגורשו גם הם אחרי קום המדינה לתבוע את החזרתם, משמיעים נימוק סרק. הם מגלים, כנראה, נקיפות מצפון כלפי כל הטרגדיה האנושית הזאת, הנובעת מגירוש אוכלוסייה מאדמתה וממולדתה.

אנו מעלים היום את בעייתם המיוחדת של תושבי הכפרים בירעם ואקריט, ולבעיה זו אנו מבקשים להתייחס. העלינו בכנסת פעמים מספר את הבעיה, ואנו מעלים שוב היום את תביעתם של תושבי הכפרים בירעם ואקריט לחזור לכפריהם.

תביעה זו לא התיישנה אלא היא מתחדשת ומתחזקת עם כל דור חדש של תושבי שני הכפרים האלה. אין זרק תביעתם הנמרצת של תושבי שני הכפרים, תביעת הזקנים, הגברים והטף, העובדת מדור לדור, אלא תביעתם של חלקים גדולים בציבור הישראלי, שהכירו בצדקת התביעה האנושית הזאת ותמכו בה.

אנו קוראים לסיעות הגדולות של הקואליציה, לליכוד וגם למערך, שכל סיעה מהן, כאשר היתה באופוזיציה, הכירה בצדקת תביעתם של תושבי הכפרים אקריט ובירעם — תפרעו את חובתם כאשר שניכם עכשיו בממשלה. כבר הגיע הזמן לחקן עוולה, וטוב לעשות זאת אחרי 38 שנה מאשר לא לעשות כלום.

לכן אנו מציעים דיון בכנסת.

היורר ד' תיכון:

תודה. הצעה באותו נושא לחבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה, בבקשה.

היום לא עומדת בפנינו בעיה ביטחונית אלא בעיה מצפונית, מבחן אמינות להבטחות שניתנו ולכיצוע של החלטת בג"ץ.

אדוני היושב-ראש, כבוד השר משה ארנס, כנסת נכבדה, זהו העיתוי המתאים לשוכם של העקורים לבתייהם. תנו יד לתיקון העוול. תנו יד לעשיית צדק, החזירו את מפוני אקרית ובירעם לכפריהם.

אבקש להעמיד את ההצעה לדיון בכנסת.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. ישיב השר משה ארנס. בבקשה.

השר מ' ארנס:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כפי שצוין כאן על-ידי הדוברים, עברו יותר מ-38 שנה מזמן שהוכרחו תושבי הכפר המאורני בירעם ותושבי הכפר היווני-הקתולי אקרית לנטוש את כפריהם בעת מלחמת העצמאות. על תושבי הכפרים האלה עברה תקופה ארוכה של כאב ושל סבל בהיותם מנוחקים מכפריהם. אני חושב שקיימת בציבור הישראלי ובין כל המפלגות הישראליות הבנה לכאב ולסבל שהיה מנת חלקם של תושבי הכפרים האלה.

כמעט כל ממשלות ישראל בדקו את הנושא כדי לבחון, האם אפשר להחזיר את התושבים לכפריהם בנסיבות שהיו קיימות בזמן הבדיקה. באו ראשי ממשלה ועלו שרי ביטחון והתחלפו ממשלות — כולם ערכו את הבדיקות והמצב נותר ללא שינוי; בכל מקרה לא מצאו פתרון שיענה על הציפיות ועל הדרישות של תושבי שני הכפרים האלה.

אני חושב שידוע לחברי הכנסת, שגם בימי ממשלת האחדות הלאומית נערכה בדיקה כזאת, בתקופה שהשר ויצמן היה השר הממונה על ענייני המיעוטים במדינה וד"ר גינת היה עוזרו הכיור. לפי מיטב הבנתי, גם הפתרון שהוצע בעקבות הבדיקה לא הביא לתוצאה שרואתה רצויה לתושבי הכפרים, או ענתה על ציפיותיהם.

אדוני היושב-ראש, אני חושב שידוע לחברי הכנסת וגם למציעים, שבימים אלה נערכת בדיקה חדשה, תוך מגע עם תושבי הכפרים האלה ועם נציגיהם, כדי לראות אם אפשר בכל זאת למצוא פתרון שיענה על ציפיותיהם. אני מקווה שבשבועות הקרובים נוכל להודיע על התוצאה של הבדיקה המתודשת הזאת.

אדוני היושב-ראש, בקשר להצעות שהועלו כאן, אני מציע להעביר את ההצעה של חבר הכנסת דראושה לדיון בוועדת החרץ והביטחון. אני חושב שיש מקום לדיון כזה. אני מציע להוריד מסדר-היום את ההצעה של חבר הכנסת תופיק טובי.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. הצעה אחרת לחבר הכנסת אלעזר גרנות.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה פסול מיסודו ששר יתנהג כך כלפי שתי הצעות דומות בתוכן ובנוסחה. התייחסות כזאת היא פגיעה בכנסת.

מאיר שטרית (הליכוד):

זה תלוי במוסיקה.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מציע להעביר את הצעות של חבר הכנסת תופיק טובי לוועדה. אני רוצה לטעון, שהיות שמדובר בשתי הצעות העולות בקנה אחד, ועוסקות

שהדבר לא נעשה בפקודתי, אם כי דבר זה נעשה על-ידי הצבא, ומתנהל בירור על עניין זה.

במשך שנים תבעו העקורים להחזירם, ולא אחת ניתנו להם הבטחות. מתשובות אנשי השלטון ניתן היה להבין, כי יש להתמקד ולא לאבד את התקווה לחזור.

ב-1972 הודיע שר הביטחון בכנסת, שהחל בדצמבר 1972 לא יהיו עוד אזורים ביטחון בתחום מדינת ישראל.

ב-1973 החליטה הממשלה שלא להתיר את שובם של העקורים, בהסתמכה על מידע מוטעה שקיבלה מאנשי מינהל מקרקעי ישראל. אחת הטענות שהועלו נגד החזרתם היא, שחלק גדול מהמספחות עזב ללבנון; והאמת היא, ששום משפחה לא עזבה את הארץ לא לפני או אחרי קום המדינה. יש הטוענים, שהימצאם סמוך לגבול עלול לסכן את ביטחון המדינה. אך טענה זאת איננה מבוססת כאשר מדובר על אזרחים נאמנים, אשר הוכיחו את נאמנותם למדינה ולא היו מעורבים בשום מעשה נגד ביטחון המדינה — חלקם משרת בורעות הביטחון — מה עוד שקיימים יישובים אחרים סמוך לגבול לבנון, יישובים ערבים ויהודיים.

אזרחים אלה חיים כיום כפליטים בתוך ארצם. העזיבה הזמנית הפכה להיות גירוש של קבע. העקורים התפזרו בכל רחבי המדינה, והם חיים כתנאים קשים ביותר. הם מצאו את עצמם חסרי זכויות אזרחיות בסיסיות, כאשר נשללה מהם הזכות האלמנטרית לחיות בכפריהם.

ב-18 ביולי 1972 כתב מר מנחם בגין מכתב לתושבי הכפרים, ובו הביע, בשם סיעתו — גח"ל בזמנו — את תמיכתו בהחזרת התושבים לכפריהם ובעד עשיית צדק לעקורים.

הקיבוץ הארצי, על כל קיבוציו, תבע שיתוקן העוול אשר נגדם לעקורי בירעם ואקרית, וכי הם יורשו לחזור לכפריהם, על-פי ההחלטה שהתקבלה ב-6 בספטמבר 1967.

שרים וחברי כנסת מכל הסיעות הכיעו תמיכה בהחזרתם. סופרים, עיתונאים ואנשי רוח רבים הצטרפו לתומכים.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, העקורים קשורים לכפריהם. הם מקיימים פעילות ענפה כדי לחזור ליישובים. הם מארגנים עלייה לרגל וביקורים בשטח, מסיירים, עובדים, כדי לשמור על חלק מהמקומות שעדיין קיימים. הם מקיימים פגישות תכופות עם נציגי המוסדות והמפלגות, כדי להסביר את עמדתם ולשכנע בצדקתם. הכנסיות היווני-קתולית והמארוניטית מגיטות לצדם. רבים מבני העם היהודי בישראל ובעולם משוכנעים בצדקתם.

המקרה של שני היישובים הוא מקרה חריג ואינו יוצר תקדים ליישובים אחרים. הם עזבו את כפריהם לפי בקשת הצבא וזכו בבג"ץ שמחייב את החזרתם. החזרתם איננה מחייבת עקירת תושבים יהודים הגרים בשכונות למקום מגוריהם.

כ-40 שנה לאחר קום המדינה, על הממשלה לעשות צדק ולתקן את העוול שנעשה לאנשים אלה. להחזרתם יהיו ולשכונות חיוניות ביותר על מערכת היחסים היהודית-הערבית במדינה ובאזור. מדינה שפניה לשלום באזור חייבת לקיים שלום פנימי אמיתי. עשיית צדק עם אנשי אקרית ובירעם היא מבחן אמיתי למערכת הצדק במדינת ישראל, לממשלה ולכנסת כולה. צעד חיובי יעיד על עוצמתה המוסרית והפנימית של החברה כולה.

גדעון גדות (הליכוד):
בסיעת העבודה יש מושג של שותפות ברווחים. למה לא
התחלקו אתם ברווחים?

היו"ר ד' תיכון:
חבר הכנסת גדות, בבקשה ממך.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
חבר הכנסת גדות, איננו דנים במפעל הפיס. אנחנו דנים
בעניין רציני, אני מבקש ממך. אנחנו דנים בעניין שאינו מפעל
הפיס, לכן של נעליך ועמוד בצד. מדובר בגורלם של אנשים.
מדובר בחושבים שרוצים להגיע להסכם ולהסדר, ומפיהם
שמעתי שאין הם מבקשים ליצור עוול חדש במקום עוול ישן.

יעקב שמאי (הליכוד):
אולי הם רוצים הצהרה ממך שתחזירו את האדמות?

היו"ר ד' תיכון:
חבר הכנסת שמאי.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
הם אינם מבקשים לפתור עוול ישן על-ידי יצירת עוול
חדש. הם מבקשים את הכפר שלהם, לחזור לאזור הבנוי שלהם,
למקום מחיה.

יעקב שמאי (הליכוד):
איזו צביעות.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
והם מבקשים לקבל פיצוי נאות תמורת אדמותיהם.
אזינים הערלות אולי אינן מוכנות ואינן מסוגלות להבין זאת.

קריאות:
— — —

היו"ר ד' תיכון:
רכותי חברי הכנסת, אני מבקש לא להפריע.

בני שליטא (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, הוא סיים את זמנו.

היו"ר ד' תיכון:
חבר הכנסת שליטא, אל תעיר לי. כבר הערת בעבר לאחר
מהיושבים-ראש, והיתה תקרית. אתה זוכר?

דב שילנסקי (הליכוד):
חבר הכנסת גרנות, האם אתה מוכן לענות על שאלה לא
קנטרנית, על שאלה הנשאלת ברוח טובה?

אלעזר גרנות (מפ"ם):
אני אענה ברוח טובה על שאלה כזאת?

דב שילנסקי (הליכוד):
— — —

קריאות:
— — —

היו"ר ד' תיכון:
רכותי, חבר הכנסת שילנסקי, הואל לשבת. הוא
יסיים מייד את דבריו.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
יש לי הצעה בשבילכם — — —

היו"ר ד' תיכון:
חבר הכנסת רן כהן.

באותו עניין, קשה להבין את ההצעה של השר. בייחוד לאחר
שהשיב ואמר שהעניין עומד לדין.

אני רוצה להביע את הערכתי על ההודעה הזאת של השר.
אך גם את פליאתי ואת אכזבתי העמוקה, שאפילו לממשלה
הזאת, ובוודאי לכל הממשלות הקודמות בראשות המערך, לא
היו ההגיונות והחוכמה להיענות לתביעה הצודקת הזאת. אינני
מבין מפני מה צריך להעדיף הצעה אחת על פני הצעה אחרת.
אני מציע להעביר גם את ההצעה של חבר הכנסת תופיק טובי
לוועדה, ואני רוצה לנמק את ההצעה בכמה מלים.

רכותי, אני עמדתי אישית במרחק של ראייה מן הכפר
בירעם שעה שנהרס. הייתי חבר קיבוץ סאסא. עשינו כמיטב
יכולתנו למנוע את המעשה החמור ההוא, מעשה שהיתה בו
הפרה של הבטחה של נשיא מדינת ישראל חיים ויצמן לראש
העדה המאוינת בלבנון, מעשה שהיה בו כיווי הנשיא על-ידי
הפרת הבטחתו המפורשת, מעשה שלא היה לו שום נימוק
ביטחוני ונעשה כשרירות לב. מעשה שהיה מנוגד לדעת שכנו
של כפר בירעם באותם ימים — שני קיבוצים של "השומר
הצעיר": ברעם וסאסא. עשינו כמיטב יכולתנו כדי למנוע את
המעשה, את העוולה ההיא. אני מודה כאן לפניכם, ששיתפתי
— — —

יעקב שמאי (הליכוד):
הקיבוץ הארצי — — —

אלעזר גרנות (מפ"ם):
כן, כן, הקיבוץ הארצי. שני קיבוצים של הקיבוץ הארצי
תבעו שהכפר הזה יישאר על כנו.

בני שליטא (הליכוד):
הוא ביקש לדעת אם אתם יושבים על אדמותיהם.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
אנחנו לא יושבים על הקרקעות שלו.

יעקב שמאי (הליכוד):
— — —

אלעזר גרנות (מפ"ם):
רגע אחד, קיבוץ ברעם מעבר היום את הקרקעות שהיו —

בני שליטא (הליכוד):
האמת צריכה להיאמר.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
רגע אחד.

היו"ר ד' תיכון:
רכותי, שאלת שאלה, הוא ישיב לך.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
אשיב על השאלה שלך. תושבי כפר בירעם אינם חובעים
את החזרת מלוא אדמותיהם. הם חובעים להחזיר אותם לכפר
שלהם, למקום שבו — — —

בני שליטא (הליכוד):
למה רק לכפר? אני בעד החזרת האדמות.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
ממשלת הליכוד ביקשה — — —

היו"ר ד' תיכון:
חבר הכנסת רן כהן, הואל בטובך לשבת.

אורה נמיר (המערך):

— — —

היו"ר ד' תיכון:

אל תעזרי לי, גברתי. חברת הכנסת נמיר, הואילי — —

אורה נמיר (המערך):

— — — התד-צדדיות שלך.

גדעון גדות (הליכוד):

— — —

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת גדות, אני קורא אותך לסדר פעם ראשונה.

אורה נמיר (המערך):

סוף סוף.

היו"ר ד' תיכון:

חברת הכנסת נמיר, אני לא רוצה לענות לך.

קריאות:

— — —

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת גדות, אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה.

בבקשה, חבר הכנסת גרנות.

אלעזר גרנות (מפ"ס):

לכן אני מציע לשר ארנס לא לקלקל את הדברים שהוא אמר כאן. על-ידי יצירת אפליה שאין לה קשר לעניין הנדון. אין זה מן הנכון לבוא חשבון עם סיעה זו או זו כשאין לכך כל עילה, כשאין לכך כל סיבה. אני מציע, שכפי שההצעה הזאת הועברה — — —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

— — — אתם רוצים לשבת בקואליציה — — —

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת גולדשטיין, לא הפעם הזאת, צריך לגמור.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

מותר לקרוא קריאת ביניים.

היו"ר ד' תיכון:

לא הפעם הזאת, חבר הכנסת גרנות, נא לסיים.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

רציתי רק להגיד, שאי-אפשר לשבת באופוזיציה ולקבל שכר מהקואליציה.

אלעזר גרנות (מפ"ס):

אדוני היושב-ראש, אולי אתה יכול להסביר לי מה קורה להם, מה עוקץ אותם, מה כואב להם?

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת גרנות, נא לסיים.

אלעזר גרנות (מפ"ס):

פשוט ביקשתי את עזרתך כהכנת הדבר.

אשר על כן, אני מציע שההצעה של חבר הכנסת טובי תועבר גם היא לוועדת החוץ והביטחון ותידון שם יחד עם ההצעה של חבר הכנסת דראושה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה.

דב שילנסקי (הליכוד):

חבר הכנסת גרנות, הסכמת לענות על שאלה שלי.

אלעזר גרנות (מפ"ס):

בבקשה.

היו"ר ד' תיכון:

רכותי, אני לא הסכמתי.

דב שילנסקי (הליכוד):

— — — אדוני היושב-ראש, אמרת שבסוף דבריו — — —

היו"ר ד' תיכון:

לא אמרתי.

דב שילנסקי (הליכוד):

— — —

שבת וייס (המערך):

— — — אני רוצה להעיר — — —

היו"ר ד' תיכון:

לא, לא. לא נתתי רשות הדיבור לחבר הכנסת שילנסקי, גם לך לא אתן — כדי שתחברת הכנסת נמיר תאשר את האובייקטיביות שלי.

שבת וייס (המערך):

— — —

היו"ר ד' תיכון:

לא, לא הפעם הזאת. חבר הכנסת תופיק טובי, האם אתה מסכים שההצעה תועבר לוועדה?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כן.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת דראושה, האם אתה מסכים להעביר את הנושא לוועדה?

עבד-אלוהב דראושה (המערך):

כן.

שבת וייס (המערך):

— — —

היו"ר ד' תיכון:

לא, חבר הכנסת שבת וייס, לא הפעם הזאת.

שבת וייס (המערך):

אני מבקש להציע משהו.

היו"ר ד' תיכון:

מה אתה מציע?

שבת וייס (המערך):

אני רוצה להציע משהו כדי להקל, ונדמה לי שאז נוכל להגיע להסכמה. אני מציע להעביר את ההצעה לוועדת הכנסת, והיא תחליט לאיזו ועדה היא תועבר. אני קורא לשר ארנס להסכים לזה.

אלעזר גרנות (מפ"ס):

— — —

קריאות:

ההעלה חבר הכנסת ע' דראושה
לועדה — רוב
נגד — אין
בני שליטא (הליכוד):
מי נמנע? סיעת הליכוד נמנעת.
היו"ר ד' תיכון:
מי נמנע?
ה צ ב ע
נמנעים — מיעוט
ההצעה להעביר לוועדה את הנושא שהעלה
חבר הכנסת ע' דראושה נתקבלה.
היו"ר ד' תיכון:
רבותי, הנושא שהעלה חבר הכנסת דראושה עובר
לדיון בוועדה. ועדת הכנסת תחליט איזו ועדה תטפל
בנושא הזה.

היו"ר ד' תיכון:
רבותי, אנתנו עוברים להצבעה. לפנינו שתי הצעות. אני
מעמיד תחילה להצבעה את ההצעה להעביר את הצעתו של
חבר הכנסת תופיק טובי לוועדה.
ה צ ב ע
בעד ההצעה להעביר את הנושא
שהעלה חבר הכנסת ת' טובי
לוועדה — 12'
נגד — 14'
ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר
הכנסת ת' טובי לוועדה לא נתקבלה.
היו"ר ד' תיכון:
חברי הכנסת, אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר
לוועדה את הנושא שהעלה חבר הכנסת דראושה.
ה צ ב ע
בעד ההצעה להעביר את הנושא

י. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היום על שולחן הכנסת מסקנות ועדת החינוך והתרבות
בנושאים: תוצאות הסקר כי 15% מתלמידי כיתה ג' מתקשים
בחשבון; וכן: "אוונטי פופולר", ישראלי מכוער — מצריפה,
הצעת ישראל ל"אוסקר". תודה.

היו"ר ד' תיכון:
הודעה לסגנית מוזכר הכנסת.
סגנית מוזכר הכנסת ש' כרם:
ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחו

יא. הצעות לסדר-היום

הפסקת השידור הישיר של משחק הכדורסל מארצות-הברית במהלכו

הטלוויזיה הישראלית. אחר כך אני רוצה להקדיש את עיקר
דברי הטלוויזיה וליכולת ההפקה והיצירה המדולדלת שלה.
כבר ביום שיש נודע להנהלת הטלוויזיה, ששעת המשחק
איננה השעה שלפיה היא תכננה את מערכת השידורים שלה.
יש לי על זה אישור מדוברת רשות השידור. כבר ביום שיש
ידעו, שאכן שעת התחלת המשחק איננה השעה שנקבעה, והיא
אחורה בחצי שעה.

היו"ר ד' תיכון:
אנתנו עוברים לשלוש הצעות לסדר-היום, מס' 5239,
5244 ו-5255, בנושא: הפסקת השידור הישיר של משחק
הכדורסל מארצות-הברית במהלכו. רשות הדיבור לראשון
המציעים, חבר הכנסת רוד צוקר. הוא ילמד אותנו מה קרה
באותו לילה. בבקשה, חבר הכנסת צוקר.

יאר צבן (מפ"ם):
האם הנואם מבין בנושא שהוא עומד לדבר עליו?

רוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בתשובה על שאלתו
הקשה מאוד של חבר הכנסת צבן אני רוצה לומר, שאכן זה
נושא שאני מבין בו. לא זו בלבד שאני מבין בו, אני גם אוהב
אותו. אבל, היום אני מבקש באמת להתייחס רק בתחילה
למשחק הכדורסל. ואחר כך לעסוק במשהו מעט יותר רציני,
והוא — הטלוויזיה הישראלית. נדמה לי, שזה נושא שכן ראוי
שיעניין את הבית.

אני רוצה לפתוח במשפט אחד, ובו גם אסכם. אני רוצה
להתחיל ישר מן הסוף ולהעז ולקבוע, שבמוסד שבו הנהלה
רואה בעובדים אויב, והעובדים אינם רוחשים אמון להנהלה
שלם, לא יכול היה להתרחש אלא מה שהתרחש. והתרחשו
עוד מקרים דומים לאלה.

אגע בקצרה בהשתלשלות האירועים, משום שהם
סימפטומטיים למה שקורה במוסד הזה, בארגון שנקרא

ביום א', בישיבת הבוקר, דיווח מנהל מחלקת החדשות על
שינוי לוח הזמנים ועל בעיות צפויות. מלא-מקומו של מנהל
הטלוויזיה חיים יבין, מר יוסי צמח, דיווח לוועד הטכנאים,
שהשידור עלול לגלוש מעבר ל-00:30, ויש לראותו כמבצע.
הוא הודיע להם, שאם אכן הוא יגלוש מעבר לשעת הסיום
המקובלת, גם אם יגלוש בדקה אחת, הם ייהנו משכר בשיעור
של 275%, כמקובל.

יושב-ראש ועד הטכנאים סירב, וביקש להיכנס
למשאומתן על כך עם הנהלת הטלוויזיה. גם על דקה הוא
ביקש להיכנס למשאומתן.

מנכ"ל הרשות איים אחרי-הצהריים — אני מדגיש: איים
— שאם לא יועבר המשרד במלואו, יושעה יושב-ראש ועד
הטכנאים. הוא הודיע מייד שהוא יושעה אם אכן זה מה שיקרה.

מעניין, הצדדים נחלקו על פירוש המושג "מבצע".
לידיעתכם, הגדרת פעולה כמבצע מאפשרת לחרוג מעבר
לשעת השידור, שהיא 00:30. בהסכם העבודה נאמר:

או לכית-הדין לענייני עבודה, וכך מצליחים, פחות או יותר, לנהל את העניינים.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
השוואה מעניינת.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
את ההשוואה הזאת צשו ארבעה עובדים שונים, כלא כל תיאום ביניהם. כולם השוו את מצב הטלוויזיה למצב בלבנון.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
היילכו שניים יחדיו בלתי אם נועדו?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הם היו מצדדים שונים של המתרגם, חבר הכנסת גולדשטיין. ייתכן שבאנלוגיה הזאת יש מידה של דמיון, גם אם מרוחק מאוד.

היו עובדים שאמרו לי — וגם אם זה נשמע חמור, אני חייב לצטט את זה — שההנהלה הזאת שונאת עובדים, כך הם התבטאו, ועל-פי דבריהם של אותם עובדים, ההנהלה רצה לבית-המשפט כדי להשפיל אותם.

יש להודות, שהחוק שבמסגרתו עובדת ההנהלה הוא חוק מיושן. הוא נחקק לפני קרוב ל-20 שנים. הוא איננו מתאים לצרכים של טלוויזיה מודרנית. החוק הזה, מתייחס לעובדי הטלוויזיה, שלפחות חלקם עוסק ביצירה, כאל עובדי מדינה. הוא סבור ששעות היצירה הן מ-08:00 עד 20:00, שאלה שעות העבודה המותרות. טלוויזיה מודרנית מוכרחה למצוא בסיס העסקה אחר, לא בסיס העסקה של פקידים.

לגבי היציר ותפעולו של היציר — הדברים כבר נאמרו פעמים רבות. להווי ידוע לכולנו, שמה שקורה במדינת ישראל אחרי השעה 19:00 — אין כל סיכוי שישודר בטלוויזיה, לא יכול להיות משודר בטלוויזיה, שכן אין ניידות. מערכת החדשות עובדת כלא ניידות.

זו הטלוויזיה היחידה בעולם שעדיין משרדת בפילם. ככל פעם שצוות טלוויזיה יוצא לחוץ-לארץ, קל מאוד לזהות אותו, שכן מי שראה את האנשים עם המכונות הענקיות על הגבי יודע שזאת יכולה להיות רק הטלוויזיה הישראלית. טלוויזיה שמצלמת בפילם היא טלוויזיה פרימיטיבית ומיושנת.

אם מישהו רוצה דוגמה לאופן שבו המערכת הזאת עובדת, אומר שאני לא יכול היה לראות אתמול את האירועים שהיו במחנה בלאטה. בלי קשר לעמדותינו — זה עניין ציבורי, צריך לראות מה קרה שם. במחנה בלאטה היו צוותים ורים, והלוויין שידר תמונות ויצאות מן הכלל של מה שקרה שם. למי שצורך חדשות ורוצה לדעת מה קרה, חשוב שצוות ישראלי יצלם את מה שקרה שם. ובכן, צוותים ורים צילמו, ומאחר שזה צולם כאן — הטלוויזיה הישראלית אינה רשאית לקנות את מה ששודר בלוויין, וכך נחסך מכולנו מה קרה אתמול בבלאטה; וזה אירוע שהתרחש פה, סמוך לאפנו.

בשאלת היצירה התרבותית — כאן אולי באמת הגיעה הטלוויזיה לשפל המדרון. אולי יש אף שפל עמוק מזה. אבל היא הגיעה לשפל עמוק. זה שנים הטלוויזיה הזאת אינה ממלאת תפקיד של יצרן תרבות. או שהיא קונה "שושלות", או שהיא מייצרת "פיפסטים", או שהיא מייצרת "ווג או פוד" — נתנו לי עוד כמה שמות של כמה תוכניות, לא כל כך מוכרות לי, שרמתן ירודה ביותר — והיא אינה שונה מן הרמה של חלק ניכר מהסרטים הקנויים מארצות-הברית, לא של כולם. הם גם ווליס מאוד, מדוע לא לקנות אותם?

"מבצעים מיוחדים פירושם אירועים כגון אולימפיאדה, בחירות, חג העצמאות, אירועים חרשתיים ועבודות הפקה שאין דרך מבחינה מקצועית לבצען אלא בשעות הלילה". ההנהלה טוענת שזה מבצע, וכראיה היא מביאה את העובדה הניצחת, שלוח המשרדים שונה. העובדים אמרו: אם היינו יודעים על זה קודם לכן, היינו פונים לבית-המשפט לפירוש המושג "מבצע".

ב-15:00 דקות נכנסו לחדרו של מר יוסי צמח יושב-ראש ועד הטכנאים ויושב-ראש הסתדרות הטכנאים בירושלים. מר שוטלנד, והודיעו לו, שהשידור יופסק בדיוק ב-30:00.

שמונה דקות לפני גמר המשחק, ובקטע המעניין ביותר, הופסק השידור. חבל שחבר הכנסת צבן איננו כאן, הייתי מתאר לו את מה שקרה בשמונה הדקות שלא שודרו. השידור הופסק במפתיע, למורת-רוחם הגמורה של הצופים, ויש הערכות ש-2 מיליוני אנשים צפו בו.

למחרת הושעה יושב-ראש ועד הטכנאים בטלוויזיה. הוא יינה בתקופה הקרובה רק ממחצית משכרו, עד לבירור משפט שיערך. מנכ"ל הרשות הסתמך בפעולתו זו על פסיקתו של נשיא בית-המשפט העליון, השופט שמגר, שקבע ש"אין ליושב-ראש הוועד מעמד עדיף על כל עובד, והוא אינו יכול לתת הוראה שתגרוש לשיבוש לוח המסדרים והאפלת המסך". הפסיקה הזאת ניתנה במקרה קודם בעניינו של מר חזי קוקה.

כל מקום עבודה שבו המנהל נזקק לפסקי-דין של בית-משפט עליון, כדי לנהל את מקום העבודה, ושהעובדים פונים או רוצים לפנות לבית-משפט כדי לפרש משהו — במקרה זה המושג "מבצע" — מקום עבודה כזה נגוע, והוא לא יתקן לשום דבר מוצלח. הריצה התכופה לבתי-משפט ולבתי-דין לעבודה היא אות למחלה אנושה שבה נתונה הטלוויזיה זה שנים. הוועדים רצים לבית-המשפט, וההנהלה רצה לבית-המשפט. מאז פסקי-הדין של השופט שמגר, ההנהלה מנופגת בו כל הזמן, ולעוד ועוד עובדים יש רושם שהיא אכן רוצה לכופף את ראשה. העובדים גם הם נותנים "פיט" בחורה, גם הם משיכים מלחמה, וצדיקים רבים לא מוצאים לא כאן ולא כאן.

עכשיו, אחרי ההשעיה, שני הצדדים מחפירים קשה בעמדותיהם: הם מוכרחים להיות מחפירים, שכן זה מושעה וזה משעה. מוכן שהטכנאים כולם מתייצבים מאחורי יושב-ראש הוועד שלהם, ואנשי ההנהלה — גם אלה שחולקים על הצעד הדרסטי של המנכ"ל, ויש כאלה — גם הם מתייצבים מאחורי המנכ"ל שלהם.

כאמור, האירוע הזה איננו אלא משל, אולי גם שנייה. הוא איננו האירוע הראשון, ובמצב העניינים הנוכחי הוא גם איננו האירוע האחרון ואינו האירוע הלפני-אחרון.

איני יכול להאשים אדם זה או אחר ולהצביע באצבע על גורם זה או אחר, שכן מדובר בטלוויזיה שהמנהיגות שלה אינה מצליחה זה שנים להעמיד אותה על הרגליים. היא איננה מצליחה לקומם אותה ולשקם אותה. הדבר נמשך שנים, ולא רק בתקופתו של המנכ"ל הנוכחי.

מעניין שארבעה מן העובדים שאתם דיברתי היום לפני שעליתי לכאן, ללא כל תיאום ביניהם, השוו את המצב בטלוויזיה למצב בלבנון, שבה כל קבוצה נלחמת בכל קבוצה, כשהיא כבר שכחה את הסיבה שבגללה היא נלחמת בכל אחת מהקבוצות, והבריתות משתנות חדשות לבקרים. מזל שבניגוד ללבנון פה עדיין יש בית-משפט, ואפשר לרוץ לבית-המשפט

שעות עבודה מ־08:00 עד 15:00-16:00. מסגרת כזו היא טובה למשרד, היא אינה טובה למקום עבודה כזה — לא מבחינת עיסוקם של העובדים, לא מבחינת היקף עבודתם, לא מבחינת הזמן של השידורים, וגם כדברים נוספים ודאי ווראי אין להשוותם לעובדי מדינה.

היתה תקופה שבה היה גם חוסר קומוניקציה בין המנכ"ל לבין הוועד המנהל. גם זה היה בעבר, וגם את זה אנחנו זוכרים. לכן הצעתי בשעתי — אני מצטער שהצעתי לא התקבלה אז — לסגור את הטלוויזיה לחודש-חודשיים ולעשות סדר בבית, שר החינוך והתרבות, שענה לי אז — לפני קרוב לשנה, נדמה לי שלושת רבעי שנה — אמר: אם אומנם יקרו דברים כאלה, גם אני אהיה בעד סגירת הטלוויזיה. והדברים האלה קורים. ייתכן שצריך לפתוח דף חדש וחלק.

אנחנו יודעים שהיום, עובדים שאינם עובדים עבודה שווה מקבלים שכר שווה. יש כאלה שאינם עובדים כלל, יש כאלה שעובדים מעט, ויש כאלה שמתאמצים ועובדים הרבה, והשכר הוא שווה לכול. למה יעבדו אלה שכאמת מתאמצים? אשר לנושא השעות הנוספות וכל הסיפור מסביב לזה — יש עובדים שהתמורה בעד השעות הנוספות שהם עובדים היא כמעט המשכורת העיקרית, היא עולה על המשכורת. הלוא לפי החוק איי אפשר לעשות את זה.

בדרך זו גם בעיית הצידוד שדובר בו תיפתר. יש צידוד שמונח במחסנים שמונה שנים, אני לא זוכר כמה זמן.

קריאה:

כן. שמונה שנים.

גרשון שפט (התחיה):

מונח צידוד חריש, ומצלמים במצלמות הישנות של הפילם.

היו"ר ד' תיכון:

הוא כבר לא חריש.

גרשון שפט (התחיה):

זהו, אם יוצאו עכשיו את הצידוד, יצטרכו להחליף אותו כציוד אחר, כי הוא כבר מיושן.

השר לקליטת העלייה י' צור:

הוא יהיה חדש ולא חריש.

גרשון שפט (התחיה):

לכן אני חושב, שטוב נעשה אם נוכל לפתוח דף חדש: צורת התארגנות אחרת של ההנהלה, צורת עבודה אחרת של העובדים, ייתנו לעובדים את הפיצויים המגיעים להם, יעסיקו את העובדים הטובים שצריך להעסיקם, ולא יעסיקו את העובדים שלא יוכלו להמשיך במסגרת הזאת, מפני שדברים כאלה יכולים לקרות בכל ערב. מי יודע אם הערב יהיו שידורים אם לאו.

השר לקליטת העלייה י' צור:

לא יהיו.

גרשון שפט (התחיה):

לא תהיה. אתה רואה?

היו"ר ד' תיכון:

באמת לא תהיה?

גרשון שפט (התחיה):

אם כאלה הם פני הדברים, הייתי אומר עוד יותר — שההצעה הזאת שאני מציע היא רלבנטית: לסגור, ואו, אני

מי שרוצה לראות סאטירה אמיתית, או יצירה אמיתית — הסאטירה היחידה מבוצעת בטלוויזיה הלימודית. מי שרוצה ילך ויראה את התוכנית "זהו זה". אני אומר את זה ברצינות. מי שרוצה לראות סאטירה חברתית דקה, עדינה — — —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

ולא מרושעת.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מי שרוצה לראות סאטירה אנינה — ילך ויראה את "זהו זה".

והנקודה לפני האחרונה: הכנסת הזאת ידעה יפה מאוד להשתלח בוועד המנהל של בנק לאומי, היא עשתה את זה בתאווה גדולה. והכנסת הזאת נמנעת מלבקר את מועצת המנהלים של הטלוויזיה, הלוא היא הוועד המנהל, מטעמים ברורים לגמרי, שכן אלה הם שלוחיהם של שתי המפלגות הגדולות, זהו גוף פוליטי, והם נושאים באחריות למה שקורה, ובעיקר למה שלא קורה בטלוויזיה, ממש כפי שמועצת המנהלים של בנק לאומי לישראל נושאת באחריות למה שקרה ולמה שלא קרה בבנק לאומי. הדמיון פה הוא מוחלט, ומי שנושא באחריות הוא הוועד המנהל, שאינו רוצה לשאת באחריות, שמסרב לקחת חלק באחריות ומסרב להיכנס לגופם של דברים ובעוביה של קורה.

ונקודה אחרונה: הטלוויזיה של היום, כפי שהזכרתי גם קודם לכן, אינה מכשיר חברותי, אינה מכשיר יצירתי. אני לא מאמין שגם סגירת הטלוויזיה לחצי שנה — כלי קונצפציה חדשה ובלי הנהלה שונה ועובדים שעובדים על כסיס העסקה אחר ועם מוטיבציה אחרת — תועיל. אסור לראות בסגירה פתרון פלא, אלא אם כן כתוב קונצפציה חדשה ותשרד מערכות גם בהנהלה וגם בקרב העובדים.

אני מבקש לסיים כמה שפתחתי ואמרתי: כמוסד שבו ההנהלה רואה בעובדיה אויבים והעובדים אינם רוחשים כל אמון להנהלה לא יכול היה להתרחש אלא מה שהתרחש, והוא יתרחש עוד פעמים רבות.

היו"ר ד' תיכון:

חודה. רשות הדיבור באותו נושא לחבר הכנסת גרשון שפט.

גרשון שפט (התחיה):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, מה שקרה השבוע הזה בהפסקת השידור הוא רק חלק מן המצב השורר כיום בכניין הטלוויזיה. בעבר קרו דברים חמורים יותר, ואם לא ישונה המצב מן היסוד יקרו דברים חמורים יותר גם בעתיד. אינני נכנס עכשיו לסוגיה האם היה צורך לשדר את המשחק או לא. ברגע שהוחלט לשדר את המשחק — ועובדה היא שהרבה צופים חזו בו — לא ייתכן שעובדי הטלוויזיה, ויהיו נכבדים ככל שיהיו, יפסיקו את השידור באמצעו בגלל סכסוך שיש להם כבר זמן רב עם המנהל או עם הוועד המנהל.

המצב הזה לא קיים מאתמול, כפי שאמרתי, ולא משלשום, והוא הולך ומחמיר, מפני שהעובדים, הטכנאים ואחרים טוענים: המנכ"ל אשם, והמנכ"ל והוועד המנהל טוענים שהעובדים אשמים, וכך הולכת ונמשכת החד-גדיו הזאת. אבל דבר אחד ברור: היום ידוע שאין כעל-כית בטלוויזיה.

אני מצטער שהחוק, כפי שהוא קיים היום, אינו מגדיר מספיק את הסמכויות. יש בו סעיפים — כבר הזכיר אותם דדי — ואחר מהם הוא, שתנאי העובדים הם כתנאי עובדי המדינה:

עד שהחלטתי שגם ליושב-ראש ועדת הספורט של הכנסת מגיעות כמה שעות שניה, וניתחתי את הטלפון, דבר שאיני נוהג לעשות.

העובדה שרכים כל כך התקשרו אלי מוכיחה לפחות דבר אחד, שהנושא מרגיז, מציק, בלתי נסבל, גם במציאות החיים הישראלית, שבה רמת הספיגה של מכות ומהלומות היא גבוהה ביותר.

מה יכולתי להשיב לאותם אזרחים שהתקשרו אלי? על פניהן נראו העובדות כדורות לחלוטין. אך משום שהגעתי למסקנה, לאור אירועי העבר, שרשות השידור היא גוף מורכב ועשויות להיות סיבות מסיבות שונות ומשונות להפסקת השידור שבע דקות לפני המועד, כאשר משחק הכדורסל אשר הועבר בשידור ישיר בין נבחרות המזרח למערב בארצות-הברית היה בעיצומו, הרגעתי את הפונים אלי ואמרתי, שהנושא ייבדק על-ידי בבוקר שלמחרת.

דבר אחד היה ברור גם למלינים וגם לי כשומע, שהלהיטות המופרזת בהקנת "פסוקו של יום" בשעה 00:30 הוכיחה, כי לא השתנה המצב וכי עדיין משהו רקוב בממלכת רשות השידור.

חברי הכנסת, לצערי הרב, הטלוויזיה הישראלית עדיין חולה במחלות קשות, ואיני יודע אם מצב זה יכול להימשך עוד זמן רב. אני רוצה לציין, כי במהלך השידור הודיע השדר פעמים מספר, שהמשחק ישודר עד חומו, לכן הפסקת השידור היתה יותר מבילתי מובנת והביאה למחשבה שגא, אולי, משהו חריג ויוצא דופן קרה בבית הטלוויזיה.

למחרת היום, לאחר כידור מקיף, הגעתי למסקנה, שהפסקת השידור הזה היתה אחד מן השיאים בתאטרון האבסורד, ביחסים שבין ההנהלה לעובדים ולטכנאים ברשות השידור. כיצד ייתכן הדבר, שבשעה 00:30 מחליט מישור לסיים את השידורים? אותו מישור שהוא בבחינת אלים וגוברים, כדברי המאמר "כל דאלים גבר".

אמת, קיים הסכם עבודה הקובע, שהשידורים צריכים להסתיים עד השעה 00:30. נכון גם שכבר שבוע ימים קודם לאירוע הסכו הטכנאים את תשומת לב ההנהלה לפסקה הזאת בהסכם. אך ההנהלה האמינה, כנראה, שהטכנאים יוותרו או שהנושא יסתיים מאליו.

גם הנהלה, שאיננה מעריכה נכוחה את תגובות העובדים, צריכה לפשפש במעשיה, שהרי הסוכל העיקרי והיחיד הוא הצופה הישראלי, משלם האגרה המתוסכל, העומד חסר אונים לפני מכבי המסכים המקצועיים ברשות השידור.

אך דומני שהפעם הזאת האבסורד גדול יותר. כאשר החבר לי, שבמקום נכח נציג הסתדרות, הסתדרות העובדים הכללית, המטפל בטכנאי רשות השידור, אשר נטל על עצמו את זכות ההכרעה להפסקת השידור — אותו איש הסתדרות קיבל על עצמו אחריות בלתי רגילה, בלתי מובנת וחסרת היגיון כאשר קיבל את עמדת הטכנאים ופסק על הפסקת השידור.

אנשי הוועד הפועל חייבים להכין, כי לטובת העניין חייב אותו איש הסתדרות לסיים את תפקידו, שהרי לא ייתכן שנציג ציבור יפעל בשיטה של "ייוקוב הדין את ההר", אפילו במערכת היחסים העכורה השוררת בבית הטלוויזיה, ולא יתחשב בציבור הישראלי כולו בכלל וכאזהרה הספורט בפרט. הקורבן הכמעט יחיד במאבק הכוח הזה הוא האזרח, והגיע הזמן שהמאבק לא יתנהל על גבו.

חושב, יהיה לחץ על הדרג הפוליטי לפתור את הבעיה, כי אני יודע שהמפלגות, לא רק הגדולות, גם הקטנות, מעוניינות בטלוויזיה. יהיה לחץ גם על תחיקה אחרת לגבי מה שצריך לתקן בחוק רשות השידור, גם לגבי התארגנות של הוועד המנהל וגם לגבי העובדים. יש לי רושם שאם לא נעשה את זה עכשיו, נעשה את זה בתנאים יותר חמורים ויותר גרועים בעתיד.

לכן, אדוני השר, ממלא-מקום שר החינוך והתרבות, אני מבקש שגם אתה תהיה בין אלה שיתנו ידם לסגירת הטלוויזיה, לעשיית סדר ולפתיחת דף חדש, מפני שמה שקורה היום עובר כל גבול.

הי"ר ד' תיכון:

תודה. רשות הדיבור לאחרון המציעים, חבר הכנסת פנחס גולדשטיין.

האם הטלוויזיה חשד את המשחק של נבחרת הכנסת נגד הטלוויזיה בשבוע הבא?

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

שאלה טובה, כי אם התקבל הצעתו של חבר הכנסת שפט, זאת תהיה שאלה קשה מאוד; אבל אני איני יכול להשיב עליה, לצערי הרב.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני לא אלק בדרכם של עמיתי, שהעלו את הנושא מזווית הראייה שלהם; אני מקבל אותה, אבל אני לא רוצה לנקוט את הגישה הגורפת והסוחפת. אני אדבר על האירוע עצמו.

טרם עליתי לבמה אמרתי לשר, שאני מצטער על כך. אבל עובדה היא שנושאי הספורט מצייקים לחושבי מדינת ישראל, לצערי הרב, יותר מהנושאים שהוא מופקר עליהם. אני מצטער, אבל ככה זה.

אנחנו כבר התרגלנו במדינת ישראל לאנרכיה. אולם האנרכיה השוררת בצומת התקשורת המרכזית, קרי רשות השידור, עברה לפי טעמי ותפיסתי את גבולות ההיגיון והטעם הטוב.

הי"ר ד' תיכון:

סליחה, אתה כולל בזה גם את הרדיו?

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

לא, אדוני היושב-ראש, אני מדבר פה על אירוע ספציפי בטלוויזיה.

הי"ר ד' תיכון:

אבל דיברת על רשות השידור.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אני מדבר על הטלוויזיה ועל האירוע שהיה בטלוויזיה, ובכל מקום שאגיד רשות השידור תהיה הכוונה לטלוויזיה ולא לרדיו. אני מודה על ההערות.

אומר שנית את המשפט שבו התחלתי את דברי: אולם האנרכיה השוררת בצומת התקשורת המרכזית של המדינה, קרי רשות השידור, עברה השבוע את גבולות ההיגיון והטעם הטוב הנהוגים אפילו במדינת ישראל.

הלילה שבין יום א' ליום ב' היה לרדיו ליל שימורים. אזרחים רבים, שנהמו מן הצעד החד-צדדי והבלתי מובן של מר סווירי, שהתקנא במר קוקה והפסיק את השידור, התקשרו לביתי מרגע האירוע ועד השעה 02:00, ולא הפסיקו לצלצל.

כאשר אנשי ציבור אומרים שנמאס להם, הרי שהגיעו מים עד נפש והתגובה יכולה להיות קשה ומכאיבה ביותר.

אדוני היושב-ראש, אני מציע שהנושא יידון במליאת הכנסת.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. ישיב השר יעקב צור, ואולי הוא יסדר לנו שאת מה שהחמצנו כיום ראשון נראה כיום חמישי.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

או שזה משודר כבר עכשיו.

השר לקליטת העלייה י' צור:

לא, לא, אין עכשיו שידורי טלוויזיה.

היו"ר ד' תיכון:

אבל לכשייפתחו השידורים, אולי ישימו את החסר. אלה הדקות החשובות. בבקשה, אדוני השר.

השר לקליטת העלייה י' צור:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני סובר שזו היתה אולי הפעם העיקרית, שבה שידור "פסוקו של יום" עורר דחייה וזעם כה גדולים כציבור.

היות שאני מתיימר להיות מי שמצוי בסתרי ניהול רשות השידור, אומר כמה דברים של חשובה רשמית ואשמיע כמה הערות כעמדה אישית.

ראשית, צריך לומר, שהוועד המנהל ומליאת הרשות מנהלים את רשות השידור. חבר הכנסת צוקר, אם אנחנו מתכוונים במתרחש ברדיו, איננו יכולים למחוק בקלות כזאת, למשל, את היכולת של הוועד המנהל ושל המליאה. אחרי הכול, אותם אנשים מופקדים על הרדיו ועל הטלוויזיה והם אינם משנים את עורם בין עבודתם כאן לעבודתם שם. על-פי מה שאני שומע בשעות שאני מצוי בדרכים ונהנה, אני חושב שישראל זוכה לתחנות רדיו ולשירות שידור מהטובים ביותר.

תראה עד כמה אין הדברים מסודרים לפי תכניות קבועות. יש בארץ — זה המקום היחיד בעולם — שירות שידור צבאי, הנתון לסמכות הייורכית צבאית, והוא שירות השידור החופשי ביותר והפרחתי ביותר שקיים.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני השר, אם הם אחראים להצלחות, הם גם שותפים לכישלונות.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

השר לקליטת העלייה י' צור:

הכול יודעים שהמערכת הזאת אינה עובדת. עם זה, צריך לומר, שבזמן האחרון לא רק שזכנו לחקופה של רגיעה, אלא גם לניסיונות לשפר את המצב, והיתה תחושה שאולי הדברים אכן נוטים למסלול חיובי כלשהו.

אומר רק, בעיקר לחבר הכנסת צוקר, שאי-אפשר להאשים כאן את כולם. עלינו למצוא תמיד עוגן כלשהו, ולא ללסוף את כולם או להכות את כולם. יש החלטה של בית-הדין העליון בערעור על פסק-דין של בית-הדין למשמעת של רשות השידור, החלטה של השופט שמגר, שבה נאמר, שאין הצדקה להחלטה חד-צדדית שפוגעת בסדר השידור, ואם עובדים סבורים שההחלטה איננה נזהגת לפי הסכם העבודה, אפשר לקוט צעדים חוקיים לאחר מעשה. אנחנו, כחברי כנסת, איננו

חברי הכנסת, הטלוויזיה היא כלי ממלכתי, ואסור לאיש לפעול שם כאילו זה רכושו הפרטי. בעבר, כאשר התרחשו מאבקי כוח וויקרה בטלוויזיה, לא התביישתי לנקוט עמדה חריגה, אותה עמדה שדיבר עליה חבר הכנסת גרשון שפט, ולדרוש אפילו סגירת הטלוויזיה לפרק זמן קצוב כדי לעשות בה בדק-בית יסודי.

גרשון שפט (התחיה):

אמרתיו לחודש-חודשיים.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

כן, אמרתיו שזו היתה גם גרסתי בעבר. חשבתי שלא יכול להיות מצב שאין מלך בישראל ואיש הישר בעיניו יעשה.

לאחרונה עברנו תקופת רגיעה, ואני חייב לומר ולהודות, שכיושב-ראש ועדת הספורט של הכנסת היה לי חלק בהרגעת הרוחות ובמציאת הסדר בקטע מסוים שבו היה עימות חריף בין ההנהלה לבין העובדים הטכנאים וגופים אחרים, וזה הושג רחוק מעיני המצלמה. אני סייעתי במציאת פתרון בסכסוך שהיה לגבי שידור של תוכניות ספורט, ובעיקר של תוכנית הספורט כמוצאי שבת. לחומי חשבתי, ש"פרשיות הספורט" הסתיימו. אך מתברר שטעני כולנו, וגם אני טעיתי. אולי משהו ברוש השידור מתקנא כמה שקורה עכשיו ב-BBC בלונדון, שגם שם יש בעיות לא קלות, והוא החליט להיות גיבור על חשבון הציבור.

אני יודע שהאמת הצרופה איננה נמצאת בצד א' או בצד ב'. בעבר, כאשר נפגשתי עם נציגי הטכנאים, מצאתי נקודות, שלפי הערכתי צודקים בהן הטכנאים. אך היום אני חייב להודות, שאני מזדהה לחלוטין עם צעדי ההנהלה, שהשעתה את יושב-ראש ועד הטכנאים.

צריך לומר באורח ברור: מי שהתחיל בשידור היה חייב לסיימו, אפילו עבר הזמן. יש לגנות גם את הסנקציות שנקטו הטכנאים אמש. כאשר קיימו אספת עובדים ובהשתלטות על אולפן הטלוויזיה גרמו לאיחור של עשר דקות בשידור "מבט לחדשות".

אני מציע שוב, חברת הכנסת גאולה כהן, לדבר על חקיקת חוק בורות חובה במפעלים חיוניים, והטלוויזיה היא מפעל חיוני. לא יכול להיות מצב שבו מי שהכוח בידו ישמש בו כלא הבחנה ובצורה הפוגעת בציבור כולו. מה שקרה אחרת ושלשום ברוש השידור הוא צעד נוסף בהידרדרות יחסי העבודה במוסד זה. הטלוויזיה הישראלית גורמת עוול כל יסוער למשלם האגרה הישראלי. שלשום זה היה ספורט, אתמול "מבט לחדשות", מחר זה יהיה קונצרט או שידור ישיר של מנהיגי ישראל לאומה. את האנרכיה הזאת חייבים לעצור, וההסתדרות חייבת לסייע ולא לקלקל.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אין כל ספק שהתשובה הטבעית והבוררה על מה שקורה היא קידום החקיקה של חוק הרשת השנייה. אני מתחייב בפני הבית וחבריו, כיושב-ראש הוועדה להקמת הערוץ השני בטלוויזיה, כי אעשה כל מאמץ כדי לקדם את חקיקת החוק, על-מנת שעד תום כהונתה של הכנסת האחת-עשרה יהיה לעם ישראל ערוץ נוסף.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כעמיתי שקדמו לי, אני רוצה לומר באורח הצברי לאנשי הטלוויזיה ורשות השידור הנמצאים כאן, בידדות רבה אבל בחקיפות: ידידים טובים, נמאס לנו, נמאס לכולנו, נמאס לחושבי מדינת ישראל ולצופי הטלוויזיה, נמאס גם לי מהמתרחש בבניין הטלוויזיה. אני מציע לכם, אנשי הטלוויזיה, לקחת זאת לתשומת לבכם. כי

בארץ הזאת טלוויזיה מכובדת, כשם שאנו מקיימים רדיו מכובד. הטלוויזיה הלימודית היא ההוכחה לכך. לפי דעתי — עד כמה שאני רואה ולא מכין — גם שידורי הטלוויזיה בערבית מוכיחים את זה במידה רבה.

יובל נאמן (התחיה):
כי היא ציונית.

השר לקליטת העלייה י' צור:
מבחינת הרמה, תענוג להתראיין שם. לא "מתכסחים" אתך, נותנים לך להביע את דעתך. הדברים אפשריים.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
בטלוויזיה הלימודית עוד יותר.

השר לקליטת העלייה י' צור:
דיברתי על הטלוויזיה הלימודית.

לכן, נדמה לי שאנחנו מסוגלים לקיים שידורי טלוויזיה, ומוכרחים לקיים אותם תוך תחרות, וזו תביא לכך שהאפשרות לסובב את הכפתור תהיה בידי האזרח ולא בידי עובדי הרשות.

היות שכולנו נאנחים, וגם השעה מאוחרת, אני מציע להעביר את הנושא לדין בוועדה. והוא ייתוסף על כל הדיונים הארוכים והממושכים, שאני מקווה כי אכן יקדמו את הטלוויזיה אל המסלול הנכון ואל הערוץ הנכון. תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה לאדוני השר. אני מבקש לשאול את חבר הכנסת דוד צוקר, אם הוא מסכים שהצעתו תועבר לוועדה?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כן.

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת גרשון שפט, האם אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדה?

גרשון שפט (התחיה):
מסכים.

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת פנחס גולדשטיין?

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
כן.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה, חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת — להעביר את ההצעה לסדרהיים "הפסקת השידור הישיר של משחק הכדורסל מארצות-הברית במהלכו", של חברי הכנסת דוד צוקר, גרשון שפט ופנחס גולדשטיין, לוועדת החינוך והתרבות. מי בעד ההצעה? מי נגד?

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה. — רוב

נגד. — אין

ההצעה להעביר את הנושא לדין בוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

יכולים לבוא ולומר שכולם לא בסדר. עלינו למצוא את העונג, כי אם נבין את כולם במצבים כאלה, נתרום לאנרכיה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זו גישה פורמליסטית מדי.

השר לקליטת העלייה י' צור:

יכול להיות. ראשית, איש לא אמר עדיין שבמצב של אנרכיה מוזיקה גישה פורמליסטית, שיש בה פסיקה של כיתרין: להיפך, במצב של מכוכה היא נוחתת ככל אופן איאלו כללי פעולה, שכלעדיהם אתה נשאר מרחף בערפל ואומר: לסגור, לפרק את הכול; ותיכף אדבר על הפירוק.

אני אומר את זה כמי שמתנגד בתקיפות לכל חקיקה בנושא עבודה, אבל יש מצבים שבהם עובדים מכשירים את הקרקע לחקיקה בענייני עבודה, ודווקא אנחנו, החרדים לחקיקה בענייני עבודה בשל החשיבה החברתית והמדינית שלנו, חייבים לצאת נגד מעשים אלה המנסים, כאילו זו לכנון, להפוך את ישראל לבני ערובה. זה לא טוב שאנחנו מקלים בזה ראש ואומרים שכולם אשמים.

אני יודע כמה היה לי קשה — ואני חושב שהייתי בדעת יחיד בממשלה — להתנגד לחקיקה בנושא חברת חשמל אחרי מה שנקרא "חוק השלטון". היה לי קשה והתנגדתי. כי חשבתי שאירוע חד-פעמי אינו מצדיק חקיקה בענייני עבודה. אבל דווקא מי שמחזיק בדעות אלה צריך להיות הראשון שיאמר: יש החלטת בית-דין, ואי-אפשר לנצל בצורה שרירותית את ה"שלטר" שניתן בידיך על רבע שעת עבודה, וכך זה עומד. אם יחסי העבודה משוכשים, אפילו בגין לא יחליט מי צורך ומי לא, וצריך להשלים עם זה.

הערב אין שידורי טלוויזיה. הטכנאים לא ישרדו הערב. יכול להיות שהוועד המנהל יושב עכשיו. בבניין הטלוויזיה יש הפגנה. אני יכול לומר, שאם יחליט הוועד המנהל להפסיק את שידורי הטלוויזיה עד שיוסדרו היחסים, אחזק את ידו, וכך לא נופתע לעתים מזומנות, כפי שקרה אמש בשידור החדשות. אין מוצא אחר, ודווקא במצב זה יש לשמור על כמה כללים.

אשר לנושאים האחרים, אני מסכים עם חבר הכנסת גולדשטיין, שהערוץ השני הוא מוצא הכרחי לקיומה של תקשורת דמוקרטית במדינה ולמניעת העריצות, כי ערוץ אחד הוא ערוץ ערץ, וקיום שני ערוצים הוא חלק מקיומו של אורח חיים דמוקרטי.

הדבר השני, מניסיוני בממשלה אני מוכרח לומר, שאינני מתרשם שרשות השידור עצמאית במובן זה שהיא מנותקת מהממשלה. ולו היה שר החינוך והתרבות עומד כאן על הדוכן, היה ודאי אומר, בצדק: אינני אחראי לרשות השידור, אלא להפעלת חוק רשות השידור. כולנו חולים במחלת הפוליטיזציה, ואם נהיה כנים, הרי מחלה זו עושה פלסתר את הנושא של עצמאות רשות השידור בחלקו הגדול, כי עצמאות רשות השידור אינה מתחילה ומסתיימת בקביעת המינון כמה יהיו מכל מפלגה, כפי שקורה היום. ליוויית את כל המשא-ומתן על מינוי מנהל הטלוויזיה ועל דרך בחירתו. אלה היו ייסורי גיהינום. מינוי מבקר המדינה הוא גן-עדן לעומת זה. כולנו, בכל פינה בארץ, חולים במחלת הפוליטיזציה, איננו משתחררים מזה.

לכן נדמה לי — וזו עמדתי האישית — שהערוץ השני הוא כיום המוצא היחיד למערכת הטלוויזיה. אפשר לקיים

יב. הצעת חוק מבקר המדינה (הוראת שעה), התשמ"ז — 1987* (קריאה ראשונה)

הפועל היוצא מכך הוא, שהדוח השנתי יוגש לשר הכלכלה והתכנון עד 7 באפריל 1987. והוא יונח על שולחן הכנסת בחודש יוני 1987.

אני מודה ליועץ המשפטי של הוועדה לענייני ביקורת המדינה, עורך־הדין אליעזר דמביץ, שסייע לוועדה, יחד עם מזכיר הכנסת, בהכנת הצעת חוק זו.

חברי הכנסת, על דעת כל חברי הוועדה לענייני ביקורת המדינה, אבקש מבכם לאשר הצעת חוק זו בקריאה ראשונה, ותחיה זו, בדרך אגב, ברכת הכנסת כולה למבקר המדינה מר מלץ, להצלתה רבה בתפקידו החדש, תודה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה ליושב־ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה, חברי הכנסת, אנחנו ניגשים לדיון. האם מישהו מהנמצאים כאולם רוצה להירשם ולא נרשם? — לא. תודה. אם כן, הרשימה סגורה. האם אפשר להסתפק בחמש דקות? — כן. אם כן, הרשימה סגורה ונסתפק בחמש דקות.

ראשון בנואמים חבר הכנסת יצחק ארצי. ואחריו — חבר הכנסת דוד מגן. בבקשה, חבר הכנסת ארצי.

יצחק ארצי (המערך):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, הדיון בהצעת החוק מאפשר לי לברך מעל הדוכן את המבקר החדש, מר יעקב מלץ. בחירתו של המבקר הייתה בחירה דמוקרטית במלוא מובן המלה. הפעם לא נבחר המבקר על־פי הסכם בין־מפלגתי, אלא על־פי רצונה של הכנסת על מירב חלקיה.

הדרישה לתת למבקר המדינה החדש ללמוד את הנושא ולהגיש דוח אשר אינו נושא את שמו אך ורק מבחינה פורמלית, אלא מוטבעת בו גם אישיותו, היא טבעית.

בימים אלה של ערעור היסודות נעוצה התקווה הגדולה של ישראל בשתי מערכות, מלבד מערכת הביטחון. אני מדבר על המערכות הפנימיות, והן: המערכת השיפוטית ומערכת הביקורת. יש לנו עתה מבקר המשלב את ניסיונו כשופט, ואת המסורת הטובה של מערכת השיפוט. עם התפקיד החשוב שהוא עתיד למלא — תפקיד מבקר המדינה.

לפעמים מושמעת הטענה: מה התועלת בעבודה המרובה המושקעת? מדי שנה בשנה נערמים כרכים נוספים של דוח מבקר המדינה, ומה אחרי זה? יש מי שטוענים, שאין למבקר המדינה השפעה, אני סבור אחרת, ללא עבודתו של המבקר וללא הליטוי של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לא היינו נמצאים היום בעיצומה של מהפכה טוטלית במערכת הבנקאות. כלי מבקר המדינה וכלי הוועדה לענייני ביקורת המדינה, ארנסט יפת, האחים רקנאטי, מאיר ואחרים היו ממשיכים לכהן היום בראש הבנקים שלהם. המבצע החשוב של דוח בייסקי, אשר פתח פתח חדש לחשיבה ולטיפול בנושא הבנקאות, נעשה הודות למבקר המדינה, לכן, אנחנו חייבים לחוק את הביקורת.

אני רוצה לנצל הזדמנות זו כדי לקרוא משפטים מספר מהמבוא לדוח האחרון של המבקר טוניק, מפני שמאחורי המשפטים האלה מסתתרת החרדה מפני קיצוץ הסמכויות של

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנו עוברים לנושא הבא: הצעת חוק מבקר המדינה (הוראת שעה), התשמ"ז — 1987, בקריאה ראשונה. אני מזמין את יושב־ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה להביא את הצעת החוק, בבקשה.

דוד ליבאי (יו"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה):

כבוד היושב־ראש, חברי הכנסת, סעיף 15 לחוק מבקר המדינה, התשי"ח — 1958 [נוסח משולב], מחייב את מבקר המדינה להמציא לשר הכלכלה והתכנון את טיוטת הדוח השנתי שלו במועד, שחל השנה במחצית חודש פברואר. בחלוף 12 שבועות מהיום שיקבל השר את הדוח השנתי — יונח דוח מבקר המדינה על שולחן הכנסת.

סעיף 19 לחוק מבקר המדינה, התשי"ח — 1958 [נוסח משולב], מחייב את מבקר המדינה להגיש לשר האוצר את הדוח שלו על מאזן זכויותיה וחובותיה של המדינה במועד, שחל השנה במחצית חודש מרס.

על מבקר המדינה להניח את שני הדוחות האמורים על שולחן הכנסת בעת וכעונה אחת.

לסיכום אפשר לומר, שלפי החוק, על מבקר המדינה להגיש את הדוח השנתי שלו בעוד כמה ימים ואת הדוח שלו על מאזן זכויותיה וחובותיה של המדינה — בעוד כחודש.

משרד מבקר המדינה, בניצוחו של המבקר היוצא, עבד וטרח להכין את החומר לשני הדוחות האמורים. עם זה, דוחות הביקורת מוגשים לשרים ולכנסת כחתימתו האישית של מבקר המדינה, ומי שאחראי באופן אישי על הדוחות הוא מבקר המדינה הנוכחי.

כידוע, מינה כבוד נשיא המדינה כשבוע החולף, ביום חמישי, 5 בפברואר 1987, את השופט יעקב מלץ לכהונת מבקר המדינה.

מן הראוי לתת למבקר המדינה הנכנס שהות כלשהי כדי לקרוא את החומר הרב, לעבור על הטיטות שהוגשו לו, לערוך ולהכין את הדוחות שיחתום עליהם.

כך עשתה הכנסת בעבר, כאשר התמנה עורך־הדין יצחק טוניק לכהונת מבקר המדינה. הכנסת תיקנה בזמנה את חוק מבקר המדינה בהוראת שעה, הוזה כחוכנה להצעת החוק שהונחה היום על שולחן הכנסת.

בתוקף הסמכות שתקנון הכנסת הקנה לה, הכינה הוועדה לענייני ביקורת המדינה הוראת שעה לתיקון חוק מבקר המדינה. טיוטת הצעת החוק המונחת עתה בפניכם אושרה פה אחד בוועדה לענייני ביקורת המדינה.

לפי הצעת החוק, יקבל מבקר המדינה מר מלץ מהכנסת ארכה להגשת הדוחות שלו. את הדוח השנתי ואת הדוח על מאזן זכויותיה וחובותיה של המדינה יגיש מבקר המדינה לא יאוחר מיום ח' בניסן התשמ"ז, 7 באפריל 1987, כלומר: אנו נותנים למבקר המדינה דחייה של כחודש להגשת הדוח על מאזן זכויותיה וחובותיה של המדינה ודחייה של כחודש וחצי להגשת הדוח השנתי שלו.

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 1814).

קבלת חוק זה תחקן עוד עניינים, ובהם העניין המצוי על סדר-היום שלנו. לכשיחקל החוק החדש, יימנע המצב שבו אין למדינה מבקר ולו ליום אחד.

יש מקרים שבהם מאשרת הכנסת הוראות שעה מחוסר ברירה, ומתוך כוונה לסייע לממשלה שלא לבזות את החוק. כך מבטלים חוקים ומתקנים חוקים לכל ירבק בממשלה רבב עבריינות, רחמנא ליצלן. אולם הוראת השעה המוצעת לנו היום אינה הכרחית, ומדברי ההסבר שצורף אליה אני למד, ואני מצטט: "לרגל כניסתו של מבקר המדינה החדש לתפקידו, שהוכן במועד לית לו את הזמן הדרוש לו להשלמת עינו בחומר הרכ של מבקר המדינה לעיין בחומר למועד שבו יש להמציא את הדוח לשנת הכספים 1985 ולדוח המצביע על מאזן 1986. מבקר המדינה יכול לציין בעת הגשת הדוח, כי הדוחות הוכנו בתקופה פלונית על-ידי מבקר המדינה, ולא ייגרע דבר ממשקלו של הדוח או ממכובדו של המדינה".

יש לפעול לפי סעיפים 15 ו-19 לחוק מבקר המדינה ולעמוד על כך כי הדוחות יוגשו במועד שנקבע בחוק, בלא קשר או תלות במועד הכניסה של מבקר המדינה החדש לתפקידו.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת דוד מגן. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, ואחריו — לחבר הכנסת בני שליטא.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני חושב, שאם הוועדה לענייני ביקורת המדינה מבקשת מאתנו לתקן את התקון המוצע, אין להתנגד לכך.

אני הייתי רק מציע, שבקריאה השנייה ובקריאה השלישית — אדוני יושב-ראש ועדת הביקורת, אינני יודע אם הצעת חיקון החוק תעבור לוועדה שלך או לוועדת החוקה, אינני יודע לאן זה שייך — מכל מקום, אני חושב שיש להניח, שהואיל ותקופת כהונתו של המבקר היא תמיד מספר שנים עגול, חמש שנים או משהו כזה, אנתנו יכולים למצוא את עצמנו כל פעם כאותה סיטואציה, לכן, הייתי מציע שהתקון יהיה, שאנחנו נקבע כהוראה, אם נבחר מבקר מדינה או נכנס מבקר מדינה חדש לתפקידו חודשיים לפני התאריך שהוא חייב על-פי החוק להגיש את הדוח, יוארך מועד ההגשה כאופן אוטומטי בחודשיים. כך לא נצטרך להביא תיקונים של הוראת שעה כל אימת שדבר זה קורה. אני חושב שבנושאים כמו חוק מבקר המדינה אין צורך להוציא הוראת שעה. זאת ועוד זאת, אני מניח שבשלב לא-רחוק יהיה חוק מבקר המדינה חוק-יסוד, ואיני יודע אם חוק-יסוד הצורך תיקון בהוראות שעה הוא מכובד וטוב. כמו כן, איני חושב שצריך להעסיק את הכנסת בדיון ממושך ובשלוש קריאות, ואפשר לפתור את הבעיה באופן טכני.

נקודה שנייה — אני רוצה להצטרף לדברים שאמר לפני חבר הכנסת דוד מגן. יש הצעת חוק שלו שהועברה לא מזמן לוועדה, הצעת החוק שעברה קריאה טרומית, ויש גם הצעה ממשלתית, שהיו בה אומנם אלמנטים שליליים, כפי שהתבטא חבר הכנסת ארצי, שהוסרו. נדמה לי ששר המשפטים והיועץ המשפטי לממשלה מחזק מהחוק את האלמנטים האלה כל-כך מעודדים, שבא להצר את פעולתו של המבקר. אבל, היו בהצעת החוק דברים שצריך לפתור אותם, על אופן המינוי של מבקר המדינה וגם על תקופת הכהונה; דברים, שלשמחת, אחרי מה שקרה, תוצאתם מוצלחת מאוד, ואני רוצה לנצל

מבקר המדינה. וכך כותב המבקר: "עם הגשת דוח זה, אני רואה חובה להצמיח להביע את דאגתי העמוקה נוכח הנטייה המסתמנת בהצעת חוק-יסוד: מבקר המדינה, שהממשלה הניחה על שולחן הכנסת בינואר 1985. נטייה זו מתבטאת בהצרת תחומי פעולתו של מבקר המדינה וצמצומם, וכן בביטול מעמדו הקונסטיטוציוני העצמאי".

בדברי הקדמה אלה מציין המבקר, שיש מגמה להנמיך ולהקטין את מעמדו הקונסטיטוציוני של המבקר וגם לצמצם את סמכויותיו. הטענה מושמעת לא מפי מבקר הרוצה להבטיח את סמכויותיו לעתיד, אלא מפי מבקר המסיים את תפקידו ורוצה להבטיח שמי שיבוא במקומו יוכל לפעול במלוא הסמכות ובמלוא היכולת, ובכך ימלא את תפקידו כראוי.

אני רוצה אפוא לבקש בהזדמנות זו, שנהיה נחושים יחד בהחלטה לחזק את הביקורת. כל אלה הרוצים יותר סדר במדינה, הרוצים יותר אחריות, הרוצים מנגנון טוב יותר ויותר ניקיון-כפיים, צריכים להתאחד בתביעה לחזק את מעמדו של מבקר המדינה. זו הנדונה שאנחנו רוצים להעניק למבקר החדש. מובן שגם אני בעד נתינת הארכה, המבוקשת על-ידי יושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה, כדי שדוח הביקורת אשר יצא יהיה דוח הביקורת של יעקב מלץ, ולא של קודמו בתחיתו של יעקב מלץ. תודה רבה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת יצחק ארצי. רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד מגן, ואחריו — לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, נכבדי חברי הכנסת, ביקשתי את רשות הדיבור כדי לתקן את הרושם שנוצר מדבריו של יושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה, חבר הכנסת דוד ליכאי, שאין ברירה אלא להתקין את הוראת השעה המיוחדת, הסותרת, כמובן, את חוק סעיפים 15 ו-19 לחוק מבקר המדינה ואת רוחם. יושב-ראש הוועדה הזכיר כאן, כי היה לכך כבר תקדים. לפי משטב זיכרוני, היו לכך כבר כמה וכמה תקדימים, עד כדי כך שאנו צריכים לערוך את השאלה, האם באמת סעיפים 15 ו-19 לחוק הם סעיפים חיוניים?

אני מבקש להתייחס לסעיף 8(ב) לחוק מבקר המדינה האומר: "נתפנתה משרתו של מבקר, יתמנה תוך חודש ימים מבקר חדש לפי סעיף 2". כתוב, אדוני היושב-ראש, תוך חודש ולא בתום חודש. ראוי כי הכנסת תשאל עצמה, מה מנע את בחירת מבקר המדינה כבר לפני חודש, כיום? בטבת התשמ"ז, 7 בינואר 1987, היום שבו הפסיק מבקר המדינה הקודם, עורך-הדין יצחק טוניק; למלא את תפקידו כמבקר המדינה? בחירת מבקר המדינה. נתונה. בידי הכנסת, וחבל היה להשחית זמן ולהתמהמה עד יום ו' בשבט התשמ"ז, 5 בפברואר 1987, שבו נכנס סוף סוף מבקר המדינה החדש, יעקב מלץ, לתפקידו. ובהזדמנות זאת, אני מבקש, כמובן, לברכו ולאחל לו הצלחה במילוי תפקידו החשוב.

חברי הכנסת, אני מבקש להזכיר, כי הצעת חוק שהגשתי, המתייחסת גם לדרך ולאופן של בחירת מבקר המדינה, עברה את הקריאה הטרומית ומנתה כבר זמן רב על שולחן ועדת החוקה, חוק ומשפט. יש לקוות כי הוועדה תאיץ את דיוניה, ותקל מבקר המדינה, החוק החדש, יכנס בהקדם לתוקף. כך נוכל להתבשר, כי מבקר המדינה ייבחר על-ידי מליאת הכנסת, ותקופת כהונתו — אפילו נבחר בדרך הישנה — תהיה שבע שנים. דהיינו, תקופת הכהונה של מבקר המדינה החדש מר יעקב מלץ, תהיה גם היא שבע שנים.

בני שליטא (הליכוד):

גם היום הכנסת בוחרת את מבקר המדינה. כאמצעות ועדה.

דן תיכון (הליכוד):

איני רוצה שוועדה תבחר אותו. זוהי משרה חשובה וצריך לאפשר למליאת הכנסת לבחור את המבקר בדרך רומה לדרך שבה נבחר נשיא המדינה.

אני מקווה שעניין הבחירה של ועדת הכנסת, אותו אנכרוניזם שהוא תמוה בעיני ולא מובן לי, יסתיים. שער בנפשו: אנשים שאין להם כל מגע עם המבקר לאחר בחירתו הם אלה שבחרים אותו. ודווקא אנשים הנפגשים אתו כשלוש-ארבע פעמים בשבוע, דנים, מתמקחים, מעודדים, לפעמים באים גם בטרוניות, דווקא להם אין יד ורגל בבחירתו של המבקר.

אני מקווה שבעתיד הקרוב ביותר נשנה את מכלול החוקים העוסקים בבחירת מבקר המדינה.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת דן תיכון. רשות הדיבור לחבר הכנסת רמון — איננו באולם. רשות הדיבור לחברת הכנסת עדנה סולודר, ואחריה — לחבר הכנסת בני שליטא.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, מוכן שכניסת מבקר המדינה החדש לתפקידו מחייבת אותו לאשר את הוראת השעה המוצעת, כדי שהוא יקבל את השהות הנדרשת לעיין בחומר ולהגיש את ממצאיו.

עליתי לדוכן בעיקר כדי לנצל את ההזדמנות הזאת ולבקר את השופט מלך על מינויו לתפקיד הקשה והאחראי של מבקר המדינה, אף שלמפלגתי היה מועמד אחר לתפקיד. אני חושבת שטוב שאנחנו יכולים להציע מועמדים רבים לתפקידים אלה, ואולם, משנפלה הבחירה, הרי, עד כמה ששמעתי על האיש, נדמה לי שהבחירה היא טובה. אני מקווה שהוא אכן יגשים את הגישות והרעיונות שכבר הספיק להשמיע. יטביע את חותמו על המשרה וגם ייתן לה קצת יותר שיניים, שיאפשרו לממש את הממצאים של המבקר ולעמוד על כך שימומשו, דבר שלא תמיד זכינו לו. הממצאים קיימים, אבל חלקם חוזרים ונשנים מדי שנה בשנה.

אחרי התהליך של בחירת המבקר, שנראה היה לא אחת לא כל כך מכובד, אני רוצה לתמוך בהצעת החוק. לפני שבועות מספר אישרנו בקריאה טרומית הצעת חוק של חבר הכנסת דוד מגן. אני יודעת שגם הוועדה לביקורת המדינה שוקדת על הצעת חוק, או על בדיקה של חוק מבקר המדינה. אני מקווה שהנושא הזה יוכא בקרוב לדיון בכנסת בקריאה ראשונה, ודווקא לא כזמן של בחירת מבקר המדינה, אלא בזמן שיאפשר לנו להתייחס לנושא בשיקול דעת ובאופן אובייקטיבי. נראה לי, שהניסיון שצברנו מלמד שראוי לבחון את החוק ואת הדרכים לימושו.

אני מאחלת הצלחה למבקר המדינה החדש ומקווה שנשתף אתו פעולה.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת עדנה סולודר. רשות הדיבור לאחרון הנואמים בדיון, חבר הכנסת בני שליטא.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברות וחברי הכנסת, אנו דנים היום בחוק שהוא טכני בעיקרו. באמת לא חשוב אם מאריכים את

הזדמנות זו ולבדוק את מבקר המדינה החדש כתפקידו החשוב. עם זאת, אני חושב שהיו בעצם תהליך הבחירה, המשיכה וחלק מהמשיאים והמתנים סביב המינוי, והעובדה אולי שהדבר נעשה במעגל סגור של ועדת הכנסת, דברים שיש באמת לבדוק אם ראוי ונכון לנהוג כך בשנים שיבואו.

כדאי להשלים מהר את הצעת החוק שהגיש הממשלה, הצעת חוק יסוד: מבקר המדינה, כי אני חושב שאנחנו יכולים למנוע מעצמנו את התהליך הלא-מכובד, כדי להשיג תוצאה מכובדת, כפי שאכן הצענו.

לפיכך, אני מציע לאשר את התיקון. אני חושב, שעלינו למצוא פתרון לסיטואציה הזאת שעלולה להתרחש — ולא באמצעות הוראת שעה — מפני שכפי שכבר אמרתי היא עלולה לחזור כל אימת שיתחלף מבקר המדינה.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי. רשות הדיבור לחבר הכנסת דן תיכון; חבר הכנסת שליטא ויתר לו על מקומו.

בני שליטא (הליכוד):

לא יתיר.

הי"ר א' נחמיאס:

התחלפו.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, גם אני רוצה להצטרף לזר הברכות למבקר המדינה שנבחר לפני כשבוע. הוא עושה רושם מצוין, ואני מקווה שהביקורת תעלה על דרך המלך ותפתח רעיונות חדשים וכיוונים חדשים. אחרי 39 שנים, מן הראוי שאכן נבדוק את הדרך שהולך בה משרד מבקר המדינה. אני חושב שיעקב מלך הוא האיש שיכול לפעול בתנופה גדולה בתחום ביקורת המדינה.

ליושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה אני יכול לומר, שאני בעד החוק, ואולי לא כל כך בעד. ואם תשאל אותי: איך אתה בעד ואולי לא כל כך בעד? אומר לך, שאולי היה פשוט יותר להאריך את תקופת כהונתו של מבקר המדינה הקודם, יצחק טוניק, שאבג, עשה עבודה מצוינת. בשלושה חודשים נוספים לא אפשר לו להגיש את הדוח שעליו עמל תקופה ארוכה. הרי זה פשוט יותר מלהיזקק להוראת שעה, שהרי שער בנפשו, שהמבקר החדש הוא זה שיציג את הדוח, הוא זה שיצטרך להגן עליו. הוא זה שיצטרך להתמודד עם המבוקרים ועם חברי הוועדה לענייני ביקורת המדינה. והרי יהיה באפשרותו לומר במרוצת השנה: אני אומנם חתום על הדוח השנתי, אבל אתה ואני יודעים שלא היו לי לא יד ולא רגל בהכנתו. לכן, אני סברתי שיש להאריך את כהונתו של המבקר הקודם בשלושה חודשים, כדי לאפשר לו להגיש בעצמו את הדוח הזה, שכן המבקר החדש חתום על דוח שלא הוא טרח בהכנתו.

בהזדמנות זאת אני רוצה להזכיר לחברי, חבר הכנסת דוד מגן, שהוא תמיד נזקק כשכוע עד שבועיים אחרי בחירת המבקר, ומגיש חוק שעל-פיו ייבחר המבקר על-ידי מליאת הכנסת בהצבעה חשאית ו/או לא חשאית. מי שעקב אחר ההתגוררות במרוצת התורש האחרון, וראי יודע ומבין מה אסור היה להשאיר פתוח. יש להריץ את הצעת החוק שלך כמהירות, כדי שהכנסת היא את תבחר את מבקר המדינה הבא בעוד חמש שנים. אני מקווה שבחוק גורש האירועים הפוקדים אותנו, שבעטיים אנחנו מוניהים כמה נושאים שהתחלנו לטפל בהם, לא נשכח להריץ את החקיקה שלך, חבר הכנסת דוד מגן.

היו"ר א' נחמיאס:

יש לך מה לומר — בבקשה.

דוד ליבאי (יו"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה):

ברשותך, אדוני היושב-ראש, ברשות חברי הכנסת, כמה הערות לסיכום הדיון. ראשית, אני שותף לדברי ההערכה של חבר הכנסת יצחק ארצי על עבודת הביקורת של מבקר המדינה ועל עבודתם של חברי הוועדה לענייני ביקורת המדינה.

שנית, נראה לי שאין עוד מקום לדאגה שהביע מבקר המדינה היוצא מר טוניק, שמא ייפגע מעמדו של מבקר המדינה בגין הצעת חוק מסוימת שהגישה הממשלה. חבר הכנסת יצחק ארצי יודע, כחבר ועדת החוקה של הכנסת, שבעקבות התערבותו של היועץ המשפטי לממשלה, מר חריש, שינה משרד המשפטים את גישתו לעניין הצעת חוק-היסוד של הממשלה.

מר טוניק טען את טענותיו בפני הוועדה לענייני ביקורת המדינה בצורה משכנעת מאוד. הוועדה לביקורת המדינה קיבלה פה אחד את עמדתו של מר טוניק ואת ביקורתו על הצעת הממשלה. סופו של דבר היה, שוועדת החוקה דחתה את הצעות הממשלה. שיצרו פתח לדאגה בעניין זה. כמו כן, אימצה ועדת החוקה פה אחד את גישתו של מבקר המדינה, שיש לשמור על הנוסח הקיים בהוראות החוק כך שלא יתפרש שהשינוי בו בא לצמצם או לפגוע במעמדו של מבקר המדינה. אני שמח מאוד שאני יכול לדווח גם על כך למליאת הכנסת.

אשר להערותיו של חבר הכנסת דוד מגן — התקדימים לשינוי סעיפים 15 ו-19 לחוק מבקר המדינה (הוראת שעה) לא היו, למיטב ידיעתי, אלא באותם מועדים שמבקר המדינה התחלפו. רק אז היה צורך במתן ארכה למבקר הנכנס, כדי שיוכל ללמוד את התומך ולהגיש את הדוח החדש. מבחינה זו אני יכול לחזור ולומר, שהערתו של חבר הכנסת וירשובסקי היא במקומה. לאור הניסיון, הוא מציע שלא נכרא לכנסת כל פעם שמבקר מתחלף, הוא מציע שהחוק ייהיה תיקון של קבע בחוק מבקר המדינה, ועל-פי תהיה דחייה אוטומטית של הגשת הדוח כשיתחלפו המבקרים. נראה לי שצריך לשקול את הצעתו של חבר הכנסת וירשובסקי כבובד ראש, אלא שהפעם פעלנו לפי הדגם הקיים, ולאחר הקריאה הראשונה נשוב ונשקול את הצעתו.

חבר הכנסת דוד מגן שאל, מדוע התמנה מבקר המדינה החדש סמוך לסיום אותו חודש ולא תוך אותו חודש?

דוד מגן (הליכוד):

באתי בטענה אל עצמנו, אל הכנסת.

דוד ליבאי (יו"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה):

אני רוצה לומר, שמתוך מעקב קרוב אחר טיפולו של יושב-ראש ועדת הכנסת, חבר הכנסת רייסר, בעניין, טיפול שהיה טוב מאוד מבחינתו, ענייני מאוד, הרי שאם היה עיכוב, נראה לי שהיה זה לא באשמת ועדת הכנסת אלא באשמת התערבותה של הממשלה, או יותר נכון בגין הנספח הסודי שהתגלה לנו פתאום — אני לא ידעתי עליו — והעניק לראש הממשלה ולממלא-מקומו מעמד בבחירת מבקר המדינה. ברי לך, ידידי חבר הכנסת מגן, שגם אנו חייבים היינו בשהות-מה נוכח התערבות בלתי צפויה זו. אני שמח, שבסופו של דבר לא הייתה התערבות כזאת, וועדת הכנסת הייתה יכולה לסיים את עבודתה על דעת עצמה וללא כל תנכית, או הדרכה מבחוץ.

הערותך הרצינית היא, מדוע לא להעדיף שדוח יוגש כמזעור עם הסתייגותו של המבקר הנכנס ממה שכתוב בו, ועם

הזמן בחודש ימים או בחודש וחצי. החשוב הוא שהממשלה מביאה לפנינו תמיד עניינים ונושאים טכניים.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

זה לא הממשלה מביאה.

בני שליטא (הליכוד):

הוועדה לענייני ביקורת המדינה הביאה לנו הצעה טכנית בעיקרה. אך באותו זמן יש לדון ברצינות על מערכת השינויים שיש לתת או לא לתת למבקר המדינה. ההתייחסות של הממשלה למבקר, ולפי חפיסתה צריך להיות כנראה דבר מה בלתי מוזיק, מוזיקה מאוד להיגינה הציבורית. הפעם היינו עדים לכך ערב בחירתו של מבקר המדינה החדש. האם היה איש שלא ידע שתקופת כהונתו של המבקר מסתיימת? מדוע לא הכינו מועמדים קודם לכן? איש לא דן בכך, אף אחת מהסיעות הגדולות לא התייחסה לנושא, לא סיעת המערך ולא סיעת הליכוד. הנושא נראה להם לא מספיק חשוב, לא מספיק רציני. יש לבחור מבקר נסבל, המסוגל לכתוב דוחות ביקורת: הנייר הרי סוכל הכול; לא צריך להתייחס לעניין; זה לא כל כך חשוב — וזהו ההתייחסות היום למבקר המדינה.

ממש ברגע האחרון לפני שסיים המבקר את תפקידו רצים כולם לחפש מועמדים. והו המצב, חבר הכנסת וירשובסקי, זה מה שהיה. רצינות לא הייתה כאן.

אני מכרך את המבקר הקודם יצחק טוניק על עבודתו הטובה. הוא היה בהחלט איש מקצוע, ומגיעות לו כל הברכות. אני מכרך את יעקב מלץ, המבקר החדש. אנחנו מקווים שהוא יעשה עבודה טובה.

בכל זאת, אני רוצה לבכות את העובדה שאין למבקר המדינה שיניים. אדוני יושב-ראש הוועדה, דומני שכאשר היה חבר הכנסת כ"ץ-עוז יושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה, העליתי את הנושא של המכרזים ה"תפורים" במשרד הבריאות. המבקר קיבל את כל הטענות שהגשתי לו. הגשתי לו עבודת מחקר שלמה. הוא הצדיק את הכול, אך השר לא רצה ליישם את המלצותיו. השר לא רוצה ולא מיישם. בביקורת של שנת 1982, או של שנת 1983 יש ביקורת על משרד הבריאות, ביקורת נוקבת, עם המלצות לשינוי תהליכים ונהלים. אבל איש לא תיקן. לא מפני שזה מסוכן, לא מפני שזה קשה, לא מפני שאי-אפשר לתקן, אלא מפני שלא רוצים, מפני שלא מתייחסים, מפני שאין שוט ואפשר לצפצף צפצוף ארוך וגדול.

עם זה, יש לבדוק נושאים התחזרים על עצמם מדי שנה בכל סעיפי הביקורת. יש לבדוק שמה הנהלים לא נכונים, שמה הדברים לא מעוגנים דיים, שמה יש לשנותם. יכול להיות שיש שאלה גזירות שהציבור אינו יכול לעמוד בהן. יכול להיות שיש לשנות נהלים כדי שיתאימו למציאות. גם זה קורה.

השאלה היא, רבותי חברי הכנסת, כיצד מתייחסים למבקר המדינה? האם אנחנו רוצים ביקורת אפקטיבית, פעילה, יעילה, או שמא אנו רוצים להמשיך בדרכנו ולראות במבקר המדינה רשות בלתי מוזיק, שאפשר לחיות אתה ואפשר גם לצפצף עליה? תודה רבה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת בני שליטא. אדוני יושב-ראש הוועדה, האם יש לך מה לומר לסיכום, או שאחיה מסתפק בדברים שנאמרו עד כה?

דוד ליבאי (יו"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה):

יש לי מה לומר.

— הצעת חוק מבקר המדינה (הוראת שעה): הצעת חוק הרשויות המקומיות (עדר על קביעת ארנונה כללית) (תיקון מס' 2) —

כמינוי? מכל מקום, זו היתה גזירת המחוקק, גזירת הכנסת, שוועדת הכנסת תבחר. נראה לי שעל-פי היוזמות האחרונות, שהן מבורכות, תעבור הבחירה למליאה עצמה.

אני מודה לחברי הכנסת על הערותיהם הענייניות. אני מבקש להתחשב בהערות ובתגובה עליהן, ולאשר את הצעת החוק בקריאה ראשונה. תודה, אדוני היושב-ראש.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה ליושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה על הצעת חוק מבקר המדינה (הוראת שעה), התשמ"ז—1987, בקריאה ראשונה.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הצעת החוק לוועדה — רוב

נגד — אין

דוד מגן (הליכוד):
מי נמנע?

הי"ר א' נחמיאס:
מי נמנע?

ה צ ב ע

נמנעים — 1

ההצעה להעביר את הצעת חוק מבקר המדינה

(הוראת שעה), התשמ"ז—1987, לוועדה

לענייני ביקורת המדינה נתקבלה.

הי"ר א' נחמיאס:

אני קובע שהחוק נתקבל בקריאה ראשונה והוא יועבר לוועדה לענייני ביקורת המדינה להכנתו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

אמירה מצדו שהוא מביא דוח של קודמו? מדוע אין פתרון זה עדיף על פני מתן ארכה? במחשבה נוספת נראה לי, שאם האחריות לדוח מוטלת על המבקר הנכנס, יידי מר מגן. מן הראוי הוא שיחתום על דוח שהוא שלם אתו, או שלפחות היתה לו שהות לקרוא אותו. אם יוגש הדוח בלי חתימת מבקר, יהיה זה כאילו אין מי שאחראי לו.

לעניין זה באה הצעתו של חבר הכנסת דן תיכון. הוא שואל: מדוע לא הארכנו את תקופת כהונתו של מר טוניק בשלושה חודשים, כדי שיספיק להגיש את הדוח? הארכת כהונתו של מר טוניק היתה מחייבת את תיקון החוק, משום שאי-אפשר לבחור מבקר לשלושה חודשים וגם לא לחצי שנה, אלא לקדנציה שלמה, ולא בכדי. לכן, כך או אחרת היינו נקראים לתקן את החוק. ומשום שהחוק לא חוקק כמשאלתו של חבר הכנסת דן תיכון, אנחנו חוזרים לאותו מקום ועלינו לאפשר למבקר המדינה הנכנס למלא את תפקידו בכבוד.

אשר להערותיו האחרות של חבר הכנסת וירשובסקי, שהביע תמיכה בהצעות לבחון מחדש את אופן מינוי המבקר ואת אורך תקופת כהונתו — אני שותף להערותיו. אלא שאני מבין שהצעות אלו אנו נביא, גם הוא גם אני, בפני ועדת החוקה, לכשתדון בהצעת חוק-היסוד, או בהצעתו של חבר הכנסת מגן. כשלעצמי אני מצטרף להצעתו של חבר הכנסת וירשובסקי, שוועדת החוקה תסיים בהקדם את דיוניה כחוק-יסוד: מבקר המדינה.

הוא הדין בהערותו, או הצעתו של חבר הכנסת דן תיכון. שמליאת הכנסת תבחר את מבקר המדינה. גם אני הבעתי לא פעם אחת את תמיחתי, שדווקא ועדת הכנסת היא המוסמכת היום על-פי החוק לבחור את מבקר המדינה, שעה שיש בכנסת ועדה אחרת, שכל עיסוקה הוא עבודתו של מבקר המדינה והדוחות שהוא מגיש, והוא משתתף בכל ישיבה שלה. מי יותר מתכריח יכולים להתרשם ולומר מי הוא האיש הראוי לתפקיד, כאילו כישורים הוא צריך להיות מחונן. ומהם השלבים

יג. הצעת חוק הרשויות המקומיות (עדר על קביעת ארנונה כללית) (תיקון מס' 2), התשמ"ז—1987* (קריאה ראשונה)

הי"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים לחוק הכא: הצעת חוק הרשויות המקומיות (עדר על קביעת ארנונה כללית) (תיקון מס' 2), התשמ"ז—1987, בקריאה ראשונה. אני מזמין את חבר הכנסת דוד מגן להגיש את הצעת החוק.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, נכבדי חברי הכנסת, בעת שביקשתי בכנסת לקבל בקריאה טרומית את הערעין הגלום בהצעת החוק המונחת לפנינו, הדגשתי כי אני מבקש לתקן את סעיף 274(ב) לפקודת העיריות, אולם, לאחר מחשבה נוספת, ואחרי הדיון בעניין זה בוועדת הפנים של הכנסת, קיבלתי, לצד ברכתה של הוועדה, גם את עצתם הטובה של היועץ המשפטי של משרד הפנים, עורך-הדין שפט, והיועץ המשפטי של הוועדה, עורך-הדין צבי ענבר, כי מוטב לתקן את סעיף 3 בחוק הרשויות המקומיות, ואומנם אני מתכבד להציע לכנסת תיקון זה.

חברי הכנסת, להבנת הסוגיה אקרא באוזניים את סעיף 274(ב) לפקודת העיריות, סעיף הדן בנישומים המשוחררים; * רשומות (הצעות חוק, חוב' 1817).

הי"ר א' נחמיאס:
ברשותך, גם לחברת הכנסת אורה נמיר יש מה להגיד בנושא הזה. היא ליוותה זאת בנושא החניון. ולא פחות ממנה גם חבר הכנסת דוד ליבאי. לכן צדקת בהערכתך.

אדוני היושב-ראש, אני מבקש לאשר את הצעת החוק ולהעביר אותה לוועדה להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת דוד מגן. חברי הכנסת, האם יש עוד חבר כנסת שרוצה להירשם? אם לא, הרשימה סגורה. אנחנו מסכמים על חמש דקות לכל נואם. רשות הדיבור לראשון הנואמים, חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, ואחריו — לחבר הכנסת יצחק ארצי.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני תומך בהצעת החוק, ואני רוצה לכרך את חבר הכנסת דוד מגן על התיקון שהביא. אדוני היושב-ראש, כפי שאמר המזיע, אנחנו נמצאים כאן כחברה מצומצמת וסלקטיבית מאוד מבחינת השלטון המקומי לפחות, ולא אוסיף על כך. אני רוצה לציין, שהתיקון הזה, שהוא טוב כשלעצמו, הוא תיקון קל לעומת מה שיש לעשות בנוגע לאפשרות של השגה על קביעה של ארגונה כללית.

אדוני היושב-ראש, אתה יודע מתוך ישיבה ועבודה משותפת בוועדת הפנים ואיכות הסביבה, שהארגונה הכללית נעשתה תשלום כבר מאוד ונכבד מאוד המוטל על האזרחים, הן על אלה המשלמים בעבור העסקים שלהם והן על אלה המשלמים על מגורים, והרי יש כאלה שמשלמים על זה וגם על זה, והסכומים הם גדולים מאוד ונכבדים מאוד. היום הם באים לפנות את הרשות המקומית על סכומים שבעבר היתה הממשלה נוחתת לה, במענקים ובדרכים אחרות. יכול להיות ויכוח על שיעור הארגונה השנה או בשנה הבאה, או על השיעור שהיה ראוי לפני שנה, אבל אסור לנו לשכוח, שלפי החוק הקיים היום קביעת הארגונה הכללית היא מסמכותה הבלעדית של הרשות המקומית, ולמעשה כמעט אי-אפשר לבוא בטענות על הסכום הזה. הניסיונות שנעשו בשנים האחרונות לפנות לכ"ץ ולתקן את שיעור הארגונות מטעמים של חוסר סבירות נכשלו כמעט כולם, וייתכן מאוד שבצדק, מפני ששאלת הסבירות אינה מן העניין. השאלה היא של כיס ושל יכולת תשלום.

אזרחי מדינת ישראל משלמים נוסף על הארגונה הכללית גם מסים אחרים, לא קלים: מס הכנסה, גם אחרי הפרומה, מס ערך מוסף וכל מיני מסים ותשלומי חובה אחרים. עכשיו בא חבר הכנסת דוד מגן ומוסיף על כך, שמותר להשיג כש"הנכס שבשלו נדרש התשלום אינו מצוי באזור", או "נפלה טעות בציון סוג הנכס". הוא מוסיף סעיף חשוב נוסף. אבל לעצם הנוטל, אין לאזרח שום אפשרות אלא להקים קול זעקה לרשות המקומית. הוא יכול לבקש הנחה מחמת עוני, או כפי שהחוק קורא לזה: מחמת מצבו החומרי של החייב. הוא יכול לבקש רחמים, או שהוא יכול להפעיל פרוטקציה. זה הדבר היחיד שהוא יכול לעשות. הוא אינו יכול לערער, הוא אינו יכול להשיג והוא אינו יכול לעשות שום דבר, והסכומים הם נכבדים.

חברי כנסת נכבדה, ייתכן מאוד שכאשר תיקנו, שהרשות המקומית היא הקובעת היחידה של שיעור הארגונה וזה ערעור, או אין ערר, או אין השגה וזולת הדברים האלה — וזה היה בשנת 1968 — הניחו שהארגונה היא חלק קטן ממה שהאזרח צריך לשלם כעד השירותים האלה. אך חלפו הימים האלה, ועתה האזרח נתבע לשלם הרבה מאוד. האם אנחנו יכולים להשלים עם העובדה, שישלם תשלום חובה כזה על אדם ולא יהיה בידו להתגונן, ולא יהיה בידו לפחות לערער מטעמים אלה ואחרים על שיעור הסכום, ולא בשל טעות או בשל כך שהבניין ריק או לא ריק?

דוד מגן (הליכוד):

בפני הפורום המקצועי הזה אני רוצה לקרוא את סעיף 274(ב) לפקודת העיריות, האומר: "לעניין פסקאות (1) ו-(2) של סעיף קטן (א), 'מחזיק' — למעט מחזיק של בניין ריק שאין משתמשים בו במשך תקופה רצופה שאינה עולה על שישה חודשים. ובבניין חדש — במשך תקופה של ששת החודשים הראשונים מיום שבנייתו נגמרה והוא ראוי לשימוש".

הרשויות המקומיות מפרשות את הסעיף הזה בדרכים שונות, וכך הן מגיעות להחלטות סותרות. צורך של שאלות עולה מן הדין ודברים שבין הנישום לרשות המקומית. רק לפני זמן קצר נקרא בית-המשפט העליון לתת דעתו ולענות על השאלה: האם מחזיק של בניין שאין משתמשים בו יכול לזכות בפטור מתשלום הארגונה בכל שנה מחדש? נשיא בית-המשפט העליון, השופט מאיר שמגר, אומנם קבע בפסק-דין 242/85, בעמוד 344, כי הפטור חל כל אימת שמפסיקים להשתמש בבניין.

בית-המשפט פסק את דינו בצורה ברורה ובהירה, אך לא התבקש, וממילא גם לא התייחס לקושיות האחרות. למשל, מתי נחשב בניין לנכס שבנייתו נגמרה — האם בזמן חיבורו לרשת המים, או בזמן חיבורו לרשת החשמל, או רק כיום אכלוסו? וגם כאן נשאלה השאלה: האם כיום אכלוסו המלא או כיום אכלוסו החלקי? התשובה על שאלה זו, אדוני היושב-ראש, היא תיקון החוק וחיידורו, ותיקון זה עדיף על-פני כל ניסיון למצוא פתרון אחר. בדיונים שקדמו לניסוח הצעת החוק הזאת שמעתי דעה, כי בניין שנגמרה בנייתו הוא בניין שהוצאה לו תעודת גמר. ומה לעשות אם לרוב הבניינים המאוכלסים כרחבי הארץ אין תעודת גמר? והיה מציאות שהכנסת צריכה לתת עליה את הדעת בדיון אחר, בנפרד.

יש שאלות נוספות העומדות בלא מענה חד וברור: מהו בניין ריק? מהו בניין הראוי לשימוש? מתי מתחילה תקופת ששת החודשים?

הצעת החוק המונחת היום לפני הכנסת באה לענות, לדעתי, בדרך פשוטה ומציאותית, על כל השאלות האלה ולחסוך התדיינות מיותרות ומרגיזות בין האזרח הנישום לבין הרשות המקומית.

כזכור, בהתייחסי לסעיף 274(ב) לפקודת העיריות ביקשתי לקבוע כחוק, כי הפוסק בכל השאלות האלה הוא ראש הרשות המקומית. אך במהלך הדיונים בוועדת הפנים קיבלתי את הדעה, כי מוטב שההכרעה במחלוקת בין הנישום לבין הרשות המקומית תועבר לגוף אובייקטיבי יותר, וגוף זה אכן קיים בדמות ועדת ערר לענייני ארגונה, ומפורט בסעיף 3 לחוק הרשויות המקומיות, התשל"ו-1976. את החוק הזה אני מציג לחקן, בשמי ובשם ועדת הפנים. על-ידי הוספת פסקה לסעיף 3.

סעיף 3 ייקרא כשלשן זאת: "מי שחויב בתשלום ארגונה כללית רשאי תוך 90 ימים מיום קבלת הדעת התשלום להשיג עליה לפני מנהל הארגונה על יסוד טענה מטענות אלה: (1) הנכס שבשלו נדרש התשלום אינו מצוי באזור כפי שנקבע בהודעת התשלום; (2) נפלה טעות בציון סוג הנכס, גודלו או השימוש בו; (3) — זאת התוספת המוצעת — 'הוא אינו מחזיק, כמשמעותו בסעיף 274(ב) לפקודת העיריות ובסעיף 153(ב) לצו המועצות המקומיות (א), התש"א-1951, לפי העניין'".

מערכת כלשהי שתאפשר לאזרח להתגונן מפני שרירות ומפני שיקול דעת לא-מעמיק. לכן, אני רואה בחיקון של חבר הכנסת דוד מגן צעד חלוצי, ואחמוך בהחלט ומקרב לב בהעברת החיקון הזה. תודה.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת ארצי. רשות הדיבור לחבר הכנסת בני שליטא, בבקשה, ואחריו — לחבר הכנסת מאיר שטרית, אחרון הנואמים.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת שנותנו, רוב ברכות לחבר הכנסת דוד מגן, שהוא בהחלט בר-סמך בנושאים המוניציפליים והמקומיים, ראש עירייה בזכות עצמו, ראש עירייה טוב, בעל ניסיון ובעל ידע.

הצעת החוק הזאת באה לשפר את מערכת היחסים בין האזרח לרשות. אני רוצה לומר כמה מלים לחבר הכנסת וירשובסקי, שהביע חשש לגבי חוסר האונים של האזרח כלפי הרשות. אני רוצה לומר לחבר הכנסת וירשובסקי, שבראש כל עיר יש אנשים נבחרים, אין זה שלטון דרקוני, אלא של נבחרים ציבורי, של אנשים שנבחרו על-ידי אזרחי העיר, והם מופקדים על עשיית צדק ועל עשיית טוב לאזרחיהם. אם אין הם עושים זאת, יבואו הבחירות כעבור ארבע שנים ויזכירו. אין צורך להתמיד ולחשוב שהרשות המקומית ניצבת בצד האחד של המתרס, ואילו האזרח בצדו השני. גם זו וגם זה מצויים בהחלט באותו צד, ואינני חושב שהאזרח נמצא היום מופקר או עוזב לנפשו. בלא אוזן קשבת.

הצעת החוק הזאת נכונה והיא באה במקומה. היא באה על סמך ניסיונו של מי שהציע אותה. הצעת חוק כזאת לא היתה יכולה לבוא לשולחן הכנסת לפני שתיים או שלוש כנסות, כאשר ראש רשות מקומית המכהן גם בכנסת לא היה בבחינת חזון נפרץ. ואילו היום, בדרך השם, זהו חזון נפרץ, וראשי ערים מגיעים לכנסת. וזה דבר חשוב.

אדוני היושב-ראש, מי שהיה ארבע שנים ראש עיר הוא תמיד ראש עיר. אני אומר דבריו אלה על לפחות ארבעה מחברי הכנסת הנוכחים כאן, שהם ראשי ערים — — —

הי"ר א' נחמיאס:

הדברים שאמרת מתאימים לשלושה מבין הנוכחים כאן, כי אתה עדיין מכהן כראש מועצה.

בני שליטא (הליכוד):

אני עדיין מכהן כראש מועצה, אבל אני כולל את עצמי בקבוצה הזאת. חברת הכנסת סולודר, אילולא היתה חברת קיבוץ, היתה בוודאי גם היא ראש עיר.

עדנה סולודר (המערך):

יש לי חדשות בשבילך. ראש עיר אומנם לא הייתי, אבל מוכירת קיבוץ הייתי.

בני שליטא (הליכוד):

אני יודע שהיית מוכירת קיבוץ. אני אומר שלא יכולת להיות ראש עיר רק בגלל העניין הטכני שאת חברת קיבוץ.

עדנה סולודר (המערך):

אני מעדיפה להיות בקיבוץ ולא להיות ראש עיר.

בני שליטא (הליכוד):

בסדר גמור, כל הכבוד.

אני חושב שחבר הכנסת דוד מגן הביא לפנינו שאלה וקושיה עם פתרון. אבל אנחנו חייבים להתמודד עם הקושיה וגם השאלה עוד לפני אישור התקציב. כי התקציב עתיד לקבוע. לדעתי, משהו חמור מאוד. האם האזרח באמת חסר הגנה לעניין הזה? אני הייתי רואה בברכה את הרחבת האפשרות להשיג בפני מוסד מוסמך, שיפוטית, יש לחשוב אם יהיה זה בית-דין לתביעות קטנות, או גוף אחר, כדי שהערעור יהיה גם יעיל, גם זול וגם ללא סכבת, ובלבד שתהיה לאזרח אפשרות להביא את הטרגיה שלו כלפי העירייה בפני גוף מוסמך, ולטעון בפניו ששיעור התשלום גבוה מדי, שאין הוא יכול לעמוד בו.

התשובה שמשכיבים לתושב העיר, שאם ראש העירייה וחברי המועצה אינם מוצאים חן בעיניו מפני שהם מטילים עליו מסים יותר מדי גבוהים, הוא יכול שלא לבחור בעדם — אינה תשובה. הרי בחירתם נעשית רק אחת לארבע שנים.

דוד מגן (הליכוד):

אחת לחמש שנים.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

נכון, אחת לחמש שנים.

אני חושב שיש לבדוק זאת בוועדה, ובהתנאה זו אני בעד אישור החוק הזה. תודה.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק ארצי, בבקשה; ואחריו — לחבר הכנסת בני שליטא.

יצחק ארצי (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי אני רוצה לשבח את חבר הכנסת דוד מגן על ההכנה הקפדנית, המשפטית והעניינית של החיקון. חבר הכנסת מגן העלה בחיקון זה סוגיה חשובה מאוד, כפי שהדגיש גם קודמי, חבר הכנסת וירשובסקי.

היום הארגונה היא המקור הפיסקלי העיקרי למימון פעולות הרשויות המקומיות. מקור זה נהיה לאט לאט למקור עיקרי וכמעט בלעדי. כל יתר ההכנסות באות מהעברות חקציביות. אם אנחנו רוצים רשות מקומית הנשענת על ארגונת מגורים ועל ארגונת עסקים, עלינו לחתור למירב הצדק.

חבר הכנסת דוד מגן גילה כאן עוולה מסוימת, והוא רוצה לחקק אותה. אני מכיר גם עוולות אחרות. אני מכיר, למשל, מצב שבו שילם אזרח תשלומי יתר כתוצאה מטעות של הרשות המקומית, הטעות התגלתה אחרי הרכה שנים, והרשות המקומית, על-פי המצב המשפטי הנוכחי, אינה מוכנה להחזיר לו את התשלומים העודפים ששילם. יש ברעתי להתמודד עם זה באמצעות הצעת חיקון פרטית לחוק, שאני מתכוון להגיש מחר בבוקר לכנסת, ואני מקווה שגם החיקון שלי יזכה לתמיכה.

יש בעיה של הגנה על האזרח, יש דברים אשר נעשים לפי הניסיון של כל מקום ומקום. אני, למשל, מכיר ברשות המקומית שאני פעיל בה, בתל-אביב, ועדה שתפקידה לפטור ממסים מתחת עוני. זו ועדה שעושה עבודה חשובה בעיר כמו תל-אביב, שבה מתרכזים כיום למעלה מ-62,000 קשישים, שבדרך כלל קשה להם לגייס גם את הסכום הפעוט לחשלום המסים.

עם זאת, המערכת פרוצה, ולכן טוב שיש כאן יוזמה שתפתח אולי פתח ליוזמות אחרות, ובעקבות כל אלה תקום לנו

שיעלה ערכה ועושה מזה ספקולציה. לדעתי, מן הראוי היה לחייב אותו במס גם על קרקע פנויה באזור תעשייה. אם אין ברצונו להחזיק בה ואין ברצונו לבנות עליה, ימכור אותה, כדי להבטיח צמיחתה של התעשייה. לא יכול להיות שבתוך אזור תעשייה יש קרקעות פנויות, שלפעמים מהוות מטרד. צריך לנקות אותן, להחזיק אותן ולשמר אותן, והבעלים עושה לעצמו חגיגה ופטור ממסים.

יש גם מקרים אחרים: עד היום מחזיקים המדינה ומוסדותיה וקבלנים פרטיים קרקעות לכנייה במרכזי ערים ואינם משלמים עליהן מס. שום דבר לא בוער להם, הם יכולים להמשיך להחזיק בהן שנים ולא לשלם מס, והרשות צריכה מדי שנה להוציא הוצאות, לנקות את העשבים, להדביר ולרסס.

אני חושב שיש מקום לתיקונים בחוק. אבל אין מקום להרוג את החוק. התיקון המונח לפנינו הוא דוגמה טובה לשורה נוספת של תיקונים שאפשר לעשות, ואני מקווה שהם יבואו בעתיד. ביוזמתו של חבר הכנסת מגן או ביוזמתם של חברים נוספים בבית.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מאיר שטרית. רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד מגן, בבקשה.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להתייחס בקיצור נמרץ לדבריהם של ארבעת ההורכים.

חבר הכנסת וירשובסקי, אני רוצה לומר לך, שהגשתי הצעה רגילה לסדרהיום בעניין הארנונה, וחשבתי להעלות חלק מהדברים שאמרת. סוגיית הארנונה היא עניין כבד, יש לחשוב עליו, לתרום למידת הצדק ולנסות להשוות את הקריטריונים בין רשויות מקומיות בעלות פרמטרים דומים, אני מקווה שהמאבק שלי עם מזכירות הכנסת יסתיים בהצלחה, ושנעוד בחודש פברואר, הוא המועד הידוע להעלאת הארנונה ברשויות המקומיות, אצליח לעורר דיון בכנסת גם בעניין הזה. במקביל מנסה גם ועדת משנה של ועדת הפנים, שאתה חבר בה, להתמודד עם העניין הזה.

מוכן שאתמוך בהצעתו של חבר הכנסת ארצי, אשר בisher לנו שמחר יעלה הצעת חוק בעניין החזר תשלומי יתר.

יצחק ארצי (המערך):

אינני מעלה אותה, אלא מכניס אותה לדרך הייסורים.

דוד מגן (הליכוד):

הארכה והמפולת. אני רק חייב להתפלא על רשויות מקומיות היודעות שהן גבו מס יתר ועם זה אינן מחזירות אותו. אם נעשה הדבר הזה ויש צורך בחוק כזה, מוכן שנהמך בו. הרשה לי רק להציע לך, שהחוק לא יהיה מעוגן על החזר צמוד עם 4% ריבית, כפי שקיים בהרבה מאוד חוקים, אלא על-פי ערכו הריאלי, על-פי סל המטבעות.

אשר לשמות של ועדות הנותנות פטור בעיריות, שמעתי שבכעריית חל-אביב נקראת הוועדה "ועדת פטור ממסים בגלל עוני", במקום אחר היא נקראת "ועדת הנחות", יש מקומות שהיא נקראת "ועדת הנחות", הכול לפי העניין ולפי הצורה.

אני מודה לחבר הכנסת שליטא על הברכות.

ולחבר הכנסת שטרית, אין לי ויכוח אתו שהארנונה היא אכן סמל לעצמאותה של הרשות המקומית, ובכל נושא שאעלה בענייני ארנונה לא אתכוון לכך שהממשלה היא שתקבע את

אני תומך בהצעת החוק הזאת. איני שלם כל כך עם התיקון שדיברת עליו, חבר הכנסת מגן. לא השתתפתי בדיוני ועדת הפנים, אבל אני חושב שצריך היה להשאיר את הסמכות לראש העיר. כך זה נראה לי. אבל, זה לא עקרוני כל כך. גם התיקון הזה הוא טוב, ונתברך בחוק הזה. תודה רבה.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה רבה לחבר הכנסת שליטא. רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר שטרית, בבקשה.

מאיר שטרית (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, גם אני מצטרף לברכות לחבר הכנסת מגן על הצעת החוק. החוק הוא במקומו. ולענין, יש לתמוך בו, ואני תומך בו.

עם זאת, עליתי לכאן כדי לומר, שלאחרונה דווקא נמצא נושא הארנונה הכללית, הנדון גם כן בחוק זה, במקור ההתעניינות של חברי כנסת רבים בבית הזה ובהרבה ועדות של הכנסת. רציתי להזהיר שלא נשפוך את המים יחד עם התינוק, שמרצון מוגזם לנסות להגן על האזור לא ניצור מצב שבו הרשויות תיקלענה למצוקה קשה ביותר, בלא שהועמדו לרשותן פתרונות תקציביים חלופיים על-ידי משרד האוצר ומשרד הפנים.

לכן, הייתי מזכיר שדווקא השנה, ובניגוד לשנים קודמות, יש ועדה משותפת למשרד הפנים ולמשרד האוצר, ובה גם נציגים של תעשיינים ומלונאים, והיא הגיעה להסדר שפורסם בחוזר מנכ"ל משרד הפנים לרשויות המקומיות. החודש, עד סוף פברואר, הרשויות מחוקקות חוקי עזר. אני חושב שההסדר הזה קובע תקרה ורצפה למסים, כדי להבטיח שיגבו מינימום מסוים, הגיוני, מהתושבים.

אני מציע לחברי הכנסת ולוועדות השונות לדרת מהעץ הזה ולאפשר לרשויות המקומיות לפעול במסגרת התקנות שנקבעו על-ידי אותה ועדה ועל-ידי מנכ"ל משרד הפנים.

יתרונה הגדול של הארנונה הכללית הוא בכך, שהיא שומרת במידה מסוימת על עצמאותה של הרשות המקומית. יש דרך קלה הרבה יותר מבחינתה של הרשות: לחסל את הארנונה הכללית, לקבל את הגבייה ישירות מהממשלה, ולהסתפק בכך, שכן למה להן, לרשויות המקומיות, להסתכן עם תושבים, לגבות מהם את הכסף ולהיכנס לכיסיהם הפרטיים? יש הצעות כאלה, והיו עליהן דיונים במרכז השלטון המקומי. החיסרון היחיד שיש בהן הוא חיסול עצמאותה של הרשות המקומית.

אם תקבע הכנסת חוקים שיגבילו את עצמאותו של השלטון המקומי, מעבר למידה מסוימת של תקרה ורצפה, וייקבעו כללים ארנונה כללית מהי — חוששני שהתוצאה הסופית תהיה לחץ לביטול כללי של הארנונה הכללית, מאחר שאז ממילא לא תהיה לרשות המקומית עצמאות כלשהי. סופו של דבר — המדינה תצא ניווקה, כי עליה חוטל גביית המסים, עליה יהיה להעביר את ההכנסות לרשויות המקומיות, והכול יהיו תלויים בה.

אולי יש מה לשפר בתחום המיסוי של ארנונה כללית. עד היום יש בחוק לקונות רבות, שלא באו על פתרונן. אחת מהן הועלתה היום לפנינו, והיא באה על פתרונה בצורה יפה בהצעת החוק. יש לקונות נוספות, ואנשים מנצלים את המצב.

אביא דוגמה אחת, שנחקלים בה לעתים קרובות. תעשיין המחזיק קרקע באזור תעשייה במשך 20 שנה חוזר וטוען, שזאת קרקע תפוסה שאינה חייבת במס, ובתוך כך מחכה

— הצעת חוק הרשויות המקומיות (עדר על קביעת ארנונה כללית) (תיקון מס' 2);
— הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 64) —

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה על הצעת חוק הרשויות המקומיות (עדר על קביעת ארנונה כללית) (תיקון מס' 2), התשמ"ז—1987. בקריאה ראשונה.

ה צ ב ה

הצעה להעביר את חוק הרשויות המקומיות (עדר על קביעת ארנונה כללית) (תיקון מס' 2), התשמ"ז—1987, לוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

הצעת החוק תועבר לוועדת הפנים ואיכות הסביבה להכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

הארנונה, אבל אשתדל לכוון ולסרטט קו מנחה לרשויות המקומיות, כדי שתהיה אחידות בין רשויות מקומיות בעלות אפיונים דומים.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת דוד מגן. חברי הכנסת, נשארה פה רק משפחת השלטון המקומי. אם אנחנו מצרפים את חברת הכנסת סולודר שהיתה מזכירת הפנים של הקיבוץ שלה, אני יודע שגם סגן שר העבודה והרווחה הוא סגן ראש העיר בעיריית בני-ברק.

רפאל פנחסי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

חבר המועצה.

היו"ר א' נחמיאס:

זו אותה משפחה, משפחת השלטון המקומי.

יד. הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 64), התשמ"ז—1987*

(קריאה ראשונה)

היו"ר א' נחמיאס:

שנים ארוכות, וכאשר אלמנות מתלווה גם מצוקה כלכלית קשה, ולעתים ירידה ברמת החיים, אנחנו עדים לדרמה יומיומית, אולי לא הדרמה שמתחוללת פה במליאת הכנסת כאשר מביאים הצעות על ועידה בין-לאומית לשלום, אבל דרמה יומיומית של חיים במשך שנים.

דרך כלל, אנחנו מבחינים בכמה קבוצות של אלמנות ובסוגים שונים של האלמנות. אם כי לכולן מכנה משותף של האלמנות, בכל זאת הגורם למותו של הבעל מכתיב לעתים גם את תנאי החיים. יש אלמנות שהן אלמנות צה"ל והן נעזרות על-ידי משרד הביטחון, יש אלמנות שהן אלמנות של נפגעי עבודה ויש להן גם כן זכויות, ויש אלמנות שאירים שהן אולי הקבוצה הגדולה ביותר והמקופחת ביותר.

לפי ממצאי המוסד לביטוח לאומי, האוכלוסייה הזאת מונה כ-90,000 זכאיות, כולן אלמנות מבוגרות מגיל 60 ומעלה, אבל כ-12,000 מהן יש להן ילדים, ובהגדרת החוק ילד הוא עד גיל 21. נתוני המוסד לביטוח לאומי גם מראים לנו, שמצבן הכלכלי של האלמנות האלה הוא קשה ביותר: כ-45% זכאיות להשלמת הכנסה, כאשר אין להן מקורות הכנסה נוספים על קצבת השאירים המשולמת להן. סקר מיוחד שערך המוסד לביטוח לאומי לפני שנים מספר מראה, שכ-30% מהן מקבלות פנסיה מעבודה מכוח הכיטוח הפנסיוני של הבעל, כאשר 40% מכלל הפנסיות הן פחותות מרבע השכר הממוצע במשק ו-45% מהן אינן עולות על מחצית השכר הממוצע במשק. רק 15% מכלל האלמנות האלה נהנות מרמת פנסיה העולה על השכר הממוצע.

אינני רוצה להיכנס כאן ליותר מדי נתונים ופרטים, אבל אני רוצה לומר, שלאורך שנים מכיר הביטוח הלאומי במצוקה הקשה מאוד של המגזר הזה, ובמשך השנים האחרונות נעשו ניסיונות לחקן את המצב, אבל התיקונים האלה הם, מטבע הדברים, לא תיקונים שמשנים שינוי משמעותי, דרסטי, את המצב. וככל זאת הצידוף של שינוי ועוד שינוי ועוד שינוי מביא לפחות לשמירה על איזה מצב קיים. במיוחד בסיטואציה הכלכלית שבה המשק נמצא בשנים האחרונות, הצידוף הזה שומר על איזו אפשרות של פרנסה. ב-1980 הונהג פטור מלא ממס הכנסה לגבי קצבת שאירים; ב-1984 ניתנה נקודת זיכוי נוספת כמס הכנסה; ב-1980 הוכנס חוקן בחוק הביטוח

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום, הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 64), התשמ"ז—1987, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לחברת הכנסת עדנה סולודר, בבקשה.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, סגן שר העבודה והרווחה, חברי הכנסת בני שליטא, דוד מגן ויצחק ארצי — ואני מעריכה אותם על הסבלנות ועל אורך הרוח שגילו בהישארות עד שעה כה מאוחרת.

אני מגישה בזה את תיקון מס' 64 לחוק הביטוח הלאומי, התשמ"ז—1987, שעניינו שינוי שיביא אולי מעט הקלה לאלמנות, במיוחד לאלמנות שאירים. לעתים קרובות נוצרת הפסקה בתשלום קצבת שאירים וקצבת תלויים, של נפגעי עבודה, בעד ילד שהגיע לגיל 18 שנים וטרם התגייס לצה"ל. הפסקה זו בתשלום הקצבה בעד ילד אינה תלויה בילד או באלמנה, ופוגעת ללא הצדקה ברמת החיים של המשפחה.

אני מציעה לחקן מצב זה כך, שאם הילד משרת בשירות סדיר בצה"ל, הוא ימשיך לקבל קצבה עד גיל 22 במקום עד גיל 21. כפי שהמצב כיום, וזאת כדי לפצות את המשפחה על אי-תשלום התוספת בעדו בתקופת ההמתנה, מיום שהגיע לגיל 18 שנים עד גיוסו לצה"ל.

אני רוצה להוסיף מלים אחדות. התיקון הזה אינו תיקון מהפכני, ובכל זאת הוא מתקן עיוות מסוים בשוליים, וגנרמה לי שהוא חשוב, בייחוד במצב הנוכחי, הוא שומר גם על כוונת המחוקק, לתת שלוש שנים קצבה בעד ילד המשרת בצבא לאם שהיא אלמנה.

בימים אלה קיבלו כל חברי הכנסת מכתב מארגון אלמנות השאירים, ובו הן מוחות על מצבן. הייתי רוצה לתאר במלים ספורות את מצבן של האלמנות, בייחוד של אלמנות השאירים.

דרך כלל, אוכלוסיית האלמנות נחשבת לקבוצה בעלת תכונות ומאפיינים מיוחדים: קודם כול, אוכזר הבעל, ולעתים קרובות הוא היה המפרנס העיקרי של המשפחה ומותיר את האלמנה עם הצורך להתמודד לבדה עם מגוון של בעיות ואתגרים בתחומים שונים, מתינוק ועד פרנסה יומיומית, במשך

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 1817).

חושב שהגיל הנכון הוא כאמת 21, לא 18, ובהרבה תחומים היום בגיל 18 נפסקת התמיכה. אני שואל, ובאמת הייתי רוצה שחברת הכנסת סולודר תעלה לכאן ותאמר מה עמדת האוצר, מה עמדת הממשלה. את חברה בוועדת הכספים, צריך לדעת על חשבון מי אנחנו עושים את זה. זה דבר חשוב, זה דבר טוב. אבל משהו צריך לשלם את הכסף.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה. אפשר לגשת להצבעה?

עדנה סולודר (המערך):

אני רוצה לענות.

היו"ר א' נחמיאס:

בבקשה, גברתי.

סגן השר הוצה לענות? בבקשה.

סגן שר העבודה והרווחה ר' פנחסי:
לא, לא.

היו"ר א' נחמיאס:

הם מתואמים, יש תיאום מלא.

סגן שר העבודה והרווחה ר' פנחסי:
זה על דעת המשרד.

בני שליטא (הליכוד):

אם זה על דעת המשרד, אני אצביע בעד.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב־ראש, חברי הכנסת, אני רוצה להשיב על שאלותי של חבר הכנסת בני שליטא. כמי שמכיר את דרך הייסורים שלנו, של חברי הקואליציה, בהעברת חוקים, וכמי שמכיר אותי, שאני בן־אדם ממושמע, אתה מתאר לך שלא הייתי מעלה כאן הצעת חוק אלמלא ניתנה לי הסכמת הממשלה. אלא שבקריאה טרומית העברנו את זה בתהליך מזורז, ומנעתי מסגן השר את דבריו תשובתו וברכתו, שהיו מוכנים. והפעם, בקריאה ראשונה, אין תשובת שר, ואין הכרח בכך. על כל פנים, העניין קיבל את אישור הממשלה.

אגב, העלות איננה כל כך גדולה.

אתה שואל מדוע לא לתת לגורמים נוספים. אני, בדרך כלל, חסירה של עשיית הדרך צעד אחר צעד. מפני שלפעמים הטוב מאוד והרצון לתת לכולם לא מאפשרים לתת אפילו למגור אחד.

נושא הקצבאות אינו קשור לכל המגזרים, והקצבה שאנו עוסקים בה היא קצבה הניתנת לאלמנות. שיש להן ילד בצבא. זוהי קצבה מיוחדת. אני מצאתי לנכון לטפל בשלב הזה כמגור זה בלבד.

כפי שאמרתי, עלות התיקון אינה גדולה, אבל עשיית הצדק ותיקון העיוות גדולים. ומובן שלא הייתי מעלה את ההצעה הזאת לולא קיבלתי לכך אישור. תודה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת עדנה סולודר.

בני שליטא (הליכוד):

היא שכנעה אותי.

היו"ר א' נחמיאס:

כן? תודה.

הלאומי, שנועד לשפר במקצת את רמת הקצבאות, אבל אנחנו יודעים שהדברים משתנים.

מדי פעם יש שינויים, אם כי מכל הבדיקות מסתבר, שקשה מאוד, כפי שאמרתי, לשנות את המצב שינוי משמעותי, ועל כן נראה היה לי, שאף־על־פי שהשינוי שאני מציעה איננו שינוי דרמטי, אבל בכל זאת, יש לתת לאלמנה אפשרות לקבל איזו קצבה לילד שנמצא בצבא — וכל אחד מאתנו יודע שגם במשפחה ששני בני הזוג עובדים, כאשר יש להם ילדים בצבא, העול הוא לפעמים, מבחינת הצרכים, קשה יותר מאשר כאשר הילד נמצא בבית־הספר, כי זה כבר אדם מתבגר שיש לו צרכים משלו והמשפחה תומכת בו בהיותו בצבא. על כן מצאתי לנכון להביא את התיקון הזה, שלפחות ישמור ויפצה את האלמנה על חקופת ההמתנה, כאשר עד היום באופן אוטומטי בגיל 18 הקצבה הזאת נפסקה והיא התחדשה כאשר הילד התגייס לצה"ל.

האמת היא, שהרעיון המקורי שלי היה לנסות שהקצבה תתקבל ברצף, שהיא תימשך מגיל 18 עד גיל 21, דבר שלפי דברי הביטוח הלאומי היה קשה לאתר ולמצוא — מבחינה טכנית היה קשה לעשות את זה — ועל כן גיבשנו את ההצעה הזאת, שהפיצוי יינתן בסוף התקופה. עד גיל 22.

אני מבקשת מן הכנסת לאשר את הצעת החוק.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת עדנה סולודר. חברי הכנסת, לדיון רשומים שלושה חברי הכנסת: חברת הכנסת חייקה גרוסמן, שאיננה באולם, חבר הכנסת יצחק ארצי וחבר הכנסת בני שליטא. היש כונשכם לדבר, או לוותר? מה אומר חבר הכנסת יצחק ארצי?

יצחק ארצי (המערך):

מוותר.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה.

בני שליטא (הליכוד):

אני רוצה לדבר.

היו"ר א' נחמיאס:

בבקשה, אדוני.

סגן שר העבודה והרווחה ר' פנחסי:

הוא האחרון.

היו"ר א' נחמיאס:

כן, הוא היחיד. הוא נותר יחיד, לאחר שחבר הכנסת ארצי ויתר.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, יש לי כל הרצון הטוב להצביע בעד הצעת החוק הזאת ולתת את מירב התמיכה לחברת הכנסת סולודר. אבל, אני רוצה להעלות כמה שאלות: מה היא עמדת משרד האוצר? הרי דובר על כך שכל הצעה שבאה להיטיב מחייבת לומר מנין יש לקחת זאת. זה שהצעת החוק הזאת היא סוציאלית והיא בדרך הנכונה והיא מיטיבה עם האזרח — כל זה נכון. השאלה היא מה עם הקופה הציבורית. ואני שואל: האם זה עבר את האוצר?

השאלה הנוספת שלי היא: מדוע לא גורמים נוספים, חברת הכנסת עדנה סולודר? יש נכים, יש קצבאות ילדים, אפשר להאריך לכולם עד גיל 22. אני, דרך אגב, אוטומטית

היו"ר א' נחמיאס:
תודה. חבר הכנסת יצחק ארצי, האם אתה בעד הצעת החוק?

יצחק ארצי (המערך):
כן.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה. גם אני בעד החוק.

אני קובע, שהצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 64), התשמ"ז — 1987, נתקבלה פה אחד בקריאה ראשונה, והיא תועבר לוועדת העבודה והרווחה להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

הישיבה הבאה — מחר כמועדה. ישיבה זו נעולה.

אנו ניגשים להצבעה על הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 64), התשמ"ז — 1987. חברת הכנסת עדנה סולודר, האם את בעד הצעת החוק?

עדנה סולודר (המערך):
פה אחד.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה. סגן השר פנחסי, האם אתה בעד הצעת החוק?
סגן שר העבודה והרווחה ר' פנחסי:
כן, אדוני.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה. חבר הכנסת שליטא, האם אתה בעד הצעת החוק?

בני שליטא (הליכוד):
כן.

הישיבה ננעלה בשעה 21:32.